

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Διπλωματική Εργασία

της

Βασιλικής Δ. Γούλα

Θεσσαλονίκη, 01/2022

ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Βασιλική Δ. Γούλα

Πτυχιούχος Τμήματος Νομικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

Διπλωματική Εργασία

υποβαλλόμενη για τη μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής
Θεοχάρης Δαλακούρας

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή την 26/02/2022

Θεοχάρης Δαλακούρας   Κωνσταντίνος Ψάννης

Νικόλαος Αποστολίδης

.....

.....

.....

Βασιλική Δ. Γούλα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ίσως η πιο τραγική πτυχή του διαδικτύου και της διάδοσης της ψηφιακής τεχνολογίας ήταν η ικανότητά τους να διευκολύνουν την παραγωγή και τη διανομή παιδικής πορνογραφίας και άλλων μορφών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Πριν από την εμφάνιση αυτών των τεχνολογιών, τέτοιου είδους υλικό ήταν δύσκολο να μεταφερθεί χωρίς ανίχνευση, η παραγωγή παρεμποδιζόταν από την ανάγκη επεξεργασίας του φιλμ και ο εξοπλισμός ήταν δαπανηρός και σχετικά δύσκολος στη χρήση. Καθώς η ψηφιακή τεχνολογία έχει καταστεί ευρύτερα διαθέσιμη και το διαδίκτυο πιο διάχυτο, υπήρξε αντίστοιχη αύξηση στον αριθμό των διώξεων παιδικής πορνογραφίας. Αν και αυτό εξηγείται εν μέρει από την αλλαγή των προτεραιοτήτων των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, αυτό είναι αναμφίβολα μια απάντηση στη διάδοση της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο και στην αύξηση της πρόσβασης στην τεχνολογία μέσω της οποίας υπάρχει πρόσβαση, παραγωγή και διανομή τέτοιου υλικού.

Δεδομένων των ανωτέρω καθίσταται εξαιρετικά σημαντική η έρευνα του φαινομένου και του τρόπου αντιμετώπισής του στην ελληνική έννομη τάξη μέσω του Ποινικού Κώδικα. Στο πρώτο μέρος, λοιπόν, της παρούσας εργασίας παραθέτονται κάποιες εισαγωγικές πληροφορίες που αφορούν το ηλεκτρονικό έγκλημα και το άρθρο 348Α ΠΚ, στο οποίο τυποποιείται ποινικά η πορνογραφία ανηλίκων. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο εντοπίζονται οι προσπάθειες αντιμετώπισης του φαινομένου σε εθνικό (από τον Ν. 5060/1931 έως και τον Ν. 4619/2019), ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ενώ πραγματοποιείται και μια συγκριτική επισκόπηση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου με αυτά άλλων χωρών ανά τον κόσμο. Μετά από εξέταση των ανωτέρω, θα εισέλθουμε στον «πυρήνα» του αδικήματος, προσεγγίζοντας ερμηνευτικά τα μείζονα ζητήματα, προτάσσοντας τις θέσεις της νομολογίας επί του ερευνώμενου θέματος, ακολουθώντας κριτική αποτίμηση αυτών ενόψει των θέσεων της επιστήμης, κατόπιν δε, καταγράφοντας τα σχετικά συμπεράσματα από την αξιολόγηση και των δύο. Τέλος, στο τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας θα εξεταστούν οι ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος, δηλαδή η απόπειρα και η συμμετοχή στις διάφορες μορφές τέλεσης του εγκλήματος.

Λέξεις Κλειδιά: *ανήλικος, διαδίκτυο, πορνογραφία, πορνογραφικό υλικό, άρθρο 348Α ΠΚ.*

ABSTRACT

Maybe the most tragic aspect of the internet and the spread of digital technology has been their ability to facilitate the production and distribution of child pornography and other forms of child sexual abuse. Prior to the advent of these technologies, such material was difficult to transfer without detection, production was hampered by the need to process the film, and the equipment was expensive and relatively difficult to use. As digital technology has become more widely available and the internet more pervasive there has been a corresponding increase in the number of child pornography prosecutions. Although this is partly explained by the changing priorities of law enforcement agencies, this is undoubtedly a response to the proliferation of child pornography online and the increase in access to the technology through which such material is accessed, produced and distributed.

Given the above, it is extremely important to research the phenomenon and the way it is dealt within the Greek legal order through the Criminal Code. In the first part of this thesis, therefore, some introductory information is presented concerning cybercrime and article 348A of the CC, which criminalizes the pornography of juveniles. Then, in the second section, the efforts to tackle the phenomenon at national (from Law 5060/1931 to Law 4619/2019), European and international level are identified, while a comparative overview of the Greek legislative framework with those of other countries around the world is also carried out. After examining the above, we will enter the "core" of the offence, approaching the major issues from an interpretative point of view, presenting the positions of case law on the issue under investigation, following a critical assessment of these in the light of the positions of science, and then recording the relevant conclusions from the evaluation of both. Finally, the last part of this thesis will examine the specific forms of occurrence of the crime, namely attempt and participation in the various forms of commission of the crime.

Keywords: juvenile, web, pornography, pornographic material, article 348A of the CC

Πρόλογος – Ευχαριστίες

Η σεξουαλική κακοποίηση και η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής πορνογραφίας, συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων, ειδικότερα των δικαιωμάτων των παιδιών, τα οποία αποτελούν την ελπίδα του αύριο. Η δε τεχνολογική εξέλιξη καθιστά την εκμετάλλευση των παιδιών ολοένα και ευκολότερη.

Έχοντας πλήρη επίγνωση του επαχθούς του ζητήματος επέλεξα να αναλύσω το ζήτημα της πορνογραφίας ανηλίκων στο διαδίκτυο, καθώς θεωρώ ότι αποτελεί έναν «τόπο» που μπορεί να υπεισέλθει δικαϊκή βελτίωση. Κατά την μελέτη αυτού ελπίζω να μην παρασύρθηκα από το περί δικαίου αίσθημα που αυτό προκαλεί και με κριτική σκέψη αλλά και αποστασιοποίηση να προσέγγισα τα βασικά νομολογιακά ζητήματα.

Ολοκληρώνοντας τις σπουδές μου στο Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΠΜΣ) «Δίκαιο και Πληροφορική», με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα Καθηγητή κ. Θεοχάρη Δαλακούρα γιατί η διδασκαλία του στο μάθημα «Ηλεκτρονικό Έγκλημα» διευρύνει τα εκπαιδευτικά όρια και υπήρξε το εφιατήριο για την εκπόνηση της παρούσας. Θα ήθελα επιπλέον να τον ευχαριστήσω για την πολύτιμη καθοδήγηση του στην εκπόνηση της εργασίας.

Θεσσαλονίκη, 2022

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
[οι αριθμοί αναφέρονται σε σελίδες]

Περίληψη	3
Abstract	4
Παρουσίαση Περιεχομένων	6
Συντομογραφίες	8
Εισαγωγή	9
1^ο κεφάλαιο:	
A) Τι είναι το ηλεκτρονικό έγκλημα και ποιες οι μορφές του.....	11
B) Η τυποποίηση του άρθρου 348Α ΠΚ	13
Γ) Το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας της παρ.1.....	13
Δ) Το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας κατά παρ.2.....	15
Ε) Συνοπτική ανάλυση της έννοιας του πορνογραφικού υλικού κατά παρ. 3....	15
ΣΤ) Η διακεκριμένη μορφή της παραγράφου 4.....	16
Ζ) Η παράγραφος 5 του άρθρου 348Α ΠΚ.....	20
Η) Το έγκλημα της παραγράφου 6.....	20
2^ο κεφάλαιο:	
A) Μέτρα που ελήφθησαν για την καταπολέμηση της γενετήσιας εκμετάλλευσης των ανηλίκων (νομικό πλαίσιο).....	21
i. Η έννομη προστασία σε διεθνές επίπεδο.....	22
ii. Η έννομη προστασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	23
B) Η νομοθετική αντιμετώπιση της παιδικής πορνογραφίας στην Ελλάδα.....	27
i. Ιστορική επισκόπηση του νομοθετικής εξέλιξης από τον Ν. 5060/1931 στα νομοθετήματα 3064/2002, 3625/2007, 3727/2008, 4267/2014 και 4619/2019. Οι επιμέρους αλλαγές που επήλθαν σταδιακά στη διάταξη του άρθρου 348Α του ΠΚ.....	27
ii. Ζητήματα διαχρονικού δικαίου της αξιόποινης συμπεριφοράς.....	30
Γ) Η ισχύουσα τελική διάταξη ως έχει και η συγκριτική της παρουσίαση σε σχέση με τις οικείες ρυθμίσεις στην Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α και Ιαπωνία.....	30
i) Γαλλία.....	31
ii) Γερμανία.....	32
iii) Ηνωμένο Βασίλειο.....	33
iv) Η.Π.Α.....	34
v) Ιαπωνία.....	35
3^ο κεφάλαιο:	
Ερμηνευτική προσέγγιση της διάταξης του άρθρου 348Α του ΠΚ.....	37
I. Προστατευόμενο έννομο αγαθό.....	37
1. Οι θέσεις της νομολογίας.....	37
2. Οι θέσεις της επιστήμης.....	38
3. Κριτική αξιολόγηση των θέσεων της νομολογίας – Τελικά συμπεράσματα.....	39
II. Η έννοια του παιδοπορνογραφικού υλικού και ειδικά η έννοια της πρόκλησης πρόκλησης γενετήσιας διέγερσης.....	40
1. Οι θέσεις της νομολογίας.....	40
2. Οι θέσεις της επιστήμης.....	43
3. Κριτική της σχετικής πρόσφατης νομολογίας - Τελικά Συμπεράσματα.....	46

III. Η προβληματική της κατοχής επί διαγεγραμμένων ηλεκτρονικών αρχείων παιδικής πορνογραφίας.....	47
1. Οι θέσεις της νομολογίας.....	47
2. Αξιολόγηση θέσεων νομολογίας ενόψει θέσεων θεωρίας.....	49
3. Συμπεράσματα.....	51
IV. Κατοχή ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας όταν υπάρχει ετερότητα κατόχου υλικού φορέα και συλλέκτη του υλικού.....	53
1. Οι θέσεις της νομολογίας.....	53
2. Οι θέσεις της επιστήμης.....	55
3. Συμπεράσματα.....	55
V. Η τιμώρηση της κατοχής σε βαθμό κακουργήματος.....	57
1. Οι θέσεις της νομολογίας.....	57
2. Κριτική αξιολόγηση-αποτίμηση.....	62
3. Συμπεράσματα.....	65
4ο Κεφάλαιο:	
A) Ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος.....	66
I. Η απόπειρα του εγκλήματος.....	66
II. Οι μορφές αξιόποινης συμμετοχής στο έγκλημα.....	67
B) Διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος της παιδικής πορνογραφίας και της ηλεκτρονικής παιδικής πορνογραφίας δια της χρήσεως ηλεκτρονικού υπολογιστή (άρθρο 348 Α παρ.4 ΠΚ).....	68
I. Κατ' επάγγελμα / κατά συνήθεια τέλεση του εγκλήματος.....	68
II. Ο εξαναγκασμός ή εκμετάλλευση της αδυναμίας του θύματος.....	69
III. Η κατάχρηση των σχέσεων εμπιστοσύνης με τον ανήλικο.....	71
IV. Οι ιδιαίτερα διακεκριμένες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος.....	71
Συμπεράσματα.....	74
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	76

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΠ	Άρειος Πάγος
βλ.	βλέπε
ΕφΘεσσ	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΚερκ	Εφετείο Κέρκυρας
ΕφΚρητ	Εφετείο Κρήτης
ΜΟΔ	Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο
ό.π.	όπου παραπάνω
ό.α.π.	όπου αμέσως παραπάνω
ΠεντΣτρατΑθ	Πενταμελές Στρατοδικείο Αθηνών
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠλημμΗλείας	Πλημμελειοδικείο Ηλείας
ΠλημμΗρακλ	Πλημμελειοδικείο Ηρακλείου
ΠλημμΠατρ	Πλημμελειοδικείο Πάτρας
πρβλ	πράβαλε
σελ.	σελίδα
ΣυμβΑΠ	Συμβούλιο Αρείου Πάγου
ΣυμβΕφΑθ	Συμβούλιο Εφετών Αθηνών
ΣυμβΠλημμ	Συμβούλιο Πλημμελειοδικών
ΣυμβΠλημμΔραμ	Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Δράμας
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
ΤριμΕφ (Πλημ) Αθ	Τριμελές Εφετείο (Πλημμελειοδικείο) Αθηνών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αντιμετώπιση των παιδιών ως σεξουαλικών αντικειμένων υπάρχει διαχρονικά, όπως και η παραγωγή ερωτικής λογοτεχνίας και τέχνης με παιδιά. Ωστόσο, η πορνογραφία με την σύγχρονη έννοια ξεκίνησε με την εφεύρεση της κάμερας στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα. Σχεδόν αμέσως, σεξουαλικές εικόνες που αφορούσαν παιδιά παράγονταν, διακινούνταν και συλλέγονταν. Ακόμα κι έτσι, η παιδική πορνογραφία παρέμεινε μια περιορισμένη δραστηριότητα στο μεγαλύτερο τμήμα του εικοστού αιώνα. Οι εικόνες ήταν συνήθως τοπικής παραγωγής, κακής ποιότητας, ακριβές και δύσκολο να αποκτηθούν. Η χαλάρωση των προτύπων λογοκρισίας στη δεκαετία του 1960 οδήγησε σε αύξηση της διαθεσιμότητας της παιδικής πορνογραφίας και, μέχρι το 1977, περίπου 250 περιοδικά παιδικής πορνογραφίας κυκλοφορούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, πολλά εισαγόμενα από την Ευρώπη. Παρά την ανησυχία για την αυξημένη έκταση της παιδικής πορνογραφίας, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου παρουσίασαν εξαιρετικές επιτυχίες, αναχαιτίζοντας τη διακίνηση αυτών των παραδοσιακών εντύπων. Ωστόσο, η έλευση του διαδικτύου στη δεκαετία του 1980 άλλαξε δραματικά την κλίμακα και τη φύση του προβλήματος της παιδικής πορνογραφίας, απαιτώντας νέες προσεγγίσεις για τη διερεύνηση και τον έλεγχο του φαινομένου.

Είναι πλέον αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η τεχνολογική εξέλιξη, η άμεση πρόσβαση στο διαδίκτυο και η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας (πληροφορικής και επικοινωνιών) αποκάλυψε ένα νέο εύρος τέλεσης ποινικών αδικημάτων, είτε παράγοντας την δυνατότητα τέλεσης αξιόποινων πράξεων με τρόπους άγνωστους μέχρι σήμερα, είτε διευρύνοντας τον τρόπο τέλεσης των ήδη υπαρχόντων. Το κυβερνοέγκλημα αποτελεί πλέον μείζον ζήτημα και κυβερνήσεις, η κοινωνία αλλά και ο κάθε πολίτης ξεχωριστά καλούνται να αντιμετωπίσουν σχεδόν καθημερινά την «αόρατη απειλή».

Με την παρούσα επιχειρείται η ερμηνευτική προσέγγιση των κρίσιμων ζητημάτων ενός εγκλήματος που τελείται -κυρίως- μέσω του διαδικτύου, του εγκλήματος της παιδικής πορνογραφίας (ά 348Α ΠΚ), όπως αυτά ανακύπτουν από την επισκόπηση της πρόσφατης νομολογίας. Αφειρηρία μας θα αποτελέσει η ανάλυση της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος όπως αυτό καταγράφεται στον Ποινικό Κώδικα. Στην συνέχεια, θα προσεγγιστεί η αντιμετώπιση της πορνογραφίας ανηλίκων, όπως αυτή εκφράζεται από την έννομη τάξη, σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Το τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εξετάζει λεπτομερέστερα το άρθρο 348Α ΠΚ. Ειδικότερα, αναλύεται το κομμάτι του προστατευόμενου έννομου αγαθού, η έννοια του παιδοπορνογραφικού υλικού και ειδικά η έννοια της πρόδηλης πρόκλησης γενετήσιας

διέγερσης, η προβληματική της κατοχής επί διαγεγραμμένων ηλεκτρονικών αρχείων παιδικής πορνογραφίας, η κατοχή ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας όταν υπάρχει ετερότητα κατόχου υλικού φορέα και συλλέκτη του υλικού, και τέλος η τιμώρηση της κατοχής σε βαθμό κακουργήματος. Τα πεδία αυτά διερευνώνται τόσο από την πλευρά της νομολογίας, όσο και της θεωρίας, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα. Ακολούθως, θα διερευνηθούν οι διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος και οι ειδικές μορφές εμφάνισης αυτού. Κλείνοντας, στο πλαίσιο των τελευταίων θα διερευνηθούν οι περιπτώσεις απόπειρας και συμμετοχής όλων των μορφών τέλεσης.

1^ο Κεφάλαιο

Α) Οριοθέτηση του ηλεκτρονικού εγκλήματος και της μορφής του

Προτού ασχοληθούμε με το κύριο αντικείμενο της παρούσας εργασίας, προϋπόθεση αποτελεί να ορίσουμε τι είναι το ηλεκτρονικό έγκλημα. Για να το πράξουμε αυτό πρέπει να τονιστεί ότι διεθνώς για την απόδοση της έννοιας του όρου ηλεκτρονικό έγκλημα χρησιμοποιούνται οι όροι «internet crime», «cybercrime» και «computer-crime». Στην Ελλάδα χρησιμοποιείται ο ευρύς όρος «ηλεκτρονικό έγκλημα» ή ο πιο ειδικός όρος «κυβερνοέγκλημα». Αναφερόμενοι στο «ηλεκτρονικό έγκλημα» υπονοείται κάθε δραστηριότητα, η οποία λαμβάνει χώρα παρανόμως και δολίως από τον παραβάτη με την βοήθεια της χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών και συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων, κάθε παράνομη που για την διάπραξη αλλά και για την αντιμετώπισή της απαιτείται η τεχνολογική γνώση.¹ Ο όρος «ηλεκτρονικό έγκλημα» θα πρέπει να προσεγγισθεί είτε με την ευρεία έννοια, δηλαδή αναφέρεται σε εγκλήματα που διαπράττονται με την χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών (computer crimes) (ηλεκτρονική απάτη, κατασκοπεία, πειρατεία, παραποίηση δεδομένων κ.α.), είτε με την ειδικότερη έννοια, δηλαδή αναφέρεται σε εκείνα τα εγκλήματα που διαπράττονται ειδικά μέσω του διαδικτύου, τα λεγόμενα «κυβερνοεγκλήματα» (cybercrimes)².

Περαιτέρω, τα ηλεκτρονικά εγκλήματα μπορούν να διακριθούν με κριτήριο τον τόπο τέλεσής τους, σε εγκλήματα που διαπράττονται σε κοινό περιβάλλον, όσο και στο διαδίκτυο, σε εγκλήματα που διαπράττονται αποκλειστικά σε περιβάλλον ηλεκτρονικών υπολογιστών και τέλος, σε εγκλήματα που διαπράττονται μέσω του διαδικτύου³.

Επιπλέον, εξειδικεύοντας την έννοια του «κυβερνοεγκλήματος», μπορούν να συγκαταλεχθούν τρεις κατηγορίες ποινικών αδικημάτων, τα αδικήματα που τελούνται μέσω του υπολογιστή και των πληροφοριακών συστημάτων, τα εγκλήματα με ψηφιακό περιεχόμενο, τα σχετιζόμενα δηλαδή με διακίνηση περιεχομένου, μέσω πληροφοριακών συστημάτων και τα αδικήματα κατά πληροφοριακών συστημάτων.

---

¹ T. Forester and M. Perry, Computer ethics: Cautionary tales and ethical dilemmas in computing. Mit Press, 1994.

² Θ. Ι. Δαλακούρας, «Ηλεκτρονικό Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 4 και αναλυτικότερα παραπομπή 4.

³ Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι, «Ποινικό Δίκαιο και Καταχρήσεις της Πληροφορικής», Αρμενόπουλος, 2007, 1062.

Τέλος, για να παρατεθούν τα χαρακτηριστικά του ηλεκτρονικού εγκλήματος που το διαφοροποιούν από τα «κοινά» εγκλήματα, αυτά είναι⁴:

1. Το έγκλημα στον κυβερνοχώρο είναι γρήγορο, διαπράττεται σε πραγματικό χρόνο, ακόμα και σε δευτερόλεπτα, και πολλές φορές δεν το αντιλαμβάνεται ούτε το ίδιο το θύμα.

2. Είναι εύκολο στη διάπραξή του για όσους το γνωρίζουν, ενώ τα ίχνη που αφήνει είναι ψηφιακά.

3. Για την τέλεση του απαιτούνται άριστες και εξειδικευμένες γνώσεις

4. Οι κυβερνοεγκληματίες πολλές φορές δεν εμφανίζονται με την πραγματική τους ταυτότητα, αποστέλλοντας ηλεκτρονικά μηνύματα (e-mails) με ψευδή στοιχεία.

5. Μπορεί να διαπραχθεί από οποιοδήποτε μέρος, καθώς δεν απαιτείται η μετακίνηση του δράστη, και τα αποτελέσματά του να γίνονται ταυτόχρονα αισθητά σε πολλούς στόχους ανεξαρτήτου εδαφικού περιορισμού. Για αυτό, άλλωστε, και το αποκαλούν «έγκλημα χωρίς πατρίδα».

6. Ο εντοπισμός ενός ψηφιακού εγκληματία, κατά κανόνα, είναι πολύ δύσκολος (αλλά όχι ακατόρθωτος) να προσδιοριστεί καθώς επίσης και ο (πραγματικός) τόπος τέλεσής του και αυτό γιατί μπορεί ο δράστης να εντοπιστεί σε ένα συγκεκριμένο τόπο, τα αποδεικτικά στοιχεία, όμως, να βρίσκονται σε διαφορετική και απομακρυσμένη χώρα ή και να βρίσκονται ταυτόχρονα σε πολλές διαφορετικές χώρες.

7. Καθώς ο κίνδυνος ανακάλυψης του ηλεκτρονικού δράστη είναι μικρός, το ηλεκτρονικό έγκλημα αποδίδει μεγάλα κέρδη.

8. Ο αριθμός των θυμάτων τους συγκρινόμενος με εκείνο των παραδοσιακών εγκλημάτων είναι κατά πολύ μεγαλύτερος.

9. Οι οικονομικές απώλειες που προξενούνται στα «ψηφιακά» εγκλήματα είναι πολύ μεγαλύτερες από εκείνες των θυμάτων των παραδοσιακών εγκλημάτων.

10. Καθώς για την διάπραξή του δεν απαιτείται φυσική μετακίνηση του δράστη, δίνει τη δυνατότητα σε άτομα με ορισμένες ιδιαιτερότητες, όπως για παράδειγμα παιδόφιλοι, να επικοινωνούν γρήγορα ή και σε πραγματικό χρόνο, χωρίς μετακίνηση, εύκολα, ανέξοδα, να βρίσκονται μαζί στις ίδιες ομάδες συζήτησης (π.χ. Newsgroups) ή μέσα από διαδικτυακά άμεσα αναμεταδιδόμενες συζητήσεις (π.χ. Internet Relay Chat).

Ένα από τα ιδιαίτερα ειδικά ηλεκτρονικά εγκλήματα είναι αυτό της πορνογραφίας ανηλίκων που στοιχειοθετείται στο άρθρο 348^A του

---

⁴ <https://sites.google.com/site/elektronikoenklema2012/charakteristika-tou-elektronikou>

ελληνικού Ποινικού Κώδικα. Αναγκαίο, λοιπόν, είναι να γίνει μία παράθεση του άρθρου 348Α του Ποινικού Κώδικα, έτσι όπως ισχύει σήμερα, και μετά από πολλές τροποποιήσεις του. Το άρθρο αυτό εισήχθη για πρώτη φορά στον Ποινικό Κώδικα με το άρθρο 5 του Νόμου 3064/2002, ενώ σήμερα έχει τεθεί σε ισχύ μετά τις λαβύσες χώρα τροποποιήσεις που επέφεραν οι Ν. 3625/2007, Ν. 3727/2008, Ν. 4267/2014, Ν. 4411/2016 και εσχάτως ο Ν. 4619/2019, αφού στο άρθρο αυτό τυποποιείται η τέλεση του αδικήματος της πορνογραφίας ανηλίκων στο διαδίκτυο, θεμελιώνοντας στο άρθρο αυτό ο Έλληνας ποινικός νομοθέτης, τόσο την υποκειμενική, όσο και την αντικειμενική τέλεση του εν λόγω αδικήματος. Δέον να λεχθεί ότι το αδίκημα του άρθρου 348^Α ΠΚ είναι αυτεπαγγέλτως διωκόμενο.

Β) Η τυποποίηση του άρθρου 348^Α ΠΚ

Αναλύοντας την συγκεκριμένη διάταξη που αναφέρθηκε, υπό το πρίσμα της διακρίσεως των εγκλημάτων, γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για ένα πολύτροπο έγκλημα. Για την στοιχειοθέτηση, λοιπόν, της αξιόποινης πράξης, το έγκλημα μπορεί να τελεστεί με ένα ή περισσότερους τρόπους που αναφέρονται ρητώς στις παραγράφους ένα και δύο της διάταξης. Οίκοθεν νοείται ότι το έγκλημα μπορεί να τελεστεί και με τη διενέργεια όλων των τρόπων που αναφέρονται στο νόμο σωρευτικά. Σε αυτή την περίπτωση πρόκειται και πάλι ένα μόνο έγκλημα που απλώς διαπράχθηκε με περισσότερους τρόπους και συνεπώς η ποινή είναι μία. Έτσι, πρέπει να σημειωθεί ότι οι τυποποιούμενες αξιόποινες συμπεριφορές καθενός εκ των βασικών μορφών τυποποιούν ένα υπαλλακτικώς ή διαζευκτικώς μεικτό έγκλημα.

Πρόκειται δε για στιγμιαία εγκλήματα, εξαιρουμένης της κατοχής, η οποία είναι διαρκές έγκλημα.

Για την πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης όλων των εγκλημάτων της συγκεκριμένης διάταξης απαιτείται μια μορφή δόλου που καλύπτει την οιαδήποτε κατά περίπτωση πράξη διαχείρισης του υλικού πορνογραφίας ανηλίκων ή της πράξης διαχείρισης των πληροφοριών για διαχείριση υλικού παιδικής πορνογραφίας. Επιπλέον, ο δόλος του δράστη πρέπει να καλύπτει τόσο την ανηλικότητα των προσώπων που εμφανίζονται στο υλικό, ενώ μάλιστα πρέπει να καλύπτει και τον αποκλειστικά πορνογραφικό χαρακτήρα του εμφανιζόμενου υλικού.

Ωστόσο, πέρα από τα ανωτέρω γενικά χαρακτηριστικά, στις παραγράφους της διάταξης του 348^Α ΠΚ τυποποιούνται κάποια ιδιαίτερα εγκλήματα, είτε με διακεκριμένη μορφή, είτε εκ του αποτελέσματος εγκλήματα, τα οποία αναλύονται παρακάτω.

Γ) Το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας της παρ.1

Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 το έγκλημα της πορνογραφίας ανηλίκων τελείται από -φυσικό- πρόσωπο που παρασκευάζει, κατέχει, προμηθεύεται, αγοράζει, διακινεί, διαθέτει, πωλεί ή θέτει με οποιονδήποτε τρόπο σε κυκλοφορία, πορνογραφικό υλικό. Παρατηρείται σε αυτό το σημείο η νομοθετική προσέγγιση για την ποινικοποίηση, όχι μόνο τις αναλυτικώς περιγραφόμενες πράξεις του άρθρου, αλλά και οποιαδήποτε ανθρώπινη ενέργεια εκφεύγει της ρητής πρόβλεψης του νομοθέτη και επιτρέπει ή υποβοηθά στην κυκλοφορία του πορνογραφικού υλικού⁵. Ο νομοθέτης, σε αυτό το σημείο, περιγράφει το αδίκημα της πορνογραφίας ανηλίκων στη συμβατική του μορφή, ήτοι χωρίς την χρήση ηλεκτρονικών μέσων.

Στην αρχική του μορφή, το άρθρο (άρθρο 348Α προστέθηκε με το άρθρο 5 Ν.3064/2002, ΦΕΚ Α 248/15.10.2002) έθετε ως προϋπόθεση για το αξιόποινο της πορνογραφίας, την κερδοσκοπία⁶. Το έγκλημα, λοιπόν, αυτό ήταν ένα έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση και η κερδοσκοπία αποτελούσε υποκειμενικό στοιχείο του αδικού. Πλέον, είναι σαφές ότι η κερδοσκοπία δεν προαπαιτείται για την στοιχειοθέτηση εγκλήματος της πορνογραφίας ανηλίκων. Τιμωρούνται δε όλες οι περιπτώσεις, ανεξαιρέτως της σκοπούμενης αποκόμισης κέρδους, κατά τις οποίες ο δράστης διαχειρίζεται πορνογραφικό υλικό κατά το άρθρο 348 Α ΠΚ.

Αναλυτικά το έγκλημα της διάταξης 348^Α ΠΚ προϋποθέτει (τουλάχιστον μια) από τις αναλυόμενες ως εξής πράξεις:

1. **Παραγωγή** του πορνογραφικού υλικού είναι η πράξη δημιουργίας του υλικού μέσω επεξεργασίας των εικόνων, σκηνοθεσίας, μοντάζ ακόμη και μέσω περιγραφής και αποτύπωσης⁷.
2. **Διανομή** είναι η διάθεση του υλικού σε νέους παραλήπτες, χωρίς κατ' ανάγκην να απαιτείται να εισπράττεται από τον δράστη κάποιο αντάλλαγμα⁸.
3. **Δημοσίευση** είναι η γνωστοποίηση προς το ευρύ κοινό.
4. **Επίδειξη** θεωρείται η έκθεση σε τρίτα πρόσωπα.
5. **Εισαγωγή και εξαγωγή** λογίζονται αντίστοιχα η εισέλευση και η απομάκρυνση του υλικού προς και από την ελληνική επικράτεια. Επιπροσθέτως απαιτείται να υπάρχει και η βούληση να παραμείνει το υλικό εντός της τελευταίας.

---

⁵ Φ. Ανδρέου, Ποινικός Κώδικας Κατ' άρθρο ερμηνεία-νομολογία-βιβλιογραφία, σελ. 1383.

⁶ Τι νοείται ως κερδοσκοπία, ΑΠ 1145/2008, ΑΠ 942/2005, ΑΕΡ ΑΘ 137/2006, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ

⁷ ΑΠ 770/2015, ΑΠ 628/2006, ΠλημΗρακλ 323/2006 ΝΟΜΟΣ

⁸ αντίθετη άποψη Ν. Παρασκευόπουλος & Ε. Φυτράκης, Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις, άρθρα 336-353 Π.Κ., εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 297.

6. **Προσφορά** είναι η διάθεση σε τρίτο πρόσωπο του υλικού, χωρίς να ενδιαφέρει αν ο τρίτος ενδιαφέρεται ή όχι για αυτό.

7. **Πώληση και αγορά** είναι η διάθεση και η απόκτηση πορνογραφικού υλικού ανηλίκων έναντι χρηματικού τιμήματος.

8. **Διάθεση** θεωρείται η μεταφορά από την φυσική εξουσία του ενός στη σφαίρα εξουσίας τρίτου προσώπου, χωρίς να είναι απαραίτητη προϋπόθεση η προσφορά ανταλλάγματος.

9. **Προμήθεια** είναι η εξασφάλιση υλικού παιδικής πορνογραφίας και για προσωπική χρήση του δράστη⁹.

10. Η **απόκτηση** περιλαμβάνεται και η θεμελίωση της κατοχής. Η έννοια της κατοχής, στην συμβατική παιδική πορνογραφία, είναι η φυσική εξουσίαση του πορνογραφικού υλικού με οιοδήποτε τρόπο ώστε ο δράστης να μπορεί να εξακριβώσει με τη δική του θέληση την ύπαρξή του και να το διαθέσει πραγματικά όπως επιθυμεί¹⁰.

11. Στη **διάδοση** των πληροφοριών περιλαμβάνεται η γνωστοποίηση σε τρίτους, πληροφορίας, η οποία αποκτήθηκε από άλλον ενώ στη

12. **μετάδοση** περιλαμβάνεται η γνωστοποίηση του υλικού σε τρίτους όταν ο δράστης είναι ο παραγωγός αυτού.

Με την τροποποίηση του Ν. 4619/2019 αφαιρέθηκε από την χρηματική ποινή το ποσοτικό όριο των δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ, αφήνοντάς τον υπολογισμό στην ελεύθερη κρίση του Δικαστή.

Δ) Το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας κατά παρ.2

Στην δεύτερη παράγραφο της διάταξης, τυποποιούνται οι ανωτέρω πράξεις διαχείρισης του υλικού παιδικής πορνογραφίας, αλλά οι ως άνω πράξεις λαμβάνουν χώρα μέσω πληροφοριακών συστημάτων. Ο τρόπος τέλεσης, λοιπόν, διακρίνει την πρώτη από την δεύτερη παράγραφο του άρθρου 348^A ΠΚ. Πρόκειται λοιπόν, για μια διακεκριμένη μορφή του βασικού εγκλήματος της πρώτης παραγράφου, πρώτης ήτοι αυτή της πορνογραφίας ανηλίκων με ηλεκτρονικά μέσα ή μέσω Διαδικτύου, στην οποία αναβιβάζεται το πλαίσιο ποινής με βαρύτερη ποινή φυλακίσεως, ήτοι τιμώρηση με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. Και εδώ με την τροποποίηση του Ν. 4619/2019, Ο νομοθέτης προέβλεψε την χρηματική ποινή, χωρίς ποσοτικό περιορισμό, δίνοντας στο Δικαστήριο τη διακριτική ευχέρεια να αποφασίζει, ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά που σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση λαμβάνουν χώρα.

Το ζήτημα της κατοχής πορνογραφικού υλικού, ειδικότερα μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, θα διερευνηθεί αναλυτικά στη συνέχεια.

⁹ ΑΠ 1133/2018, ΝΟΜΟΣ.

¹⁰ ΑΠ 643/2020, ΑΠ 768/2020, ΑΠ 1133/2018, ΑΠ 319/2017, ΑΠ 636/2017, δημοσιευμένες ΝΟΜΟΣ.

Ε) Συνοπτική ανάλυση της έννοιας του πορνογραφικού υλικού κατά παρ. 3

Στην συγκεκριμένη παράγραφο, ο Έλληνας νομοθέτης, θέτει ένα πλαίσιο ως προς την έννοια του υλικού παιδικής πορνογραφίας.

Η αναπαράσταση, όπως αυτή αναφέρεται στην τρίτη παράγραφο της διάταξης, θεωρείται η παρουσίαση -κατά μίμηση- της πραγματικότητας: δηλαδή στην αναπαράσταση, γίνεται μια μίμηση της πραγματικότητας μέσω περιγραφής ή εικόνας των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει του ανηλίκου, σύμφωνα με τον νομοθέτη. Πριν από την Οδηγία 2011/93/ΕΕ, στην παράγραφο τρία υπήρχε η αναφορά στο «σώμα ή μέρος του σώματος» του ανηλίκου, ενώ με την τροποποίηση που επέφερε ο Ν.4267/2014, εναρμονίστηκε η διάταξη με το άρθρο 2 της Οδηγίας, εξειδικεύοντας επαρκέστερα και καθιστώντας ακριβέστερη την έννοια των ανωτέρω εννοιών¹¹. Έτσι, θεωρείται πλέον πορνογραφικό υλικό ανηλίκων και η απεικόνιση μόνο του στήθους, ή μόνο των γεννητικών οργάνων ή των οπίσθιων του ανηλίκου.

Η αποτύπωση, όπως αυτή τυποποιείται, είναι η πραγματική ή εικονική εμφάνιση της εικόνας ανηλίκου, που δύναται να αντιστοιχεί σε υπαρκτό ανήλικο ή να είναι εικονική¹².

Παγίως έχει νομολογηθεί στη χώρα μας ότι «πορνογραφικό υλικό συνιστά κάθε περιγραφή ή πραγματική ή εικονική αποτύπωση του σώματος ανηλίκου που αποσκοπεί στη γενετήσια διέγερση, καθώς και η καταγραφή ή αποτύπωση σε οποιονδήποτε υλικό φορέα, πραγματικής, προσποιητής ή εικονικής ασελγούς πράξης, που ενεργείται με τον ίδιο σκοπό από ή με ανήλικο». Κατά την έννοια της ως άνω διατάξεως δεν αρκεί απλώς το υλικό να είναι πορνογραφικό με τη γενική του έννοια, αλλά θα πρέπει να αναφέρεται στο σώμα του ανηλίκου, δηλαδή προσώπου ανεξαρτήτως φύλου που δεν έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του¹³

Μετά την τροποποίηση του Ν.3625/2007, προστέθηκε η φράση «να προκαλεί προδήλως γενετήσια διέγερση», Η εννοιολογική σημασία της οποίας θα αναλυθεί κατωτέρω¹⁴.

---

¹¹ Π. Ανδρεάδης-Παπαδημητρίου, «Η πορνογραφία ανηλίκων στην εποχή του υπολογιστικού νέφους», ΠοινΔικ 5/2015. σελ 454 επ. και Μ. Καϊάφα Γκμπάντι, «Διαδικτυακές προσβολές της ανηλικότητας», ΠοινΧρ 2012, σελ.166.

¹² ΑΠ 2092/2017, ΑΠ 7701/2015, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ

¹³ Βλ. αναφορά σε τι είναι πορνογραφικό υλικό ΑΠ 1133/2018, ΑΠ 1517/2016, ΑΠ 1145/2008, ΑΠ 810/2007, ΤριμΕφ (Πλημ) Αθ 64481/2014 δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ,

¹⁴ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1982/2008, ΠλημΑθ 75582/2008, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ.

ΣΤ) Οι διακεκριμένες μορφές της παραγράφου 4 του άρθρου 348^Α ΠΚ

Στην παράγραφο 4 τυποποιούνται τρεις διακεκριμένες μορφές του βασικού εγκλήματος του άρθρου 348^Α ΠΚ. Η δομή της διάταξης στηρίζεται είτε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του δράστη, τα οποία θεμελιώνουν μια σταθερή πηγή κινδύνου, είτε στον τρόπο τέλεσης της πράξης¹⁵. Στην συγκεκριμένη παράγραφο επισύρονται πολύ βαρύτερες ποινές, καθώς πρόκειται για πράξεις είτε με ιδιαίτερη επικινδυνότητα (άσκηση απειλής ή βίας) και αφορά σε πρόσωπο ευάλωτο (ανήλικο κάτω των 15 ετών ή άτομο σε ανάγκη, ασθενή ή έχοντα αναπηρία), είτε σε ένα ιδιαίτερα βαρύ αποτέλεσμα πράξης (έκθεση ζωής)¹⁶. Εκτός από την κατ' επάγγελμα πράξη, στις άλλες περιπτώσεις απαιτείται επαφή του δράστη με το ανήλικο θύμα, καθώς αναφέρονται στην παραγωγή του πορνογραφικού υλικού, όχι στην απλή κατοχή αυτού, η οποία θα πρέπει να τιμωρείται κατά τις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος¹⁷.

Με τον Ν. 4619/2019 τροποποιήθηκε η παράγραφος 4 της συγκεκριμένης διάταξης και συγκεκριμένα αφαιρέθηκε η διακεκριμένη

---

¹⁵ Θ. Ι. Δαλακούρας, οπ. π., σελ. 87 και αναλυτικότερα ενότητα 2, Γ. Νούσκαλης.

¹⁶ Ακριβώς ανωτέρω παραπομπή αρ. 15.

¹⁷ ΑΠ 1301/2019, ΑΠ 1648/2016, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ Με την παρ. 4 του προαναφερομένου άρθρου εισάγονται οι εξής αυτοτελείς επιβαρυντικές περιστάσεις: α) αν οι πράξεις των παρ. 1 και 2 τελέσθηκαν κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια (η απάλειψη του συμπλεκτικού συνδέσμου "και" και η ένθεση του διαζευκτικού "ή" έγινε με το άρθρο 3 παρ. 10 του Νόμου 3727/2008, ώστε να αρκεί η μία επιβαρυντική περίπτωση) και β) αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται, πλην άλλων, με την άσκηση ή απειλή χρήσεως βίας ανηλίκου ή με την χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος (πριν από το Νόμο 3727/2008 ίσχυε το 10ο έτος). Η προμήθεια και κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, που αποκτάται ελεύθερα από τον χρήστη του διαδικτύου με σποραδικές επισκέψεις στις ιστοσελίδες αυτού και η διαφύλαξη (αποθήκευση) τούτου, είτε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή είτε σε άλλους υλικούς φορείς (Cd-Rom κ.λ.π.), για αποκλειστικά του ιδίου χρήσης, είτε προς ικανοποίηση της περιέργειάς του είτε ακόμη προς διέγερση των όποιων φαντασιώσεων ή γενετήσιων διαστροφών του, δεν αναβαθμίζει αυτόματα την πράξη σε κακουργηματική, εάν συγχρόνως δεν συντρέχουν ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία επεξεργασίας, διαχειρίσεως, αξιοποίησεως, διαθέσεως ή περαιτέρω διακινήσεως του υλικού αυτού σε τρίτους μέσω e-mail, φωτογραφιών και Cd-Rom ή ανταλλαγής των φωτογραφιών και των βίντεο ανηλίκων μέσω του διαδικτύου ή, τέλος, συνεργασίας με άλλους χρήστες του διαδικτύου για εμπλουτισμό και "βελτίωση" του υλικού, ώστε να ανακύπτει κίνδυνος διαδόσεως και μεταδόσεως της πορνογραφίας ανηλίκων. Διότι, σε αντίθετη περίπτωση, η γενίκευση της κατηγορίας για κάθε επίσκεψη σε ιστοσελίδα αυτού του περιεχομένου οδηγεί σε κίνδυνο ποινικοποιήσεως, με την βαρύτερη μάλιστα μορφή, της ελεύθερης χρήσεως του διαδικτύου, ακόμη και για λόγους περιέργειας ή από τύχη, γεγονός που δεν ανήκε στις προθέσεις του νομοθέτη (Α.Π. 1141/2008, Α.Π.628/2006).

μορφή της καθ' έξης τέλεσης των πράξεων των παραγράφων 1 και 2, αφήνοντας μόνο ως διακεκριμένη μορφή την κατ' επάγγελμα πράξη, ενώ αφαιρέθηκε από την περίπτωση γ' η αναλυτική περιγραφή με την παραπομπή στο άρθρο 342 της ιδιότητας του δράστη, αντικαθιστώντας αυτή με την φράση «είναι πρόσωπο στο οποίο έχουν εμπιστευθεί ανήλικο για να το επιβλέπει ή να το φυλάσσει, έστω και προσωρινά». Επιπλέον, η ιδιαίτερα διακεκριμένη μορφή του εδαφίου 2 της περίπτωση γ' της παρ. 2 αφαιρέθηκε, καθώς πλέον στοιχειοθετεί αυτοτελώς επιβαρυντική πράξη στην παράγραφο 5 της διάταξης. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση αφαιρέθηκε ο ποσοτικός περιορισμός στην χρηματική ποινή. Διακρίνεται, λοιπόν, μια προσπάθεια να αυστηροποιηθεί η πράξη καθώς διευρύνεται ο κύκλος των ατόμων που μπορούν να υπαχθούν στην περίπτωση γ' της παραγράφου 4. Βέβαια, η αφαίρεση της καθ' έξης τέλεσης της πράξης, απαλύνει λίγο την απαξία της οργανωμένης και δομημένης από πλευράς δράστη παράνομης πράξης.

Επιπλέον, προς επίρρωση της προσπάθειας αυστηροποίησης, αυτή την φορά στην επιβολή των ποινών, για τα εγκλήματα που αφορούν την σεξουαλική εκμετάλλευση των ανηλίκων κινήθηκε και η νέα τροποποίηση που επήλθε στην παράγραφο 4 του άρθρου 348^A με τον Ν. 4855/2021. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης στις επιβαρυντικές περιπτώσεις που θα αναφερθούν παρακάτω προβλέπει πλέον την ποινή της καθείρξεως και της χρηματικής ποινής, σε αντίθεση με την ποινή της καθείρξεως έως δέκα έτη που προβλεπόταν με την προιοχύσασα μορφή του άρθρου.

ι. Κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος (άρθρο 348^A παρ. 4 περ. α ΠΚ).

Οι πράξεις της πρώτης και της δεύτερης παραγράφου της διάταξης του άρθρου 348^A μετατρέπονται σε κακουργήματα όταν τελούνται κατ' επάγγελμα. Η κατ' επάγγελμα τέλεση προσδιορίζεται στο άρθρο 13ΠΚ¹⁸. Έχει παγίως νομολογηθεί ότι για να στοιχειοθετηθεί η κατ' επάγγελμα τέλεση, αντικειμενικά μεν απαιτείται η επανειλημμένη τέλεση αυτής, υποκειμενικά δε σκοπός του δράστη να πορισθεί εισόδημα από την επανειλημμένη τέλεσή της χωρίς να απαιτείται προηγούμενη καταδίκη του δράστη για το ίδιο έγκλημα. Το στοιχείο της επανειλημμένης τέλεσης ενυπάρχει (και) επί εγκλήματος κατ' εξακολούθηση (άρθρ. 98 Π.Κ.), το οποίο αποτελείται από περισσότερες αυτοτελείς ομοειδείς μερικότερες πράξεις, ενώ, εάν δεν υπάρχει επανειλημμένη τέλεση, αρκεί για το κατ' επάγγελμα να διαπιστώνεται ότι η αξιόποινη πράξη τελείται μεν για πρώτη φορά, όχι όμως ευκαιριακώς, αλλά βάσει σχεδίου, δηλαδή, όταν από την

---

¹⁸ Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών», 4^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 327.

υποδομή, που έχει διαμορφώσει ο δράστης και την οργανωμένη ετοιμότητά του με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης, προκύπτει σκοπός του για πορισμό εισοδήματος ¹⁹.

Ο δόλος του δράστη θα πρέπει να καλύπτει την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, δηλαδή την επανάληψη της πράξης (ή το σχέδιο και την οργάνωση για την τέλεση της).

ii. *Ο εξαναγκασμός ή εκμετάλλευση της αδυναμίας του θύματος (άρθρο 348^A παρ. 4 περ. β ΠΚ).*

Επίσης κακουργηματικό χαρακτήρα λαμβάνουν οι πράξεις των άρθρων 1 και 2 όταν η παραγωγή του υλικού πορνογραφίας ανηλικών συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης του θύματος, της ψυχικής ή διανοητικής ασθένειας, της σωματικής δυσλειτουργίας λόγω οργανικής νόσου ανηλικού ή με την άσκηση ή απειλή χρήσης βίας ανηλικού ή με τη χρησιμοποίηση ανηλικού που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος ή αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας εξέθεσε τη ζωή του ανηλικού σε σοβαρό κίνδυνο.

Ζήτημα γεννάται ως προς το αν, οι τιμωρούμενες στη παράγραφο 4 και συγκεκριμένη περίπτωση πράξης συνδέονται κατά κανόνα με την παραγωγή του υλικού παιδικής πορνογραφίας. Αυτό προκύπτει από την γραμματική ερμηνεία του νόμου. Στην νομολογία υπάρχει διχασμός ως προς το παραπάνω ζήτημα, υποστηρίζοντας μια μερίδα ότι και η κατοχή πορνογραφικού υλικού ανηλικών κάτω των 15 ετών τιμωρείται με την ανωτέρω διάταξη. Αυτή η άποψη ήταν η κρατούσα μέχρι πρότινος. Ωστόσο, πλέον έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος η άποψη ότι για την επιβαρυντική αντιμετώπιση απαιτείται η παραγωγή του υλικού.

Στην παραγωγή του πορνογραφικού υλικού ανηλικών δεν συγκαταλέγεται μόνο η πρωτογενής δημιουργία πορνογραφικού υλικού, αλλά συγκαταλέγονται και πράξεις επεξεργασίας, διαχειρίσεως, αξιοποίησεως, διαθέσεως ή περαιτέρω διακινήσεως του υλικού αυτού σε τρίτους ²⁰. Πλέον και ο Άρειος Πάγος συνηγορεί προς αυτήν την κατεύθυνση με το σκεπτικό των αποφάσεων να είναι το εξής και να συναντάται επανειλημμένως: *«Η προμήθεια και κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, που αποκτάται ελεύθερα από τον χρήστη του διαδικτύου με σποραδικές επισκέψεις στις ιστοσελίδες αυτού και η διαφύλαξη (αποθήκευση) τούτου, είτε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή είτε σε άλλους υλικούς φορείς (Cd-Rom κ.λ.π.), για αποκλειστικά του ιδίου χρήση, είτε προς ικανοποίηση της περιέργειάς του είτε ακόμη προς διέγερση των όποιων φαντασιώσεων ή γενετήσιων διαστροφών του, δεν αναβαθμίζει αυτόματα την*

¹⁹ ΑΠ 72/2019, ΑΠ 542/2017, ΑΠ 388/2016, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ.

²⁰ ΑΠ 643/2020, ΑΠ 1133/2018, ΕφΚρητ 134/2017, δημοσιευμένες στη ΝΟΜΟΣ.

πράξη σε κακουργηματική, εάν συγχρόνως δεν συντρέχουν ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία επεξεργασίας, διαχειρίσεως, αξιοποιήσεως, διαθέσεως ή περαιτέρω διακινήσεως του υλικού αυτού σε τρίτους μέσω e-mail, φωτογραφιών και Cd-Rom ή ανταλλαγής των φωτογραφιών και των βίντεο ανηλίκων μέσω του διαδικτύου ή, τέλος, συνεργασίας με άλλους χρήστες του διαδικτύου για εμπλουτισμό και "βελτίωση" του υλικού, ώστε να ανακύπτει κίνδυνος διαδόσεως και μεταδόσεως της πορνογραφίας ανηλίκων. Διότι, σε αντίθετη περίπτωση, η γενίκευση της κατηγορίας για κάθε επίσκεψη σε ιστοσελίδα αυτού του περιεχομένου οδηγεί σε κίνδυνο ποινικοποίησεως, με την βαρύτερη μάλιστα μορφή, της ελεύθερης χρήσεως του διαδικτύου, ακόμη και για λόγους περιέργειας ή από τύχη, γεγονός που δεν ανήκει στις προθέσεις του νομοθέτη».

iii. Κατάχρηση σχέσης εμπιστοσύνης με το ανήλικο (άρθρο 348^A παρ. 4 περ. γ ΠΚ).

Επιπλέον, η πράξη της παραγωγής υλικού πορνογραφίας ανηλίκων καθίσταται κακούργημα σε μία ακόμη περίπτωση: αν ο δράστης είναι πρόσωπο το οποίον συνδέεται με σχέση εμπιστοσύνης με τον ανήλικο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση επήλθε τροποποίηση με τον Ν. 4619/2019, ο οποίος ρητώς προέβλεπε ποια είναι τα πρόσωπα που θεωρούνται ότι έχουν σχέση εμπιστοσύνης με τον ανήλικο, ώστε να μην υπάρχει γραμματικός περιορισμός και να είναι δυνατόν να ερμηνεύεται η σχέση εμπιστοσύνης ανάλογα με τις περιστάσεις. Ο νομοθέτης λοιπόν, διεύρυνε οιονεί τα πρόσωπα των οποίων η πράξη μπορεί να αχθεί σε κακουργηματικού χαρακτήρα, ακριβώς επειδή η ιδιότητα του δράστη επαυξάνει το άδικο και την ενοχή του, λόγω της ιδιαίτερης ψυχοβιονοητικής κατάστασης του θύματος αλλά και του τρόπου εκμετάλλευσής εκ μέρους του δράστη, ο οποίος εκμεταλλεύεται την εγγυητική του ιδιότητα για να καταφέρει τον στόχο του.

Z) Οι ιδιαίτερα διακεκριμένες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος μορφές της παραγράφου 5 του άρθρου 348^A ΠΚ

Ο νομοθέτης, στη παράγραφο 5 του άρθρου 348^A, προβλέπει τρεις ιδιαίτερα διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος της παραγωγής πορνογραφικού υλικού. Η πρώτη αφορά την περίπτωση που ο ανήλικος είναι ηλικίας κάτω των 12 ετών και η δεύτερη και τρίτη αποτελούν ιδιαίτερες εκφάνσεις της διακεκριμένης περίπτωσης της παραγράφου 4 περίπτωση β' και γ', στις οποίες συμπροσβάλλεται το έννομο αγαθό της σωματικής ακεραιότητας και της ζωής του θύματος που συμμετέχει στην παραγωγή του υλικού πορνογραφίας.

Σημειωτέον ότι για την πρώτη περίπτωση δεν απαιτείται απαραίτητα η επαφή με τον ανήλικο, αρκεί η ανηλικότητα κάτω των 12 ετών, ενώ αντίθετα για την δεύτερη και τρίτη περίπτωση της συγκεκριμένης παραγράφου προϋποτίθεται επαφή με το θύμα.

Επιπλέον, κάνοντας έναν διαχωρισμό, ο νομοθέτης προβλέπει και μία εκ του αποτελέσματος ακόμη πιο διακεκριμένη μορφή της δεύτερης και τρίτης περίπτωσης της συγκεκριμένης παραγράφου, για την πλήρωση του οποίου απαιτείται να πληρούνται οι όροι της παραγράφου 1 ή 2 σχετικά με την παραγωγή υλικού, δεύτερον να πληρούνται οι όροι της παραγράφου 4 περίπτωση β' ή γ', τρίτον να μπορεί το αποτέλεσμα να αποδοθεί σε τουλάχιστον αμέλεια του δράστη, και τέταρτον απαιτείται η επέλευση θανάτου του ανηλικού που συμμετέχει στο δημιουργούμενο πορνογραφικό υλικό.

Τροποποίηση επέφερε ο Ν. 4855/2021 και στην παράγραφο 5, αυστηροποιώντας την εκ του αποτελέσματος διακεκριμένη μορφή κατά την οποία, όταν από τις πράξεις του δράστη επέρχεται ο θάνατος του ανηλικού επιβάλλεται η ποινή της κάθειρξης.

Η) Το έγκλημα της παραγράφου 6

Στη συγκεκριμένη παράγραφο ο νομοθέτης με την τροποποίηση του Ν. 4619/2019 προέβλεψε ότι η ποινή που απειλείται για εκείνον, ο οποίος αποκτά πρόσβαση σε υλικό παιδικής πορνογραφίας μέσω πληροφοριακών συστημάτων, πρέπει να αναθεί σε φυλάκιση έως τρία έτη ή χρηματική ποινή. Στην συγκεκριμένη διάταξη, ποινικοποιείται τόσο ο δόλος του δράστη, όσο και ο τρόπος πρόσβασης στο πορνογραφικό υλικό, δηλαδή η χρήση πληροφοριακών συστημάτων.

2^ο Κεφάλαιο

Α) Μέτρα που ελήφθησαν για την καταπολέμηση της γενετήσιας εκμετάλλευσης των ανηλικών (νομικό πλαίσιο)

Το τόσο σημαντικό ζήτημα της προστασίας της ανηλικότητας ήταν φυσικό να απασχολήσει τα νομοθετικά και θεσμικά όργανα τόσο σε διεθνές, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Διεθνώς από τον Ο.Η.Ε και ευρωπαϊκώς από το Συμβούλιο της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ζήτημα της προστασίας των παιδιών και της ανηλικότητας έχει αντιμετωπιστεί δυναμικά²¹ με νομοθετικές διατάξεις μείζονος σημασίας.

---

²¹ Προηγούμενα νομοθετήματα: η Σύμβαση του 1921 της Κοινωνίας των Εθνών περί της καταστολής της σωματεμπορίας γυναικών και παιδιών, η Σύμβαση της Γενεύης της 12.9.1923 περί των ασέμνων δημοσιευμάτων, η Σύμβαση της 21.3.1950 του ΟΗΕ για τη σωματεμπορία και τη μαστροπεία, το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης του ΟΗΕ περί του διασυννοριακού εγκλήματος (Πρωτόκολλο του Πατέρμο), το Διεθνές Σύμφωνο περί των Ατομικών και των

ι. Η έννομη προστασία σε διεθνές επίπεδο.

Το πρώτο διεθνές κείμενο για την αποτελεσματική προστασία των ανηλίκων από τη σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού (Convention on the Rights of the Child), η οποία καλούσε τα κράτη που δεν είχαν θεσμικό πλαίσιο, έχοντας ποινικοποιήσει την παιδική πορνογραφία να το πράξουν²². Η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε την 20η Νοεμβρίου του 1989, ομοφώνως υιοθέτησε την Σύμβαση και σταδιακά αυτή κυρώθηκε από 192 χώρες. Στη χώρα μας τέθηκε σε ισχύ στις 10/6/1993 με τον Ν.2101/1992. Μείζονος σημασίας θεωρείται το άρθρο 34 αυτής, το οποίο αναφέρει επακριβώς *«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για το σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν: α. την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα, β. την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες, γ. την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα»*²³. Σε διεθνές επίπεδο είναι η πρώτη φορά που αναφέρεται το ζήτημα της παιδικής πορνογραφίας.

Με το ψήφισμα 54/263 της 25ης Μαΐου του 2000 υιοθετείται από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε το πρόσθετο Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, έχοντας ως εφιαλτήριο και κεντρικό γνώμονα του τα συμπεράσματα του Διεθνούς Συνεδρίου για την καταπολέμηση της πορνογραφίας των ανηλίκων στο διαδίκτυο, που πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη το 1999. Στην Ελλάδα τέθηκε σε ισχύ με τον Ν.3625/2007. Ειδικότερα, στο άρθρο 3, περιγράφονται οκτώ διαφορετικοί τρόποι τέλεσης του εγκλήματος της παιδικής πορνογραφίας, συμπεριλαμβανομένης της κατοχής. Θεσμοθετείται επιπλέον η τιμώρηση της απόπειρας και της συμμετοχής αναλυτικά προβλεπόμενους σε αυτό τρόπους τέλεσης. Τέλος, προβλέπονται δυνατότητες απόδοσης ευθυνών σε νομικά πρόσωπα (όπως πάροχοι υπηρεσιών δικτύου), αλλά και κατάσχεσης και δήμευσης των

Πολιτικών δικαιωμάτων και η Σύμβαση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας περί της απαγόρευσης των χειρότερων μορφών της εργασίας παιδιών και της άμεσης δράσης προς την εξάλειψή τους.

²²Βλ. *Y.Akdeniz*, Internet Child Pornography and the Law, 2008, p. 211.

²³ *UNHR*, Convention on the Rights of the Child, [<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>] retrieved at 08/09/2021.

περιουσιών τους, αν αποδεδειγμένα εμπλέκονται σε τέτοιου είδους δραστηριότητες (άρθρο 3 και 7).²⁴

ii. Η έννομη προστασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αντίστοιχα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο τόσο το Συμβούλιο της Ευρώπης όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση θεσμοθέτησαν προς την κατεύθυνση της προστασίας του παιδιού.

1. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Τα δύο σημαντικότερα νομοθετήματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, στα οποία αντιμετωπίζεται η παιδική σεξουαλική εκμετάλλευση, είναι η Σύμβαση της Βουδαπέστης του 2001 και του LANZAROTE του 2007.

α. Η Σύμβαση της Βουδαπέστης του 2001 (ETS 185)

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του εγκλήματος στον Κυβερνοχώρο υπεγράφη στη Βουδαπέστη την 23η Νοεμβρίου 2001 και αποτελεί την πρώτη διεθνή, η οποία καράσσει τις κατευθυντήριες γραμμές για την καταπολέμηση της πορνογραφίας ανηλίκων στο διαδίκτυο²⁵. Καλεί τα κράτη-μέλη να εναρμονίσουν στην εθνική τους νομοθεσία τις διατάξεις για την καταπολέμηση των εγκλημάτων που τελούνται στον κυβερνοχώρο. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 9 της Σύμβασης καθορίζονται οι πράξεις μέσω υπολογιστή ή πληροφοριακών συστημάτων που στοιχειοθετούν το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας, αλλά και ποιες απεικονίσεις θεωρούνται πορνογραφικό υλικό. Επίσης, καθορίζει την ηλικία του ανηλίκου κάτω των 18ετών, δίνοντας όμως την δυνατότητα στα κράτη-μέλη να θεσμοθετήσουν την ανηλικότητα σε μικρότερη ηλικία (όχι κάτω των 16 ετών). Τέλος, η σύμβαση προβλέπει το αδίκημα της πορνογραφίας ανηλίκων ως ένα «εκ προθέσεως» τετελεσμένο αδίκημα, αποκλείοντας την τέλεση του εξ αμελείας. Δυστυχώς στην Ελλάδα τέθηκε σε ισχύ πολύ αργότερα με τον Ν. 4411/2016.

β. Η Σύμβαση του Lanzarote (ETS 201).

Σπουδαία εξέλιξη για την αντιμετώπιση του εγκλήματος της πορνογραφίας ανηλίκων αποτέλεσε η Σύμβαση για την προστασία των παιδιών κατά της γενειτήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, η οποία υπεγράφη στο Lanzarote της Ισπανίας, την 25 Οκτωβρίου του 2007²⁶. Καινοτομία αυτής αποτελεί η τυποποίηση της εν γνώση απόκτησης πρόσβασης σε παιδικό πορνογραφικό υλικό μέσω του διαδικτύου σε αξιόποινη πράξη και η υποχρέωση των κρατών να θεσμοθετήσουν προς αυτή την κατεύθυνση. Στην Ελλάδα, η ως άνω σύμβαση κυρώθηκε με τον

²⁴ Β. Πολυζωΐδου, Το αξιόποιο της πορνογραφίας ανηλίκων – Άρθρο 348 Α ΠΚ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ.36.

²⁵<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185>

²⁶<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201> (ETS201)

Ν.3727/2008²⁷, ο οποίος επέφερε πολλές τροποποιήσεις και στο άρθρο 348 του ΠΚ.

2. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ένας υπερεθνικός οργανισμός με δική του νομική προσωπικότητα (μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας του 2009) δύναται να δεσμεύσει τα κράτη μέλη της στην λήψη μέτρων προς την κατεύθυνση που αυτή τους υποδεικνύει, είτε μέσω κανονισμών, είτε μέσω οδηγιών. Μάλιστα, ιδίως μέσω του άρθρου 83 παρ.1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), η Ένωση αποκτά αρμοδιότητα να παρεμβαίνει στο εσωτερικό ποινικό δίκαιο των κρατών μελών της, πολλώ δε μάλλον σε τομείς όπως αυτός της γενετήσιας εκμετάλλευσης των παιδιών και της εγκληματικότητας στον χώρο της πληροφορικής, ο οποίος κρίνεται ως τομέας ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση. Θεσπίζοντας λοιπόν οδηγίες, δύναται να θέσει ελάχιστους κανόνες για τον ορισμό του ποινικού αδικήματος και των κυρώσεων²⁸.

α. Η Απόφαση 2000/375/ΔΕΥ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου

Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 29ης Μαΐου του 2000 για την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας στο ΙΝΤΕΡΝΕΤ (2000/375/ΔΕΥ) καλείται κράτη-μέλη της Ε.Ε να εντατικοποιήσουν τα μέτρα πρόληψης και καταστολής του φαινομένου. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη προτρέπονται να λάβουν τα προσήκοντα μέτρα ώστε: α) να ενθαρρύνουν τους χρήστες του ίντερνετ να ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές για παράνομο παιδοπορνογραφικό υλικό που εντοπίζουν να διακινείται στο διαδίκτυο, β) να εξασφαλίσουν πως το έγκλημα διερευνάται και κολάζεται σε ικανοποιητικό επίπεδο (ιδρύοντας ειδικευμένες μονάδες στα πλαίσια των διωκτικών τους αρχών) και γ) να επιτύχουν την άμεση και αποτελεσματική αντίδραση των νέων αυτών μονάδων, όταν λαμβάνουν σχετικές πληροφορίες.

Επίσης στο άρθρο 2, προωθείται η συνεργασία των αστυνομικών υπηρεσιών των κρατών μελών της Ε.Ε για την πάταξη της παιδικής πορνογραφίας με τη χρήση ήδη υπαρκτών διακρατικών διαύλων επικοινωνίας, όπως η Europol και η Interpol²⁹.

β. Η Απόφαση-Πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου

Θεμελιώδους σημασίας είναι η Απόφαση-Πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ε.Ε της 22ας Δεκεμβρίου του 2003 για την

---

²⁷ Β. Πολυζωΐδου, οπ. π., σελ. 49.

²⁸ Χ.Χ. Μυλωνόπουλος, Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, [<http://www.mylonopoulos.gr/publication/article/49/to-eyropaiko-poiniko-dikaio-meta-ti-synthiki-tis-lisavonas.html>] ανακτήθηκε στις 10/09/2021.

²⁹ Υ. Akdeniz, a. ab., p. 181.

καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας.

Αυτή η Απόφαση-Πλαίσιο στοχεύει στην προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών όσον αφορά την αστυνομική και δικαστική συνεργασία στον ποινικό τομέα, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. Αυτή περιλαμβάνει τη θέσπιση σε ευρωπαϊκό επίπεδο πλαισίου κοινών διατάξεων επί ορισμένων θεμάτων, όπως οι ποινικοί χαρακτηρισμοί, οι ποινές, οι επιβαρυντικές περιστάσεις και η έκδοση.

Το πρώτο άρθρο της Απόφασης-Πλαισίου περιέχει τους ορισμούς ορισμένων βασικών όρων, όπως «παιδί», «παιδική πορνογραφία», «ηλεκτρικό σύστημα» και «νομικό πρόσωπο». Η Ε.Ε θεωρεί ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ενδείκνυται να θεωρείται παιδί «κάθε άτομο ηλικίας των 18 ετών, ακόμα και αν φθάσει σε κάποιο βαθμό ωριμότητας». Στο δεύτερο άρθρο αναφέρονται οι συμπεριφορές που μπορούν να θεωρηθούν παράνομες ως «παραβάσεις σχετικές με τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών».

Τα κράτη μέλη οφείλουν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να τιμωρείται η υποκίνηση διάπραξης ενός από τα απαριθμούμενα αδικήματα, καθώς και η απόπειρα διάπραξης μιας απαγορευμένης συμπεριφοράς. Οι κυρώσεις που προβλέπονται για κάθε κράτος μέλος πρέπει να είναι «αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές». Η φυλάκιση για τα αδικήματα που προβλέπονται στα άρθρα 2, 3 και 4 είναι διάρκειας τουλάχιστον μεταξύ ενός και τριών ετών. Η φυλάκιση στην περίπτωση διακεκριμένων παραλλαγών των βασικών εγκλημάτων είναι διάρκειας τουλάχιστον πέντε και δέκα ετών.

γ. Η Οδηγία 2011/93 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

Ένα νομοθέτημα που ήταν πιο μεστό και ολοκληρωμένο από τα προηγούμενα ήταν η Οδηγία 2011/93 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαισίου 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου, η οποία δημοσιεύτηκε στις 13/12/2011.

Ειδικότερα, η Οδηγία προβλέπεται από το Ενωσιακό Δίκαιο στο άρθρο 288 της ΣΛΕΕ. Απευθύνεται αρχικά μόνον στα κράτη μέλη και όχι στα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και η κανονιστική της πληρότητα υπολείπεται εκείνης του Κανονισμού. Τα κράτη μέλη οφείλουν να τη μεταφέρουν στο εσωτερικό τους δίκαιο επιλέγοντας όμως τα ίδια τον τύπο και τα μέσα. Επομένως, το δεσμευτικό μέρος της οδηγίας είναι μόνον το

επιδιωκόμενο από το κείμενό της τελικό αποτέλεσμα και όχι ο τρόπος με τον οποίο αυτός θα επιτευχθεί³⁰.

Παρόλο τον ελαστικό χαρακτήρα της Οδηγίας, σε αντίθεση με έναν Κανονισμό και την εξάρτηση της θέσης της σε ισχύ από την διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, η Οδηγία αυτή επέφερε σημαντικές τομές. Οι κυριότερες από αυτές που επέφερε η Οδηγία 2011/93/ΕΕ και αφορούν την παιδική πορνογραφία είναι οι εξής:

Πρώτον, προσπαθεί να επέμβει διευκρινιστικά στον ορισμό της ανηλικότητας του άρθρου 2 (ο οποίος ορίζει ως ανήλικο παιδί κάθε πρόσωπο νεότερο των 18 ετών), προσθέτοντας τον ορισμό της «ηλικίας της σεξουαλικής συναίνεσης» ως την ηλικία κάτω από την οποία απαγορεύεται να μπλέκεται κάποιος σε ερωτικές δραστηριότητες με ανήλικο, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών.

Δεύτερον, ορθά προβλέπει κάποιες περιπτώσεις εξαιρέσης από την ποινικοποίηση ορισμένων κατηγοριών εικονικής πορνογραφίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις περιλαμβάνονται οι ψευδοανήλικοι, όταν δηλαδή πραγματικοί ενήλικοι συμμετέχουν σε πορνογραφικές παραγωγές παριστάνοντας τους ανηλικούς, και οι περιπτώσεις στις οποίες δεν συμμετέχουν στην πραγματικότητα ανήλικα πρόσωπα, αλλά αυτοί αντικαθίστανται από ρεαλιστικές εικόνες ανηλικών, οι οποίοι είναι ψηφιακά κατασκευασμένοι μέσω κατάλληλου λογισμικού, ενώ υπάγονται και οι περιπτώσεις μη ρεαλιστικής απεικόνισης ανηλικών, όπως γίνεται για παράδειγμα στα καρτούν.

Τρίτον, στο άρθρο 5 κατηγοριοποιούνται οι τρόποι τέλεσης του εγκλήματος με βάση τη βαρύτητα και τη συνάφειά τους και ορίζεται ένα κατώτατο όριο που θα πρέπει να λαμβάνουν τα ανώτατα όρια των στερητικών της ελευθερίας ποινών αυτών των αδικημάτων.

Τέταρτον, στο άρθρο 10 προβλέπονται ορισμένα πρόσθετα μέτρα, όπως η απαγόρευση άσκησης συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας και η δήμευση, που θα συμπληρώνουν τις προβλεπόμενες κύριες ποινικές κυρώσεις. Προσθέτονται νέες επιβαρυντικές περιστάσεις στο άρθρο 9, οι οποίες περιλαμβάνουν τις εξής περιπτώσεις: «*α) σε βάρος παιδιού ιδιαίτερα ευάλωτης κατάστασης, κυρίως λόγω διανοητικής/σωματικής αναπηρίας ή ανικανότητας, β) από μέλος της οικογένειας του θύματος ή διαμένοντος με το θύμα ή από πρόσωπο, το οποίο καταχράστηκε την αναγνωρισμένη θέση εμπιστοσύνης ή την εξουσία του, σε σχέση με τον ανήλικο και γ) από περισσότερα πρόσωπα τα οποία έδρασαν από κοινού*»³¹.

Πέμπτον, στο άρθρ.15 παρ.2 προβλέπονται κάποια μέτρα για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των ανήλικων θυμάτων, όπως είναι η

³⁰ Ε. Σαχπεκίδου, *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, 2013, σελ. 462.

³¹ Β. Πολυζωΐδου, *οπ. π.*, σελ. 74 επ.

δυνατότητα δίωξης των δραστών για ικανό χρονικό διάστημα και μετά την ενηλικίωση του θύματος. Στο ίδιο πλαίσιο στα άρθρα 18 επ. υπάρχει πρόβλεψη για παροχή δωρεάν νομικής υποστήριξης στα παιδιά που δεν έχουν τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους για αυτήν, μέσω προγραμμάτων νομικής βοήθειας, η διατήρηση της ανωνυμίας τους και η προστασία της ιδιωτικότητάς τους με τη δυνατότητα να μετέχουν εξ αποστάσεως (και όχι δια ζώσης) σε δικονομικές πράξεις και η δημιουργία προγραμμάτων πρόληψης.

Έκτον, καθίσταται επιβεβλημένη στο άρθρο 25 η κατάργηση των ιστοσελίδων με παιδοπορνογραφικό περιεχόμενο ή τουλάχιστον η απαγόρευση της πρόσβασης σε αυτές, ενώ στο άρθρο 6 ποινικοποιείται το λεγόμενο «grooming», ήτοι η μέσω πληροφοριακών συστημάτων παρότρυνση ή παρενόχληση ανηλίκων για σεξουαλικούς σκοπούς.

δ. Η Οδηγία 2013/40/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

Με την επιρροή της Οδηγίας 2013/40/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου επήλθε μια επιπλέον αλλαγή στο άρθρο 348Α ΠΚ. Για τη μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο της αυτής Οδηγίας, εκδόθηκε ο Ν. 4411/2016 και με τον τελευταίο αντικαταστάθηκε η φράση της παρ. 2 και 5, «μέσω της τεχνολογίας των πληροφοριών και επικοινωνιών», με τον όρο «μέσω πληροφοριακών συστημάτων». Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του νόμου, η αλλαγή αυτή προβλέφθηκε, ώστε να μην υπάρξει ορολογική ανομοιογένεια στις διάφορες διατάξεις του ελληνικού Ποινικού Κώδικα ως προς τον όρο αυτό, ο οποίος προστέθηκε και στο άρθρο 13 ΠΚ, με την περίπτωση σχετικά με τον ορισμό του πληροφοριακού συστήματος³².

Β) Η νομοθετική αντιμετώπιση της παιδικής πορνογραφίας στην Ελλάδα:

ι. Ιστορική επισκόπηση του νομοθετικής εξέλιξης από τον Ν. 5060/1931 στα νομοθετήματα 3064/2002, 3625/2007, 3727/2008, 4267/2014 και 4619/2019. Οι επιμέρους αλλαγές που επήλθαν σταδιακά στη διάταξη του άρθρου 348Α του ΠΚ

Οι διατάξεις του Ν. 5060/1931 περί των άσεμνων δημοσιευμάτων, ιδίως το άρθρο 29 αυτού, έπειτα, το Προεδρικό Διάταγμα 233/2003 προς αρωγή των θυμάτων και την διασφάλισή τους, του οποίου την έκδοση είχε αναγγείλει ο Ν. 364/2002, εφαρμόζονταν παράλληλα προς τις διατάξεις του τελευταίου. Με το άρθρο 6 του Ν. 3064/2002 εισήχθη για πρώτη φορά στον ελληνικό Ποινικό Κώδικα το άρθρο 348Α ΠΚ. Η Εισηγητική Έκθεση

---

³² Χ. Δοροβίτσα, «Online Grooming»: Προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους - Φαινομενολογία και ζητήματα Αντεγκληματικής Πολιτικής, Πειραϊκή Νομολογία, 1/2019.

του νόμου αυτού δήλωνε την επιδίωξη της προσαρμογής προς τις διατάξεις των διεθνών κειμένων, όπως της Σύμβασης της 21^{ης} Μαρτίου 1950 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών περί της καταστολής της εμπορίας προσώπων και της εκμετάλλευσης της πορνείας άλλων.

Η επιταγή της προστασίας της παιδικής ηλικίας, την οποία η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 21 του Συντάγματος προβλέπει, υπαγόρευε την διαχείριση της παθολογίας της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων. Όμως, ένα διεθνές και κοινοτικό πλέγμα διατάξεων είχε ως αποτέλεσμα της εισαγωγή των διατάξεων.

Η διάταξη του άρθρου 348Α ΠΚ, η οποία τιμωρεί όποιον από κερδοσκοπία κατέχει, διακινεί, μεταφέρει, προμηθεύεται ή αγοράζει πορνογραφικό υλικό που αναφέρεται σε ανηλίκους, προστέθηκε με το άρθρο 6 του Ν. 364/2002 στον ΠΚ και περιελήφθη στο 19^ο Κεφάλαιό του. Αντικείμενο προστασίας των διατάξεων του είναι η γενετήσια ελευθερία, με διευρυμένη έννοια, περιλαμβάνοντας και τα εγκλήματα εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι στη διάταξη της δεύτερης παραγράφου του ως άνω άρθρου προβλέπονται ως αξιόποινες η εικονική αποτύπωση σώματος ανηλίκου, ή εικονικής ασελγούς πράξης. Στις προκείμενες περιπτώσεις, αληθής βλάβη δεν προκαλείται, η πράξη δεν συνιστά εκμετάλλευση και η διάταξη φαίνεται ότι τιμωρεί την διέγερση της πρόθεσης της προσβολής, και ομοιάζει προς αυτήν της τιμώρησης της πρόκλησης προς τέλεση εγκλήματος στο άρθρο 184 ΠΚ³³.

Γίνεται, ωστόσο, αντιληπτό πως η αρχική μορφή του άρθρου 348Α ΠΚ δεν περιελάμβανε εντός του πεδίου εφαρμογής του τις περιπτώσεις πορνογραφίας ανηλίκου που δεν παρουσίαζε το στοιχείο της κερδοσκοπίας. Η μόνη πρόβλεψη που είχε γίνει για αυτές τις περιπτώσεις είναι αυτή του άρθρου 29 του Ν. 5060/1931 περί άσεμνων δημοσιευμάτων.

Με τον Ν. 3625/2007 επήλθαν σημαντικές αλλαγές στην διάταξη του άρθρου 348Α ΠΚ. Μία από αυτές ήταν η διεύρυνση του των βασικών αξιόποινων συμπεριφορών, τροποποίηση που προήλθε από την ενσωμάτωση της Απόφασης-Πλαισίου 2004/68/ΔΕΥ και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του Ο.Η.Ε για την Εμπορία Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία. Η «κερδοσκοπία» πλέον δεν αποτελεί προϋπόθεση για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος. Μία πολύ σημαντική αλλαγή, απάντηση στις επιταγές της σύγχρονης τεχνολογικής κοινωνίας, ήταν η προσθήκη διακεκριμένης μορφής του εγκλήματος στην 2^η παράγραφο του άρθρου 348Α ΠΚ, η οποία συμπεριέλαβε και τις περιπτώσεις τέλεσης του εγκλήματος μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ή διαδικτύου. Αρνητικό στοιχείο του

---

³³ *Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου*, «Ο Νέος Νόμος 3064/2002 για την εμπορία των ανθρώπων», 2003, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, σελ. 237.

συγκεκριμένου νόμου ήταν η αποτυχημένη σύνδεση της κατ' επάγγελμα τέλεσης του εγκλήματος με την κατά συνήθεια.

Αυτήν την κακοτεχνία προσπάθησε να διορθώσει ο Ν. 3727/2008, χωρίζοντας τις έννοιες με το διαζευκτικό «ή». Διατηρήθηκαν και οι δύο περιπτώσεις στις διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος, ενώ αυξήθηκε το κατώτατο όριο ποινής στα 15 έτη, για την συμμετοχή σε κακουργηματική παραγωγή παιδοπορνογραφικού υλικού της παραγράφου 4, περίπτωση β' του άρθρου 348Α ΠΚ. Το τελευταίο εξακολούθησε να τυποποιείται ως γνήσιο πολύτροπο ή διαζευκτικώς (υπαλλακτικώς) μικτό εγκλημα, όπου δηλαδή πολλοί τρόποι τέλεσής του μπορούν να εναλλάσσονται στην προσβολή του ίδιο έννομου αγαθού. Παρατηρείται, έτσι, μια αντικειμενικοποίηση των διατάξεων του άρθρου από τον νομοθέτη, ώστε να συμπεριλάβει όλους τους πιθανούς τρόπους τέλεσης της πορνογραφίας ανηλικού. Βεβαίως, ένα λεπτομερές νομοθετικό πλαίσιο διευκολύνει τις διωκτικές αρχές στο έργο τους, από τη άλλη, όμως, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις αλληλοεπικάλυψης των τρόπων τέλεσης³⁴.

Στη συνέχεια, οι διατάξεις του Ν. 4267/2014 επέφεραν αλλαγές στα άρθρα 2, 3 και 4 του άρθρου 348Α ΠΚ και εισήγαγαν μια ακόμη παράγραφο στο νόμο, την 5^η, για τις περιπτώσεις της χρήσης της τεχνολογίας των πληροφοριών και επικοινωνιών για να αποκτήσει κάποιος πρόσβαση σε παιδοπορνογραφικό υλικό. Ο νόμος αυτός εξακολουθεί λανθασμένα να μην αποποινικοποιεί το έγκλημα της διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τα εγκλήματα που περιγράφονται στο άρθρο 348Α ΠΚ, του οποίου η ποινικοποίηση δεν επιτασσόταν από κανένα διεθνές ή και ευρωπαϊκό κείμενο. Θεωρήθηκε, επιπλέον, η διάταξη και ως αντισυνταγματική, καθώς η παραπάνω περιγραφόμενη πράξη δεν μπορεί να συνδεθεί με κάποιον κίνδυνο για το έννομο αγαθό που προστατεύεται, με αποτέλεσμα να διευρύνεται το αξιόποιο αδικοιολόγητα³⁵. Θετικό στοιχείο του νόμου αυτού ήταν η αντικατάσταση του επισφαλούς και αόριστου ορισμού για το πορνογραφικό υλικό με έναν σαφέστερο, ήτοι «απεικόνιση των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει του ανηλικού κατά τρόπο που προκαλεί προδήλως γενετήσια διέγερση». Με αυτόν τον τρόπο, η αντικειμενική υπόσταση περιορίζεται ακριβώς σε αυτή την μεμπτή απεικόνιση του ανηλικού, η οποία έχει σκοπό την ικανοποίηση σεξουαλικών ορμών και όχι κάποιον άλλον αθώο σκοπό, όπως στην περίπτωση του καλλιτεχνικού σκοπού. Στις αλλαγές που επήλθαν συμπεριλαμβάνεται και η αυστηροποίηση των ποινών, όπως στην

---

³⁴ *Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου*, *Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

³⁵ *Μ. Καϊάφα Γκμπάντι*, *οπ. π.*, σελ.169.

περίπτωση της τέλεσης του εγκλήματος με τη χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών³⁶.

Ο νέος Ποινικός Κώδικας αντιγράφει την ισχύουσα ρύθμιση με τις μόνες διαφοροποιήσεις ότι απαλείφει από τις επιβαρυντικές περιστάσεις την τέλεση του εγκλήματος κατά συνήθεια και τη μη θέση ορίου στη χρηματική ποινή. Αμφότερες όμως οι αλλαγές οφείλονται στην συμμόρφωση της διάταξης προς γενικότερες τροποποιήσεις του Κώδικα και όχι επειδή ο νομοθέτης επισκόπησε τη - για λίγο ακόμη - ισχύουσα διάταξη και είδε ότι "καλώς έχει". Αυτό προκύπτει και από την ίδια την Αιτιολογική Έκθεση του νόμου 4619/2019 όπου δεν γίνεται μνεία για παράδειγμα στο ζήτημα της σύνδεσης της κατοχής με την κακουργηματική μορφή του άρθρου, αλλά απλώς επαναλαμβάνεται η ρύθμιση του νόμου. Αυτό το δεδομένο σε συνδυασμό με τη βιασύνη που συνόδευσε την ψήφιση των Κωδίκων συνηγορούν στο ότι ο νομοθέτης έχασε μια ευκαιρία να επιλύσει κάποια κρίσιμα προβλήματα ερμηνείας του άρθρου και να αποκαταστήσει ζητήματα αναλογικότητας που προκύπτουν από την εφαρμογή του.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω με τον Ν. 4855/2021 επέρχεται μια αυστηροποίηση στις επιβαλλόμενες ποινές για τις διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος, καθώς πλέον για τις πράξεις της παραγράφου 4 η προβλεπόμενη ποινή είναι η κάθειρξη, χωρίς να υπάρχει ο περιορισμός έως 10 έτη και για την εκ του αποτελέσματος διακεκριμένη μορφή της παραγράφου 5, όπου επέρχεται ο θάνατος του ανηλίκου, η προβλεπόμενη ποινή είναι αυστηρά η ισόβια κάθειρξη.

ii. Ζητήματα διαχρονικού δικαίου της αξιόποινης συμπεριφοράς

Από την παραπάνω ιστορική ανασκόπηση των νομοθετικών εξελίξεων προκύπτουν κάποια ζητήματα διαχρονικού δικαίου ως προς τη διάταξη του άρθρου 348Α ΠΚ, που αφορούν τις εγκληματικές πράξεις, με χρόνο τέλεσης πριν το 2007. Αυτά τα προβλήματα ανακύπτουν δεδομένης της επιταγής του άρθρου 2 ΠΚ, το οποίο επιτάσσει την εφαρμογή του επεικέστερου ποινικού νόμου σε περιπτώσεις νομοθετικών αλλαγών που έλαβαν χώρα μέχρι την εκδίκαση της υποθέσεως. Για να ελεγχθεί, όμως, ποιος νόμος είναι επεικέστερος, αυτό πρέπει να εξεταστεί *in concreto*, για κάθε περίπτωση ξεχωριστά δηλαδή. Θα πρέπει να εξετάζονται, λοιπόν, οι προϋποθέσεις και το επαπειλούμενο πλαίσιο ποινής καθενός νόμου που ίσχυε κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης μέχρι και την έκδοση της τελεσίδικης απόφασης του δικαστηρίου, ώστε να εντοπιστεί ο επεικέστερος. Ειδικότερα, επεικέστερος νόμος θεωρείται εκείνος, ο

---

³⁶ Π. Ανδρεάδης-Παπαδημητρίου, οπ. π., σελ 454 επ.

οποίος για τη πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης απαιτεί περισσότερες προϋποθέσεις.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο Ν. 3064/2002 που προηγήθηκε του Ν. 3625/2007, αποτελεί επεικέστερο νόμο από τον τελευταίο, καθώς θέτει ένα επιπλέον στοιχείο στην πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, αυτό της απαίτησης να τελείται η πράξη από κερδοσκοπία και ταυτόχρονα τιμωρείται επιπλέον η τέλεση της πράξης διά ηλεκτρονικού υπολογιστή ή με τη χρήση του διαδικτύου, ως επιβαρυντική περίπτωση. Με αυτά τα δεδομένα ο Ν. 3625/2007 εφαρμόζεται μόνο στις μετά τις 24 Δεκεμβρίου του 2007 τελούμενες πράξεις, καθώς το επιπλέον στοιχείο της κερδοσκοπίας που απαιτούσε ο Ν. 3064/2002 και το αυστηρότερο και επιπλέον αξιόποινο που εισάγει ο νόμος του 2007, τον καθιστούν αυστηρότερο³⁷.

Κατά τον ίδιο τρόπο και ο Ν. 3727/2008 πρέπει να κριθεί ως αυστηρότερος και να εφαρμοστεί μόνο στις περιπτώσεις τέλεσης πράξεων μετά τις 17 Δεκεμβρίου του 2008, όταν δηλαδή εκκίνησε και η ισχύς του αυτού νόμου. Συγκεκριμένα, αυτός ο νόμος επέφερε τροποποίηση στην περίπτωση β' της τέταρτης παραγράφου, η οποία αύξησε το ηλικιακό όριο του ανηλίκου που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή του παιδοπορνογραφικού υλικού από τα 10 στα 15 έτη. Κάτω, λοιπόν, από τα 15 έτη θεωρήθηκε με τον νόμο αυτό το έγκλημα ως διακεκριμένη παραλλαγή. Αναγάγει, με αυτόν τον τρόπο, ο νομοθέτης σε κακούργημα τις περιπτώσεις παραγωγής παιδοπορνογραφικού υλικού, όταν ο ανήλικος έχει ηλικία κάτω των 15 ετών και όχι 10 που ήταν παλιότερα, με αποτέλεσμα να διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της διακεκριμένης παραλλαγής του βασικού εγκλήματος.

Γ) Η ισχύουσα τελική διάταξη ως έχει και η συγκριτική της παρουσίαση σε σχέση με τις οικείες ρυθμίσεις στην Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α και Ιαπωνία

i) Γαλλία

Η νομοθεσία της Γαλλίας τροποποιήθηκε τον Ιούνιο του 1998, αυξάνοντας την παρεχόμενη προστασία. Το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 227-23, 227-24, 227-28-1 του γαλλικού ΠΚ, όπως ισχύουν σήμερα είναι ιδιαίτερα ευρύ. Στην έννοια της εικόνας ή αναπαράστασης εμπίπτουν όχι μόνο οι εικόνες, οι φωτογραφίες, οι βιντεοσκοπήσεις ανηλίκων, αλλά και μη αληθινές εικόνες που εικονίζουν ανύπαρκτο ανήλικο, όπως και τα σχέδια, παραμορφώσεις πραγματικών λήψεων υπαρκτού ανηλίκου, φωτομοντάζ, ψηφιακές επεξεργασίες εικόνων.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η χρήση του διαδικτύου ως μέσου για την διάδοση πορνογραφικού υλικού τιμωρείται πιο αυστηρά από τις

---

³⁷ ΑΠ 770/2015 δημ. Νομος, ΕφΚερκ 14/2012.

υπόλοιπες περιπτώσεις. Στην έννοια κατοχής, ωστόσο, δεν εμπίπτει η απλή κατανάλωση, δηλαδή ο χρήστης του διαδικτύου που απλώς παρακολουθεί πορνογραφικό υλικό χωρίς να το αποθηκεύει δεν τελεί αξιόποινη πράξη.

Το Νοέμβριο του 2001, το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Γαλλίας δημιούργησε ειδική ιστοσελίδα για την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας μέσω διαδικτύου. Το 2003 προτάθηκε Σχέδιο Νόμου που αυξάνει μέχρι 10 έτη τη στέρηση ελευθερίας σε περίπτωση παιδικής πορνογραφίας μέσω διαδικτύου αντί των 5 ετών, όπως ισχύει σήμερα.

Τέλος, σε μια ακόμα προσπάθεια καταπολέμησης του εγκλήματος στο διαδίκτυο, από το 2000, ο γαλλικός νόμος περί ΜΜΕ υποχρεώνει γαλλικές ιστοσελίδες να πληροφορούνται την ταυτότητα και κάποια προσωπικά στοιχεία, όπως ο τόπος διαμονής, Γάλλων χρηστών του διαδικτύου, που επιθυμούν να ανακοινώσουν ή να διαθέσουν σε γαλλικές ιστοσελίδες κάποια πληροφορία ή υλικό (που δεν αποτελεί αυστηρά ιδιωτική επικοινωνία), ώστε να μπορεί να ασκηθεί εναντίον τους δίωξη σε περίπτωση τέλεσης αξιόποινης πράξης. Καθώς άλλως αυτοί απειλούνται με πρόστιμο και στέρηση της ελευθερίας έως 6 μηνών, γεγονός που θέτει ζητήματα ως προς την ελευθερία έκφρασης της γνώμης, ενώ είναι δυνατόν να τους καταλογισθεί η διάθεση του απαγορευμένου υλικού³⁸.

ii) Γερμανία

Στην Γερμανία τα ζητήματα που ανακύπτουν ως προς την παιδική πορνογραφία αντιμετωπίζονται κατά βάση από το άρθρο 184 του γερμανικού ΠΚ, που έχει τον γενικότερο τίτλο «Διάδοση πορνογραφικού υλικού», χωρίς να αποκλείεται και η εφαρμογή του άρθρου 176, που αφορά στη σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών. Η σχετική νομοθεσία ρυθμίζει τόσο την περίπτωση που το θύμα, δηλαδή το παιδί, γίνεται αποδέκτης πορνογραφικού υλικού, όσο και την περίπτωση που ο ανήλικος πρωταγωνιστεί σε πορνογραφικό υλικό.

Σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο, τιμωρείται καταρχήν με φυλάκιση μέχρι 1 έτος, ή με πρόστιμο, όποιος διαδίδει πορνογραφικό υλικό σε άτομο ηλικίας νεώτερο των 18 ετών, εκτός αν ο δράστης είναι ο νομίμως έχων την κηδεμονία του ανηλίκου. Με την ίδια ποινή τιμωρείται και όποιος διαδίδει πορνογραφικό υλικό σε τόπο στον οποίο έχουν πρόσβαση άτομα που δεν έχουν συμπληρώσει το 18ο έτος. Στο ίδιο άρθρο αντιμετωπίζεται και η διάδοση πορνογραφικού υλικού σε άτομο χωρίς να το έχει ζητήσει, όπως και η προώθηση πορνογραφικού υλικού στο εξωτερικό παρά την αντίθετη αλλοδαπή νομοθεσία.

---

³⁸ Δ. Κιούπης & Α. Ιωαννίδου, Η παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο, 2007, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 94-96.

Στην περίπτωση που το πορνογραφικό υλικό έχει ως αντικείμενο τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, επιβάλλεται ποινή στερητική της ελευθερίας από 3 μήνες έως 5 έτη σε όποιον διαδίδει, καθιστά δημοσίως προσιτό, δημιουργεί, αποθηκεύει, προσφέρει, ανακοινώνει, ή αναλαμβάνει να δημιουργήσει, είτε εν όλω είτε εν μέρει, τέτοιο υλικό. Η παιδική πορνογραφία αντιμετωπίζεται συνεπώς ως ιδιαίζουσα περίπτωση, με αυστηρότερη ρύθμιση, ενώ εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι αποτελεί μέρος της ίδιας περιπτώσιολογίας, στην οποία ανήκουν μεταξύ άλλων το πορνογραφικό υλικό με αντικείμενο την τέλεση βιαιοπραγιών ή τις σεξουαλικές περιπτώξεις ανθρώπων με ζώα.

Διακεκριμένη μορφή του παραπάνω εγκλήματος συνιστά η περίπτωση που το πορνογραφικό υλικό των παιδιών αναπαριστά πραγματικό ή αληθοφανές περιστατικό, και ο δράστης δρα κατ' επάγγελμα ή ως μέλος ομάδας που συνδέεται με την συνεχή τέλεση πράξεων, οπότε η επισυρόμενη ποινή είναι 6 μήνες έως 10 έτη στέρηση της ελευθερίας³⁹.

iii) Ηνωμένο Βασίλειο

Η νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου κατά της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο κρίνεται ως αρκετά επιτυχημένη, κυρίως λόγω της σαφήνειας των επιμέρους διατάξεων και της συνεχούς ανανέωσής της με στόχο την εναρμόνισή της με τις τεχνολογικές και κοινωνικές μεταβολές.

Ο συγκεκριμένος νομοθέτης επέλεξε την παράλληλη ρύθμιση του θέματος με δύο νόμους, τον Νόμο για την Προστασία των Παιδιών του 1978 και τον Νόμο για την ποινική Δικαιοσύνη του 1988. Αμφότεροι τροποποιήθηκαν από τα άρθρα 84 και 86 του Νόμου για την ποινική Δικαιοσύνη και τη δημόσια Τάξη το 1994. Σύμφωνα με το Νόμο για την Προστασία των Παιδιών του 1978, τιμωρείται όποιος φωτογραφίζει ή επιτρέπει να φωτογραφίσει άλλος ή κατασκευάζει άσεμνες φωτογραφίες παιδιού ηλεκτρονικά, καθώς και όποιος διανέμει ή επιδεικνύει άσεμνες φωτογραφίες ή ηλεκτρονικά κατασκευασμένες φωτογραφίες. Παράλληλα, βάσει του άρθρου 160 του Νόμου για την ποινική Δικαιοσύνη του 1988, τιμωρείται με ποινή έως και 6 μήνες η απλή κατοχή άσεμνης φωτογραφίας ή ηλεκτρονικά κατασκευασμένης φωτογραφίας παιδιού. Σημαντικό στοιχείο του νόμου αυτού είναι η εισαγωγή βάρους αποδείξεως του κατόχου ότι είχε νόμιμο λόγο κατοχής του υλικού αυτού, ή ότι δεν είχε δει φωτογραφίες και δεν γνώριζε ούτε μπορούσε να γνωρίζει ότι ήταν άσεμνες, ή ότι δεν του εστάλησαν κατόπιν αιτήματός του ή για λογαριασμό του.

---

³⁹ *B. Galm & R. Derr, Combating Child Abuse and Neglect. Child Protection in Germany. National Report, 2011.*

Παρά την απουσία του όρου παιδική πορνογραφία στο κείμενο του νόμου και την ανυπαρξία ειδικής ρύθμισης για τη διακίνηση του παράνομου υλικού μέσω διαδικτύου, η νομοθεσία έχει κατορθώσει να αντιμετωπίσει τις διαρκώς αναφυόμενες τεχνολογικές προκλήσεις, γεγονός που αποδεικνύεται από τα στατιστικά στοιχεία που απεικονίζουν τις καταδίκες για την παιδική πορνογραφία⁴⁰.

iv) Η.Π.Α.

Οι ιδιαιτερότητες του νομικού πλαισίου και η έντονη αντιπαράθεση ανάμεσα στη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία καθιστούν τη μελέτη του ζητήματος της παιδικής πορνογραφίας στις Η.Π.Α, από νομική σκοπιά, εξόχως ενδιαφέρουσα.

Στον Ομοσπονδιακό Κώδικα των Η.Π.Α υπάρχει ειδικό κεφάλαιο με τίτλο «Σεξουαλική εκμετάλλευση και άλλες μορφές κακοποίησης παιδιών», στο οποίο εντάσσονται οι ρυθμίσεις για την παιδική πορνογραφία. Το περιεχόμενο του κεφαλαίου αυτού διαμορφώνεται από τον ομοσπονδιακό νόμο που κάθε φορά εκδίδεται από το Κογκρέσο προς ρύθμιση του εν λόγω ζητήματος. Ο ισχύων και βασικός ομοσπονδιακός νόμος, που διαμόρφωσε τη σημερινή ρύθμιση του Ομοσπονδιακού Κώδικα, είναι ο Prosecutorial Remedies and Other Tools to End the Children Today (PROTECT) Act, που τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 2003 και αντικατέστησε τον Child Pornography Prevention Act του 1996, ο οποίος τον Απρίλιο του 2002 κρίθηκε αντισυνταγματικός από το Ανώτερο Δικαστήριο των Η.Π.Α.

Κατά την PROTECT Act, βάσει του 18 USC 2252A τιμωρείται η παραγωγή, κατοχή, αποδοχή, διακίνηση, αναπαραγωγή, πώληση με οποιονδήποτε τρόπο κι αν αυτές γίνονται, υλικού παιδικής πορνογραφίας. Οι ποινές διαφέρουν ανάλογα με το αν πρόκειται για απλή κατοχή ή για παραγωγή και διακίνηση του υλικού, και εκτείνονται από τα 2 μέχρι τα 20 χρόνια σε συνδυασμό πάντα με χρηματική ποινή. Αναφορικά με την ποινικοποίηση της απλής κατοχής για ιδιωτική χρήση υλικού που απεικονίζει ανηλικούς σε σεξουαλικής φύσεως πράξεις, απαραίτητη είναι η παρατήρηση ότι η ποινικοποίηση αφορά μόνο σε υλικό που κατασκευάστηκε με κακοποίηση ανηλικών κι όχι περιπτώσεις που ο κάτοχος κατασκεύασε τέτοιο υλικό με τη χρήση «αθώων» εικόνων παιδιών, καθώς η ποινικοποίηση αυτή κινδύνευε να αποτελέσει ανεπίτρεπτη επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του ατόμου, η οποία προστατεύεται συνταγματικά.

Μια καινοτομία που εισάγει η PROTECT Act για την καλύτερη αντιμετώπιση του φαινομένου είναι η ανάδειξη της περίπτωσης του

---

⁴⁰ NSPCC, Child protection system in the UK, 2020, [<https://learning.nspcc.org.uk/child-protection-system>] retrieved at 17/10/2021.

«pandering», δηλαδή της εμπορίας του υλικού παιδικής πορνογραφίας, της προμήθειας και εκμετάλλευσης της αδυναμίας ατόμων που αρέσκονται σε τέτοιες εικόνες, με σκοπό να αποσπάσουν την ευγνωμοσύνη τους από την ικανοποίηση αυτής της επιθυμίας. Η παραβίαση της διάταξης του «pandering» τιμωρήθηκε με χρηματική ποινή και φυλάκιση 5 έως 20 έτη. Τα προβλήματα συνταγματικότητας του νόμου διατυπώθηκαν γρήγορα στην απόφαση United States of America V. Williams (US Court of Appeals, Florida, 2006), η οποία έκρινε αντισυνταγματική τη διάταξη του νόμου που αφορά στο «pandering». Στην υπόθεση αυτή για πρώτη φορά τέθηκε το ζήτημα της κυκλοφορίας, μεταξύ παιδόφιλων στο διαδίκτυο, «αθών» εικόνων παιδιών, δηλαδή εικόνων από την καθημερινότητα των παιδιών χωρίς σεξουαλικό περιεχόμενο. Το ερώτημα αν η διακίνηση τέτοιων εικόνων μπορεί να θεωρηθεί παιδική πορνογραφία αποτελεί ένα πρόσφατο κομμάτι μελέτης για την αμερικανική θεωρία⁴¹.

v) Ιαπωνία

Η πλέον πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση του ζητήματος στην Ιαπωνία είναι ο νόμος για την τιμώρηση πράξεων που σχετίζονται με την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία και για την προστασία των παιδιών του 1999.

Ο νόμος αυτός προβλέπει φυλάκιση με εργασία ως και 3 έτη ή πρόστιμο έως 300.000 γιεν για όποιον πωλεί, διαθέτει, δανείζει λόγω εργασίας ή παρουσιάζει πορνογραφικό υλικό. Η ίδια ποινή προβλέπεται και για όποιον παράγει, κατέχει, μεταφέρει, εισάγει ή εξάγει από την Ιαπωνία πορνογραφικό υλικό.

Η ίδια η ύπαρξη νόμου για ένα σχετικά σύγχρονο θέμα κρίνεται ως θετική. Επιπλέον, με βάση έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών της Ιαπωνίας, 50% των υποθέσεων παιδική πορνογραφίας, οι οποίες αποκαλύφθηκαν βάσει αυτού του νόμου, αφορούσαν την παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο. Από τη θέση μάλιστα σε ισχύ του νόμου, οι περισσότερες σχετικές ιστοσελίδες έκλεισαν. Ο νόμος συνεπώς αυτός και η συνεισφορά του στην καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο είναι προφανώς θετικοί. Ωστόσο, δεν μπορεί να παραβλέψει κανείς το αρκετά ελαστικό πλαίσιο ποινής, το οποίο καθιστά το νομοθετικό καθεστώς εξαιρετικά επιεικές.

Μάλιστα, σημαντικό είναι πως ο νόμος αυτός αναφέρει ως λύσεις για την πρόληψη του εγκλήματος διάφορες εκπαιδευτικές, ερευνητικές και ενημερωτικές μεθόδους, καθώς επίσης, πως γίνεται ειδική μνεία και στην

---

⁴¹ *Darkness to Light, Child Abuse Protection Laws, 2021*, [<https://www.d2l.org/get-help/reporting/protection-laws/>] retrieved at 18/10/2021.

προστασία παιδιών που έχουν υποστεί πνευματική ή φυσική βλάβη και τη βελτίωση των συστημάτων προστασίας, αλλά και αναφορά στην προαγωγή και την αναγκαιότητα της διεθνούς συνεργασίας σε αυτά τα ζητήματα⁴².

3^ο Κεφάλαιο

I. Προστατευόμενο έννομο αγαθό

1. Οι θέσεις της νομολογίας

Η ελληνική νομολογία δε φαίνεται να λαμβάνει πάντοτε θέση επί του θιγόμενου εννόμου αγαθού στο έγκλημα του 348Α ΠΚ, ενώ όταν το πράττει δεν διατυπώνει ενιαία θέση. Οι παραδοχές που καταγράφονται σε σχέση με το ζήτημα στη μείζονα πρόταση είναι συνήθως συγκεκριμένες και αντιφατικές, ενώ απαντάται πολύ συχνά η γενικότερη πρακτική της νομολογίας να παραθέτει περισσότερες της μιας απόψεις, χωρίς να εγκύπτει σε ενδελεχέστερη ανάλυση του ζητήματος, ούτε να υιοθετεί - τουλάχιστον ρητά- μια συγκεκριμένη θέση. Εισαγωγικά, μπορεί να παρατηρηθεί ότι κοινό άξονα των θέσεων που διατυπώνει η νομολογία αναφορικά με το ζήτημα συνιστά η διαπίστωση ότι ο δράστης του εγκλήματος προσβάλλει ατομικά έννομα αγαθά του παιδιού με κύρια αναφορά (διαζευκτικά ή σωρευτικά) στην ανηλικότητα ή παιδική ηλικία, τη γενετήσια ελευθερία και τη σεξουαλική αυτοδιάθεση.

Η υπ' αριθμ. 80/2012 Απόφαση του Εφετείου Θεσσαλονίκης⁴³, για παράδειγμα, θεωρεί ως προστατευόμενο μέγεθος την ακώλυτη και αδιατάρακτη σεξουαλική ανάπτυξη των ανηλίκων ως ειδικότερη έκφανση της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης, ιδίως όταν για την παραγωγή του χρησιμοποιούνται ανήλικα άτομα. Στις ίδιες παραδοχές προέβη και το Πλημμελειοδικείο Ηλείας⁴⁴ παραπέμποντας στην προηγούμενη απόφαση.

---

⁴² Δ. Κιούπης & Α. Ιωαννίδου, όπ. π., 106-107.

⁴³ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ "... Τόσο το Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο όσο και αυτό το άρθρο 348Α ΠΚ θεωρείται ότι αποσκοπούν στην προστασία της γενετήσιας ζωής από την οικονομική εκμετάλλευση και των ανηλίκων από τη σεξουαλική εκμετάλλευση ή, ακόμα, και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Κατ' ακρίβεια πρόκειται και εδώ για την προστασία του εννόμου αγαθού της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης των ανηλίκων, υπό την ειδικότερη όψη της ακώλυτης και αδιατάρακτης σεξουαλικής ανάπτυξης τους. Τούτο δε ιδίως όταν για την παραγωγή του παιδικού πορνογραφικού υλικού χρησιμοποιούνται πραγματικά ανήλικα άτομα τα οποία καθίστανται έτσι. θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης (βλ. Ν. Παρασκευόπουλου Ε. Φυτράκη, Αξίοποιες σεξουαλικές πράξεις, έκδ. 2011, σελ. 289)..."

⁴⁴ Πλημμ. Ηλείας 21/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. "...Κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων που αποσκοπούν στην προστασία του εννόμου αγαθού της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης των ανηλίκων, υπό την ειδικότερη όψη της ακώλυτης και αδιατάρακτης σεξουαλικής ανάπτυξης τους (ΕφΘεσ 80/2012 Αρμ 2012, 781)"

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και το Μ.Ο.Δ Αθηνών⁴⁵, προσθέτοντας και την προστασία γενετήσιας ζωής από την οικονομική της εκμετάλλευση αλλά και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ως συμπροσβαλλόμενο αγαθό, χρησιμοποιώντας κατά τα άλλα ταυτόσημη διατύπωση με τις προαναφερθείσες αποφάσεις⁴⁶.

Μια ιδιότυπη θέση εξέφρασε το Εφετείο Κρήτης με την υπ' αριθμ. 134/2017⁴⁷ Απόφασή του, κρίνοντας ότι αυτός που επεξεργάζεται ή παράγει παιδοπορνογραφικό υλικό «...προσβάλλει την ανηλικότητα και, ειδικότερα, τη σεξουαλική αυτοδιάθεση, αλλά και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αντίθετα, ο κάτοχος συμβάλλει στη διάδοση της παιδικής πορνογραφίας με κίνδυνο να παρασυρθούν και άλλοι ανήλικοι από μιμητισμό σε τέτοιου είδους πράξεις. Η διαφορά, συνεπώς, στα έννομα αγαθά που προσβάλλονται είναι εμφανής».

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί ότι στη δημοσιευμένη νομολογία των τελευταίων ετών το ελληνικό Ακυρωτικό Δικαστήριο δεν λαμβάνει θέση επί του ζητήματος, με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως η ΑΠ 1517/2018⁴⁸ που αναφέρει ότι ο νόμος «προστατεύει την γενετήσια ζωή από την οικονομική της εκμετάλλευση εκ μέρους του δράστη, αλλά και την αγνότητα, που πρέπει να συνοδεύει την ζωή των ανηλίκων».

2. Οι θέσεις της επιστήμης

---

⁴⁵ ΜΟΔ Αθηνών 881/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. «..Το άρθρο 348Α ΠΚ γίνεται δεκτό ότι αποσκοπεί στην προστασία της γενετήσιας ζωής από την οικονομική της εκμετάλλευση και των ανηλίκων από τη σεξουαλική εκμετάλλευση ή ακόμα και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ακριβέστερα, προστατεύεται με τη διάταξη αυτή το έννομο αγαθό της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης των ανηλίκων υπό την ειδικότερη όψη της ακώλυτης και αδιατάρακτης σεξουαλικής ανάπτυξής τους (βλ. για το προστατευόμενο έννομο αγαθό και Δ. Κιούπη, Πορνογραφία ανηλίκων, ΠοινΛογ (2008), σελ. 5 επ., Σ. Παπαγεωργίου-Γουατά, σε Α. Χαραλαμπάκη ΠΚ, άρθρο 348Α, αριθ. 2, σελ. 2799, Ν. Παρασκευόπουλου/Ε. Φυτράκη, ό.π., σελ. 289-290)»

⁴⁶ Ν. Παρασκευόπουλου & Ε. Φυτράκη, οπ. π., σελ. 289.

⁴⁷ ΕφΚρήτης 134/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. « Ο παραγωγός, περαιτέρω, παρασύρει συνήθως τα παιδιά σε τέτοιες ενέργειες με χρηματικές ή άλλες ανάλογες παροχές είτε στα ίδια είτε στα πρόσωπα που ασκούν την επιμέλειά τους. Το γεγονός τελικά προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Αντίθετα, ο κάτοχος πορνογραφικού υλικού τιμωρείται, μόνον επειδή με την ενέργειά του αυτή συμβάλλει στη διάδοση της παιδικής πορνογραφίας με κίνδυνο να παρασυρθούν και άλλοι ανήλικοι από μιμητισμό σε τέτοιου είδους πράξεις. Η διαφορά, συνεπώς, στα έννομα αγαθά που προσβάλλονται είναι εμφανής. Το πρώτο, επιπλέον, από τα δύο εγκλήματα είναι βαρύτερο και έχει μεγαλύτερη κοινωνική απαξία από το δεύτερο. .... ότι η απλή κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας δεν θίγει άμεσα την ελευθερία, την ιδιωτική ζωή και τη σωματική, πνευματική και ψυχική ακεραιότητα των ανηλίκων, όπως η παραγωγή του ίδιου υλικού που διαφθείρει και μπορεί να οδηγήσει εύκολα το παιδί σε πλήρη σωματική, ψυχική και συναισθηματική κατάπτωση.»

⁴⁸ ΑΠ 1517/2018, areiospagos.gr.

Όπως παρατηρήθηκε εισαγωγικά και ανωτέρω, η νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας φαίνεται στην πλειοψηφία τους, να υιοθετούν την άποψη του Ε. Φυτράκη ⁴⁹ ότι ο νομοθέτης στο άρθρο 348Α προστατεύει την ανηλικότητα ως ακώλυτη και αδιατάρακτη σεξουαλική ανάπτυξη των ανηλίκων ως ειδικότερη έκφανση της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης. Ο ανωτέρω ορισμός είναι εύστοχος ως προς το ουσιαστικό περιεχόμενο της έννοιας της ανηλικότητας, είναι όμως συζητήσιμη η υπαγωγή του ή όχι στην ευρύτερη έννοια του αγαθού «ομπρέλα» της γενετήσιας ελευθερίας. Διότι, μέχρι τη συμπλήρωση του ηλικιακού ορίου που θέτει ο νόμος, ο ανήλικος δεν αυτοπροσδιορίζεται σεξουαλικά, ώστε να είναι δυνατόν να προσβληθεί ως προς αυτήν του την ελευθερία, ενώ και οι συμπεριφορές που τυποποιεί το άρθρο 348Α ΠΚ δεν αφορούν πράξεις που επεμβαίνουν στην γενετήσια ελευθερία (μπορεί το υλικό να παράγεται και συναινετικά, γι' αυτό άλλωστε και ο βιασμός συρρέει αληθινά με την παιδική πορνογραφία), εκτός κι αν η τελευταία νοηθεί πολύ ευρέως⁵⁰ ώστε να μπορεί να προσβάλλεται και με πράξεις που αφορούν το μελλοντικό σεξουαλικό αυτοπροσδιορισμό.

Κατά μια άλλη άποψη «η ύπαρξη του υλικού παιδικής πορνογραφίας δημιουργεί μία πηγή κινδύνου για τους ανηλίκους οι οποίοι κινδυνεύουν να γίνουν θύματα παρόμοιων συμπεριφορών»⁵¹. Γι' αυτό το λόγο, το παιδοπορνογραφικό υλικό από μόνο του αποτελεί τελικά «μία συγκαλυμμένη πρόκληση για τέλεση εγκλημάτων σε βάρος αόριστου αριθμού ανηλίκων». Η συγκεκριμένη άποψη στηρίζεται πρώτιστα στην επικινδυνότητα του παιδοπορνογραφικού υλικού καθαυτού. Θεωρεί ότι οι πράξεις προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας του ανηλίκου (π.χ. κατά την παραγωγή αυτού) τυποποιούνται σε άλλα άρθρα του ΠΚ και άρα δεν αποτελούν προτεραιότητα στο 348^Α ΠΚ. Με αυτόν τον τρόπο απαξιώνει και αδρανοποιεί την ως άνω διάταξη.

Ορθότερη φαίνεται η άποψη⁵² που συνδέει την ανηλικότητα με τη γενετήσια αυτοδιάθεση, προβαίνοντας όμως σε σαφή διάκριση των δύο θεωρώντας την πρώτη ως τη διαδικασία σεξουαλικής ανάπτυξης που όταν «περατωθεί» (με τη συμπλήρωση του ορίου έγκυρης σεξουαλικής συναίνεσης των 15 ετών), ακολουθείται από τη δεύτερη.

3. Κριτική αξιολόγηση των θέσεων της νομολογίας – Τελικά συμπεράσματα

---

⁴⁹ σε Παρασκευόπουλο Ν.-Φυτράκη Ε., Αξιόποινες Σεξουαλικές Πράξεις, Σάκκουλας, 2011, σ.290

⁵⁰ Ν. Παρασκευόπουλος – Ε. Φυτράκη, οπ. π., σελ. 31, 290.

⁵¹ Ε. Συμεωνίδου, Εγκλήματα κατά των Προσωπικών Αγαθών, 4^η έκδοση, σελ. 317

⁵² Πολυζωίδου Β., σ.212

Η συχνή αναφορά της νομολογίας σε προστασία την ανθρώπινης αξιοπρέπειας μόνο ως γενική διατύπωση μπορεί να γίνει δεκτή, αφού διατυπώνονται βάσιμες αντιρρήσεις για το αν αυτή συνιστά αυτοτελές έννομο αγαθό⁵³. Ορθότερο θα ήταν να εξειδικεύονται οι προσβολές που ανάγονται σε προσβολή της αξιοπρέπειας με αναφορά στα γνωστά ατομικά έννομα αγαθά της ανηλικότητας, της γενετήσιας αξιοπρέπειας, της σωματικής ακεραιότητας ή ακόμη και στην προσβολή των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων⁵⁴.

Ως προς την κρίση της ΑΠ 1517/2018 που αναφέρεται, αφενός, σε προστασία ανηλικών από την οικονομική της εκμετάλλευση και, αφετέρου σε παιδική αγνότητα, σε σχέση με το πρώτο σκέλος παρατηρείται μια «χρονοκαθυστέρηση» του Ακυρωτικού, καθώς ήδη από το 2007 η έννοια της κερδοσκοπίας αφαιρέθηκε από τη διάταξη, διασκεδάζοντας κάθε αμφιβολία για το αν το προστατευόμενο μέγεθος εντοπιζόταν σε αυτό το πεδίο⁵⁵, ενώ αναφορικά με την παιδική αγνότητα είναι προφανές ότι πρόκειται για ηθικολογική προσέγγιση που δεν υποστηρίζεται πια.

Τέλος, η θέση του ΕφΚρητ στην υπ' αριθμ. 134/2017 Απόφαση του, ότι η παραγωγή παιδικής πορνογραφίας και η κατοχή προσβάλλουν διαφορετικά έννομα αγαθά παρουσιάζεται ατυχής, καθώς από τη λοιπή αιτιολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι πρόκειται όχι για διαφορά στα προσβαλλόμενα αγαθά αλλά για διαφορά ουσιαστικής απαξίας μεταξύ των δύο τρόπων τέλεσης.

Συμπερασματικά, στην πρόσφατη δημοσιευμένη νομολογία της τελευταίας πενταετίας παρατηρείται ότι: Πρώτον, η νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας ορθώς ανευρίσκει την ουσιαστική απαξία του εγκλήματος του άρθρου 348Α ΠΚ σε ατομικά αγαθά του ανηλικού (κυρίως την ανηλικότητα, τη γενετήσια ελευθερία και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, χωρίς, βέβαια να τοποθετείται επί ειδικότερων ζητημάτων, όπως η ενδεχόμενη συμπροσβολή και άλλων αγαθών σε ορισμένους τρόπους τέλεσης ή αν πρόκειται για έγκλημα βλάβης ή διακινδύνευσης. Δεύτερον, ο Άρειος Πάγος μόνο στην αριθμ. 1517/2018 Απόφαση έλαβε θέση εκφράζοντας μια «απαρχαιωμένη» άποψη για προστασία ανηλικών από την οικονομική εκμετάλλευση και για παιδική αγνότητα.

II. Η έννοια του παιδοπορνογραφικού υλικού και ειδικά η έννοια της πρόδηλης πρόκλησης γενετήσιας διέγερσης

⁵³ *I. Μανωλεδάκης*, Γενική θεωρία του ποινικού δικαίου, τ. Β', 1978.

⁵⁴ Για γενετήσια αξιοπρέπεια και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα ως συμπροσβαλλόμενα μεγέθη κάνει λόγο η Καϊάφα Μ., ό.π., Σύμφωνη και η Πολυζωίδου Β., ό.π. σ. 253 που κάνει λόγο για συνθετότητα εννόμων αγαθών: ανηλικότητα, ανθρώπινη αξιοπρέπεια και προσωπικά δεδομένα.

⁵⁵ *Γ. Νούσκαλης*, Πόρνογραφία ανηλικών: Τα κρίσιμα ζητήματα του άρθρου 348Α ΠΚ, ΠοινΔικ 2006, σελ.908.

1. Οι θέσεις της νομολογίας

Ο κρίσιμος για την ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 348Α ΠΚ προσδιορισμός της έννοιας του υλικού παιδικής πορνογραφίας, μολονότι έχει δημιουργήσει ζωνρή συζήτηση στην επιστήμη, δεν έτυχε ιδιαίτερης επεξεργασίας από τη νομολογία των δικαστηρίων της ουσίας, πολλώ δε μάλλον από τον Άρειο Πάγο.

Το Ακυρωτικό Δικαστήριο κατά την ερμηνεία της παρ.3 του άρθρου 348Α ΠΚ παγίως επαναλαμβάνει τη διατύπωση ότι *«δεν αρκεί απλώς το υλικό να είναι πορνογραφικό με τη γενική του έννοια, αλλά πρέπει να αναφέρεται στο σώμα του ανηλίκου, δηλαδή προσώπου ανεξαρτήτως φύλου, που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του»*⁵⁶. Η διατύπωση αυτή δεν άλλαξε ακόμα και μετά τον Ν.4267/2014 που, ενσωματώνοντας την Οδηγία 2011/93/ΕΕ, τροποποίησε το σχετικό ορισμό με ρητή αναφορά και στα γεννητικά όργανα του ανηλίκου. Την ίδια θέση φαίνεται να υιοθετούν και τα δικαστήρια της ουσίας⁵⁷.

Από την πρόσφατη δημοσιευμένη νομολογία επί του ζητήματος, αξίζει να αναφερθεί κανείς στην υπ' αριθμ. 342/2016 Απόφαση ΠλημΠατρ (Συμβ) που παρέπεμψε στο ακροατήριο κατηγορούμενο που «ζήτησε από αυτήν και έλαβε στην κατοχή του υλικό παιδικής πορνογραφίας, ήτοι τρεις φωτογραφίες της ανήλικης στις οποίες απεικονιζόταν το σώμα της γυμνό από τη μέση και πάνω με σκοπό τη γενετήσια διέγερση του κατηγορουμένου», χωρίς να προβληματιστεί για το αν το ανωτέρω υλικό είναι άνευ ετέρου παιδοπορνογραφικό κατά το νόμο. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η παραδοχή του Ακυρωτικού Δικαστηρίου με την υπ' αριθμ. 1517/2016⁵⁸ Απόφαση του, που θεωρεί ως επαρκώς αιτιολογημένη και εμπίπτουσα στη διάταξη ψηφιακού υλικού αποτελούμενου από «φωτογραφίες που απεικονίζουν ερωτικές στάσεις ανηλίκων χωρίς σεξουαλική δραστηριότητα».

Δύο παραδείγματα δικαιοδοτικών κρίσεων που προβληματίζονται αναφορικά με το ακριβές περιεχόμενο του ορισμού του παιδοπορνογραφικού υλικού, ίσως και τα μόνα από τη δημοσιευμένη νομολογία που δεν αρκούνται σε απλή επανάληψη της διάταξης ή της προαναφερθείσας πάγιας διατύπωσης, συνιστούν η υπ' αριθμ. 111/2015 Απόφαση του ΠεντΣτρατΑθ⁵⁹ και η υπ' αριθμ. 428/2015⁶⁰ Απόφαση του ΣυμβΕφΑθ.

---

⁵⁶ ΑΠ 810/2007, ΠοινΔικ 2007, σελ. 813 ΑΠ 1141/2008, ΠΑογ 2008, σελ. 685, ΑΠ 1145/2008, ΠΛογ 2008, σελ. 689, ΑΠ 770/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 319/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2092/2017 areiospagos.gr .

⁵⁷ ΕφΘεσσ 80/2012, ΠλημΠατρ 342/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁸ ΑΠ 1517/2016, areiospagos.gr.

⁵⁹ ΠεντΣτρατΑθ 111/2015, ΠοινΔικ 2017, σελ. 452.

⁶⁰ ΣυμβΕφΑθ 428/2015, ΠοινΧρ 2016, σελ. 228.

Η πρώτη (ΠεντΣτρατΑθ 111/2015) τονίζει σε σχέση με το ζήτημα ότι «..Με την αλλαγή αυτή προσαρμόζεται ο ορισμός του υλικού παιδικής πορνογραφίας με τον προβλεπόμενο στο άρθρο 2 περ. γ' της Οδηγίας. Η χρήση του όρου "του σώματος εν γένει του ανηλίκου" επιχειρεί να συμπεριλάβει, περιορίζοντας το αξιόποιο με την αναφορά στα γεννητικά όργανα, και περιπτώσεις απεικόνισης που αναφέρονται στο σώμα του ανηλίκου και συνεπώς σε μέρη αυτού χωρίς να περιλαμβάνουν τα γεννητικά όργανα». Η διατύπωση, βέβαια, της απόφασης δεν είναι εντελώς ασαφής ως προς το νόημα της νέας διάταξης της παρ.3 του άρθρου 348Α ΠΚ, αφού η δεύτερη περίοδος που παρατίθεται ανωτέρω δεν φαίνεται να έχει λογικό ειρμό. Πρόκειται στην πραγματικότητα για αυτούσια παράθεση της διατύπωσης της Αιτιολογικής Έκθεσης στο σχέδιο νόμου «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας»⁶¹ της οποίας η αστοχία έχει επισημανθεί στη θεωρία και θα αναλυθεί κατωτέρω⁶². Εντούτοις, εντοπίζει το γεγονός ότι η τροποποίηση οφείλεται στη πρόθεση συμμόρφωσης με την Οδηγία 2011/93/ΕΕ και εγείρει προβληματισμό για την διαζευκτική προσθήκη της φράσης "του σώματος εν γένει του ανηλίκου" πλάι στην αποτύπωση των γεννητικών οργάνων του ανηλίκου, ενώ το αντίστοιχο άρθρο της Οδηγίας (άρθρο 2 στ.γ' περ.ii) αναφέρει μόνο την απεικόνιση των τελευταίων. Κατά δε την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών η απόφαση αρκείται στη μόνιμη επωδό «ότι είναι πέραν πάσης αμφιβολίας ότι οι παραπάνω εικόνες φωτογραφίες αποτελούν πορνογραφικό υλικό το οποίο αναφέρεται σε σώμα ανηλίκου, που αποσκοπεί στη γενεϊήσια διέγερση όσων εμπλέκονται με αυτές». Στη συνέχεια, πάντως, το Δικαστήριο ρητώς δέχεται ότι ο ορισμός που διατυπώθηκε από το νομοθέτη του Ν. 4267/2014 για το παιδοπορνογραφικό υλικό, ενεργοποιεί το άρθρο 2 του ΠΚ, θεωρώντας ότι πρόκειται για ευμενέστερη προς τον κατηγορούμενο ρύθμιση, χωρίς να περιλαμβάνει ιδιαίτερα διαφωτιστική αιτιολογία σε σχέση με την τελευταία του παραδοχή⁶³.

---

⁶¹ <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kakop-eis.pdf>

⁶² Β. Πολυζωΐδου, οπ. π., σελ. 267.

⁶³ «..Με βάση τα παραπάνω κατ' ομόφωνη γνώμη των μελών του δικαστηρίου ο κατηγορούμενος πρέπει να κηρυχθεί ένοχος της κατοχής υλικού παιδικής πορνογραφίας μέσω της τεχνολογίας των πληροφοριών και επικοινωνιών (άρθρο 348Α παρ. 2 και 3 ΠΚ, όπως οι παράγραφοι αυτοί αντικαταστάθηκαν από το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 4267/2014 «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και άλλες διατάξεις») καθόσον, έπως προαναφέρθηκε με τη χρήση του όρου «του σώματος εν γένει του ανήλικου» ο νομοθέτης επιχειρεί να συμπεριλάβει, περιορίζοντας το αξιόποιο με την αναφορά στα γεννητικά όργανα, και περιπτώσεις απεικόνισης που αναφέρονται στο σώμα του ανήλικου και συνεπώς σε μέρη αυτού χωρίς να

Η δεύτερη (ΣυμβΕφΑθ 428/2015), υιοθετώντας την εισαγγελική πρόταση, παραπέμπει τον κατηγορούμενο, δεχόμενο σε σχέση με το ερευνώμενο ζήτημα τα εξής στη μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού: «..Προς εναρμόνιση με τα άρ. 2, 5 παρ. 3 και 9 της οδηγίας 2011/93/ΕΕ τροποποιήθηκε το άρ. 348Α ΠΚ από το Ν. 4267/2014 και ειδικότερα στην παράγραφο 2 αντικαταστάθηκαν οι όροι «διάσυστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή με τη χρήση διαδικτύου» από το γενικότερο και ανταποκρινόμενο στη συνεχή εξέλιξη της τεχνολογίας όρο «τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνιών», οριοθετήθηκε η έννοια του υλικού παιδικής πορνογραφίας, απαιτώντας πλέον ο νόμος η απεικόνιση να αφορά στα γεννητικά όργανα του ανηλίκου και όχι σε οποιοδήποτε μέρος του σώματος αυτού, ενώ κατά το παρελθόν λόγω μη σαφούς προσδιορισμού του σχετικού «αδίκου» και προς τήρηση της αρχής της αναλογικότητας είχε προταθεί με συστατική ερμηνεία των ήδη αξιολογικών εννοιών του άρθρου 348Α ΠΚ να απαιτείται μία αντικειμενική θεώρηση του υλικού ως παιδοπορνογραφικού και συγκεκριμένα να απαιτείται η απεικόνιση να αφορά μόνο τα ίδια τα γεννητικά όργανα του ανηλίκου ως πρώτιστη προϋπόθεση, για να διαπιστώνεται ότι υπάρχει πράγματι «πρόδηλη πρόκληση γενετήσιας διέγερσης».

Επισημαίνει, βέβαια, στη συνέχεια και την πάγια επί του ζητήματος προαναφερθείσα θέση της νομολογίας ότι «δεν αρκεί απλώς το υλικό να είναι πορνογραφικό με τη γενική του έννοια, αλλά πρέπει να αναφέρεται στο σώμα του ανηλίκου, δηλαδή προσώπου ανεξαρτήτως φύλου, που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του». Στην ελάχισσα όμως πρόταση παρεμβάλλοντας κάποιες πρόσθετες σκέψεις δέχεται εν συνεχεία ότι "είναι αδιάφορος ο σκοπός του δράστη, ήτοι αν η αποθήκευση του περί ου ο λόγος υλικού κατατείνει στη γενετήσια διέγερση αυτού ή στην ικανοποίηση της περιέργειάς του, ως εν προκειμένω κατά τους ισχυρισμούς του κατηγορουμένου, ή για οποιουδήποτε άλλο λόγο, διότι «η πρόκληση γενετήσιας διέγερσης», όρος που χρησιμοποιείται στην παρ. 3 για τον προσδιορισμό του υλικού παιδικής πορνογραφίας κρίνεται αντικειμενικά με βάση το ανευρεθέν υλικό και όχι υποκειμενικά με βάση τις επιδιώξεις και τα εσωτερικά κίνητρα του εκάστοτε δράστη, δεδομένου ότι ο τελευταίος δε συμμετέχει στην (πραγματική ή εικονική) αποτύπωση-αναπαράσταση επί του υλικού φορέα, ως αντιθέτως συμβαίνει για παράδειγμα στην αποπλάνηση ανηλίκου (άρ. 339 ΠΚ), όπου απαιτείται διέγερση και ικανοποίηση της γενετήσιας επιθυμίας του ίδιου του δράστη, που τελεί την ασελή πράξη (ΑΠ 817/2006, ΠοινΛογ 2006, σελ. 764), κρίση που ενισχύεται και από τη διατύπωση του άρθρου 348Α παρ. 3 ΠΚ, κατά την οποία το πορνογραφικό

περιλαμβάνουν τα γεννητικά □ όργανα και κατ' επέκταση πρέπει να τύχει εφαρμογής κατ' άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ"

υλικό «προδήλως προκαλεί», όρος που ενέχει αντικειμενική χροιά" (πρόδηλος: πολύ φανερός, αυτός που διακρίνεται με την πρώτη ματιά, που γίνεται αμέσως αντιληπτός)⁶⁴.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση Ulla Annikki KARTTUNEN against Finland⁶⁵ αναγνωρίζει ως πορνογραφικό υλικό εκατοντάδες φωτογραφίες εφήβων κοριτσιών ή πολύ νεαρών κοριτσιών, οι οποίες αν και αναγνωρίζει ότι τραβήχτηκαν στα πλαίσια της καλλιτεχνικής έκφρασης της προσφεύγουσας, για να ευαισθητοποιήσει το κοινό, ωστόσο θεωρεί ότι πρέπει η κατοχή και η διανομή του ως άνω υλικού να ποινικοποιηθεί⁶⁶, βασιζόμενο κυρίως στην ανάγκη προστασίας των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση καθώς και στην παραβίαση του απορρήτου τους αλλά και σε ηθικούς λόγους.

2. Οι θέσεις της επιστήμης

Η γνωστή φράση "I know it when I see it"⁶⁷ του Αμερικανού Δικαστή Potter Stewart στην υπόθεση Jacobellis v. Ohio ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου των Η.Π.Α, όταν κλήθηκε να ορίσει την έννοια της πορνογραφίας, μολονότι προφανώς δε διεκδικεί δάφνες αντικειμενικότητας ως ορισμός, εντοπίζει ωστόσο την ουσία του προβλήματος που ενυπάρχει στον ορισμό της εν λόγω έννοιας. Πράγματι, όπως ορθά παρατηρείται, η πορνογραφία αποτελεί έννοια εξαιρετικά σχετική, η οριοθέτηση της οποίας από το μη πορνογραφικό υλικό έχει καταστεί σήμερα ακόμη πιο δυσχερής, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την πληθώρα κριτηρίων που έχουν προταθεί για τον ορισμό της αλλά και τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις, στις οποίες προέβη ο έλληνας νομοθέτης στον ορισμό της παιδικής πορνογραφίας για τις ανάγκες του άρθρου 348Α παρ.3 του ΠΚ⁶⁸.

---

⁶⁴ Γ. Μπαμπινιώτης, «Λεξικό νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση της γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα 1998», σελ. 1491.

⁶⁵ *FOURTH SECTION DECISION AS TO THE ADMISSIBILITY OF Application no. 1685/10 by Ulla Annikki KARTTUNEN against Finland.*

⁶⁶ «*The Court notes that the domestic courts acknowledged the applicant's good intentions and therefore did not impose any sanctions on her. However, possessing and distributing sexually obscene pictures depicting children was still an act subject to criminal liability. The Court considers that it does not follow from the applicant's claim that her conviction did not, in all the circumstances of the case, respond to a genuine social need.*»

⁶⁷ "I shall not today attempt further to define the kinds of material I understand to be embraced within that shorthand description ["hard-core pornography"], and perhaps I could never succeed in intelligibly doing so. But *I know it when I see it*, and the motion picture involved in this case is not that."

⁶⁸ Ν. Παρασκευόπουλος .- Ε. Φυτράκη, ό.π. σελ. 290.

Ο σημερινός ορισμός της παιδικής πορνογραφίας κάνει λόγο για «αναπαράσταση ή πραγματική ή εικονική αποτύπωση, σε ηλεκτρονικό ή άλλο υλικό φορέα, των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει του ανηλίκου, κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, καθώς και της πραγματικής ή εικονικής ασελγούς πράξης που διενεργείται από ή με ανήλικο». Οι έννοιες της αναπαράστασης και της αποτύπωσης αν και όχι ιδιαίτερα επιτυχημένες γλωσσικά⁶⁹, δεν δημιουργούν σοβαρά ερμηνευτικά προβλήματα στο πεδίο αυτό, όπως επίσης και ο προσδιορισμός της ανηλικότητας. Το κέντρο βάρους της ερμηνείας πέφτει κυρίως, αφενός, στην έννοια της ασελγούς πράξης και, αφετέρου, στην αποτύπωση των γεννητικών οργάνων ή του σώματος εν γένει κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση⁷⁰.

Ως προς τον ορισμό της ασελγούς πράξης, είναι γνωστή η εμμονή του Ακυρωτικού Δικαστηρίου μέχρι και σήμερα να αντιλαμβάνεται ευρέως την ασελή πράξη σε όλο το 19ο Κεφάλαιο του ΠΚ, περιλαμβάνοντας στο πλάτος της τελευταίας ακόμη και φιλιά⁷¹ και θωπείες⁷², με τη θεωρία να έχει ασκήσει δριμεία, αλλά ορθή, κριτική σε αυτή τη στάση, κρίνοντας ότι η έννοια πρέπει να αναφέρεται μόνο στην πράξη της συνουσίας ή σε υποκατάστατα αυτής⁷³.

Σε σχέση με το δεύτερο σκέλος του ορισμού που παρουσιάζει ερμηνευτικές δυσχέρειες, αξίζει να σταθεί κανείς πρώτα στο νόημα που ήθελε να δώσει ο νομοθέτης με την προσθήκη της φράσης «ή του σώματος εν γένει του ανηλίκου» διαζευκτικά δίπλα από την αποτύπωση των γεννητικών οργάνων του τελευταίου. Άραγε το αληθινό περιεχόμενο της διάταξης είναι ότι συνιστά πορνογραφικό υλικό και το σώμα εν γένει του ανηλίκου ακόμα και όταν δεν φαίνονται τα γεννητικά όργανα, αρκεί να παρουσιάζεται κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετήσια διέγερση, ή σε κάθε περίπτωση θα πρέπει αυτά να περιλαμβάνονται στην αποτύπωση μαζί με το «σώμα εν γένει»; Η απάντηση δεν μπορεί να δοθεί εύκολα, αφού αν κανείς ανατρέξει στην Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας», θα συνειδητοποιήσει ότι ούτε ο νομοθέτης είχε πλήρη επίγνωση των προθέσεων του: *"Η χρήση του όρου «του σώματος εν γένει του ανηλίκου» επιχειρεί να συμπεριλάβει, περιορίζοντας το αξιόποιο με την αναφορά σε γεννητικά όργανα, και περιπτώσεις απεικόνισης που αναφέρονται στο σώμα του ανηλίκου και*

---

⁶⁹ Πολυζωΐδου Β., ο.π. 265 που κάνει λόγο για "πολυλογία τη διάταξης" και προτείνει τη χρήση του όρου "απεικόνιση"

⁷⁰ Β. Πολυζωΐδου, ο.π., σελ. 265.

⁷¹ ΑΠ 1819/2008, www.areiospagos.gr.

⁷² ΑΠ 762/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁷³ Ι., Μανωλεδάκης, Ερμηνεία κατ' άρθρο των όρων του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, 1996.

συνεπώς σε μέρη αυτού χωρίς να περιλαμβάνουν τα γεννητικά όργανα." Από την προαναφερθείσα φράση είναι αναντίρρητο μάλλον ότι πρόκειται για «absurdum», αφού δεν γίνεται ο νομοθέτης να περιορίζει το αξιόποινο και ταυτόχρονα να περιλαμβάνει και περιπτώσεις που το διευρύνουν⁷⁴. Η δε προσφυγή στον ορισμό του κοινοτικού νομοθέτη στην Οδηγία 2011/93/ΕΕ (Άρθρο 2 στ.γ' περ.ιv) δεν είναι ιδιαίτερα διαφωτιστική, διότι ο τελευταίος κάνει αναφορά μόνο σε «ρεαλιστικές εικόνες των γεννητικών οργάνων παιδιού» χωρίς να περιλαμβάνει άλλη φράση, όπως ο έλληνας νομοθέτης. Διότι εύκολα κανείς θα μπορούσε να αντιτάξει ότι η προσθήκη της φράσης έγινε συνειδητά για τη διεύρυνση του αξιοποίνου, δυνατότητα που σαφώς έχει ο εθνικός νομοθέτης, αφού το ενωσιακό δίκαιο θέτει απεναντίας "ελάχιστους" ποινικούς κανόνες. Ορθότερο, θα ήταν να προκριθεί η σύμφωνη με την Οδηγία και ευνοϊκότερη για τον κατηγορούμενο εκδοχή που απαιτεί στο «σώμα εν γένει» να απεικονίζονται και τα γεννητικά όργανα, ώστε να εξασφαλίζεται και η αντικειμενικότητα της κρίσης για το στοιχείο της πρόδηλης πρόκλησης σεξουαλικής διέγερσης που θα αναλυθεί αμέσως κατωτέρω.

Η απεικόνιση κατά τρόπο που προκαλεί πρόδηλη σεξουαλική διέγερση είναι εξίσου κρίσιμη έννοια για τον ορισμό του παιδοπορνογραφικού υλικού. Αποτελεί σαφώς βελτιωμένη εκδοχή σε σχέση με τις αρχικές μορφές του άρθρου που έκαναν λόγο για απεικόνιση «με σκοπό τη σεξουαλική διέγερση», ενώ διαφέρει και σε σχέση με το αντίστοιχο σκέλος του ορισμού του ενωσιακού νομοθέτη που αναφέρεται σε απεικόνιση «για σεξουαλικούς κυρίως σκοπούς»⁷⁵. Το στοιχείο του προδήλου έχει σαφώς μεγαλύτερη "ένταση" από το επίρρημα "κυρίως", προσδίδοντας μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου, καθώς το "πρόδηλο" αντικειμενικοποιεί σε επαρκέστερο βαθμό την εκ φύσεως υποκειμενική έννοια της σεξουαλικής διέγερσης⁷⁶. Φυσικά, όλα τα ανωτέρω αφορούν τον τρόπο της απεικόνισης, ώστε να μπορεί η κρίση να γίνεται κατά το δυνατόν αντικειμενικά, αν δηλαδή για παράδειγμα ακολουθούνται οι κανόνες της πορνογραφίας για το στήσιμο και τη λήψη των απεικονίσεων, διότι το υλικό πρέπει εξ αρχής να είναι προδήλως προορισμένο να προκαλέσει σεξουαλική διέγερση, και όχι να ικανοποιεί τις διαστροφές κάποιων συγκεκριμένων ατόμων που μπορεί να διεγείρονται ακόμη και με εικόνες παιδιών γυμνών που παίζουν στην παραλία⁷⁷. Τέλος, ορθό είναι η

---

⁷⁴ Β. Πολυζωΐδου, ό.π.

⁷⁵ βλ και την ΑΠ 1517/2018 areiospagos.gr "...Ως αξιόποινη θα πρέπει να θεωρείται η κατοχή πορνογραφικού υλικού, όταν πρόκειται για απεικόνιση παιδιών σε καταφανώς σεξουαλική συμπεριφορά, γενικότερα δε οποιαδήποτε απεικόνιση του σώματος ή μέρους του σώματος του ανηλίκου κατά τρόπο που προδήλως προκαλεί γενετησιακή διέγερση."

⁷⁶ Β. Πολυζωΐδου, ό.π. σελ. 271.

⁷⁷ Ν. Παρασκευόπουλος.- Ε. Φυτράκης, ό.π. σελ. 292.

προϋπόθεση αυτή να συντρέχει και όταν η αποτύπωση αφορά μόνο στα γεννητικά όργανα, ώστε να μην καταφάσκει αυτόματα στην περίπτωση αυτή η πρόδηλη πρόκληση γενετήσιας διέγερσης, αλλά να ερευνείται «in concreto».

3.Κριτική της πρόσφατης νομολογίας - Τελικά Συμπεράσματα

Ενόψει των ανωτέρω θεωρητικών παραδοχών καθίσταται πασιδηλο ότι η παρατιθέμενη - από τον Άρειο Πάγο και συχνότατα από την υπόλοιπη νομολογία - ότι «δεν αρκεί απλώς το υλικό να είναι πορνογραφικό με τη γενική του έννοια, αλλά πρέπει να αναφέρεται στο σώμα του ανηλίκου, δηλαδή προσώπου ανεξαρτήτως φύλου, που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του», είναι ορισμός γενικόλογος και ταυτολογικός σε σχέση με την ίδια τη διάταξη, αδυνατώντας να εξειδικεύσει επαρκώς το περιεχόμενο του παιδοπορνογραφικού υλικού. Έτσι, είναι φυσικό με την υπ' αριθμ. 1517/2016 Απόφαση του ΑΠ να θεωρεί ότι "*φωτογραφίες που απεικονίζουν ερωτικές στάσεις ανηλίκων χωρίς σεξουαλική δραστηριότητα*", συνιστούν επαρκή αιτιολογία για μίαν απόφαση δικαστηρίου της ουσίας, ενώ το Δικαστήριο δεν εξειδικεύει καν το περιεχόμενο των φωτογραφιών, αν πρόκειται καταρχάς για απεικόνιση σώματος/γεννητικών οργάνων, αν π.χ. οι απεικονιζόμενοι ανήλικοι φωτογραφίζονται γυμνοί ή όχι, ενώ χρησιμοποιεί και τη φράση "*ερωτικές στάσεις*" που δεν ταυτίζεται εννοιολογικά με την πρόδηλη πρόκληση γενετήσιας διέγερσης, καθώς ο ερωτισμός είναι έννοια προφανώς λιγότερο δυποκειμενική και άρα εύπλαστη κι επισφαλής από τη διατύπωση του νόμου, όπως ανωτέρω ερμηνεύτηκε.

Πιο δυσχερής είναι η περίπτωση της υπ' αριθμ. 342/2016 Απόφασης του ΠλημΠατρ (Συμβ), όπου το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών σχεδόν αυτόματα θεώρησε την αποστολή φωτογραφιών με γυμνό το σώμα της ανηλίκου από τη μέση και πάνω ως παιδοπορνογραφικό υλικό. Είναι ακριβές ότι η διατύπωση του νόμου, όπως αναλύθηκε, ευνοεί την ένταξη στο εύρος του εξεταζόμενου ορισμού και μέρη του σώματος χωρίς τα γεννητικά όργανα να απεικονίζονται απαραίτητα, εφόσον φυσικά προδήλως προκαλούν γενετήσια διέγερση. Μολονότι η προσέγγιση αυτή είναι επισφαλέστερη από αυτή που απαιτεί και τη συμπερίληψη των γεννητικών οργάνων κατά το πρότυπο του κοινοτικού νομοθέτη, θα πρέπει έστω και υπό αυτή την ευρύτερη εκδοχή να εξειδικεύονται με μεγαλύτερη σαφήνεια τα χαρακτηριστικά της αποτύπωσης για να ελέγχεται η συνδρομή του στοιχείου της πρόδηλης πρόκλησης γενετήσιας διέγερσης. Θα μπορούσε να περιγράφεται, για παράδειγμα, η στάση του σώματος, η απόσταση της λήψης για να φανεί αν αντικειμενικά πρόκειται για υλικό που αντικειμενικά παρήχθη με σκοπό τη γενετήσια διέγερση.

Απεναντίας, ευπρόσδεκτες είναι νομολογιακές προσεγγίσεις, όπως της υπ' αριθμ. 111/2015 Απόφασης του ΠεντΣτρατΑθ, που εντοπίζει το ζήτημα της αλλαγής του νομοθετικού ορισμού της παιδικής πορνογραφίας και τον θεωρεί, έστω και με αντιφατική αιτιολογία, ως ευμενέστερη σε σχέση με την προϊσχύσασα διατύπωση, αλλά και της υπ' αριθμ. 428/2015 Απόφασης του ΣυμβΕφΑθ που διατυπώνει την ορθή θέση ότι η κρίση για τον ερευνώμενο πρόβλημα πρέπει να γίνεται «αντικειμενικά με βάση το ανευρεθέν υλικό και όχι υποκειμενικά με βάση τις επιδιώξεις και τα εσωτερικά κίνητρα του εκάστοτε δράστη», χρησιμοποιώντας ακόμη και γραμματικό επιχείρημα για την επίρρωση της θέσης της.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι στην πρόσφατη ελληνική δημοσιευμένη νομολογία της τελευταίας πενταετίας επί του ορισμού του παιδοπορνογραφικού υλικού:

α) Το Ακυρωτικό δεν προβαίνει σε επαρκή εξειδίκευση της έννοιας και αρκείται σε πάγιες γενικόλογες αποστροφές.

β) Τα Δικαστήρια της ουσίας ως επί το πλείστον ακολουθούν την προσέγγιση του Αρείου Πάγου και αρκούνται σε απλή υπαγωγή του υλικού είτε στην περίπτωση απεικόνισης ασελών πράξεων είτε στην απεικόνιση των γεννητικών οργάνων/σώματος εν γένει χωρίς περαιτέρω διασαφηνίσεις.

γ) Δε γίνεται αναφορά στην συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων στην πρόσφατη αλλαγή του νομοθετικού ορισμού για την παιδική πορνογραφία σε εναρμόνιση με την οικεία Οδηγία. Μεμονωμένα διατυπώθηκε η συζητήσιμη θέση ότι ο νέος ορισμός του Ν.4267/2014 είναι ευμενέστερος του παλαιότερου (ΠεντΣτρατΑθ 111/2015).

ε) Παράδειγμα προς μίμηση καθότι ορθή και εύστοχη, μολονότι και αυτή μεμονωμένη, η υπ' αριθμ. 428/2015 Απόφαση του ΣυμβΕφΑθ, που κινείται σε αντικειμενική και θεωρητικά ευπρόσδεκτη προσέγγιση της έννοιας του παιδοπορνογραφικού υλικού.

III. Η προβληματική της κατοχής επί διαγεγραμμένων ηλεκτρονικών αρχείων παιδικής πορνογραφίας

1. Οι θέσεις της νομολογίας

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, περαιτέρω, το ζήτημα των διαγεγραμμένων ηλεκτρονικών αρχείων παιδικής πορνογραφίας και συγκεκριμένα το κατά πόσο μπορεί να στοιχειοθετηθεί κατοχή επ' αυτών. Με το ζήτημα αυτό ασχολήθηκε το υπ' αρ. 428/2015 βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών⁷⁸. Σύμφωνα με την ελάχιστη πρόταση του δικανικού του συλλογισμού, από τον κατασχεθέντα σκληρό δίσκο του κατηγορουμένου ανακτήθηκαν πολυάριθμα διαγεγραμμένα αρχεία εικόνας τα οποία αποτελούσαν υλικό παιδικής πορνογραφίας. Το

⁷⁸ ΣυμβΠλημΑθ 428/2015, ΠοινΧρ 2016, σελ. 228.

Συμβούλιο, λοιπόν, κλήθηκε να αποφασίσει επί του αν θεμελιώνεται κατοχή επί πορνογραφικών ή άλλων δεδομένων ηλεκτρονικού υπολογιστή στην περίπτωση προσωρινής αποθήκευσής τους και της εν συνεχεία διαγραφής τους. Απαντώντας στο ερώτημα αυτό, επισημαίνεται από το Συμβούλιο πως «ανεξαρτήτως του προσωρινού της αποθήκευσης αυτό που ενδιαφέρει είναι η κυριαρχία επί των δεδομένων, απαιτείται δηλαδή μια ελάχιστη διάρκεια και ένταση στην εξουσίαση αυτών σε συνδυασμό ασφαλώς με τη φυσική θέληση εξουσίασής τους και δόλο τέλεσης του εγκλήματος, ήτοι σημαίνει ότι αρκεί τα δεδομένα να παραμείνουν μια ελάχιστη στιγμή στη μονάδα αποθήκευσης, υπό την προϋπόθεση, βέβαια, ότι ο κάτοχος έχει τη δυνατότητα πρόσβασης και επεξεργασίας αυτών (...). Ως εκ τούτου, για τη θεμελίωση του παρόντος εγκλήματος είναι αδιάφορο αν μέρος των αρχείων, που είχε προμηθευτεί ο κατηγορούμενος το διέγραψε εν συνεχεία, για τον επιπρόσθετο μάλιστα λόγο ότι η αποθήκευση σε σκληρό δίσκο θεμελιώνει υψηλό βαθμό κυριαρχίας (...), προσέτι δε ο ίδιος ο δράστης, εξουσίαζε υλικά του ενσώματο τούτο φορέα των δεδομένων, έχοντας πραγματική δυνατότητα πρόσβασης και διαχείρισης αυτών, αφού ανά πάσα στιγμή ακωλύτως και χωρίς ιδιαίτερα εμπόδια μπορούσε να εισέρχεται στο φορέα και κυρίως είχε τη δυνατότητα, όποτε το επιθυμούσε, να ανακτήσει τα διαγεγραμμένα αρχεία, αφού όπως προέκυψε και αναφέρθηκε ανωτέρω, διέθετε ικανές προς τούτο γνώσεις και είχε επαρκή ενασχόληση με τα θέματα αυτά». Όπως γίνεται κατανοητό, για να στοιχειοθετηθεί κατοχή επί διαγεγραμμένων αρχείων, το Συμβούλιο φαίνεται να απαιτεί μια ελάχιστη διάρκεια ύπαρξης αυτών στον ενσώματο υλικό φορέα αλλά επιπλέον δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην δυνατότητα του δράστη λόγω των τεχνικών του γνώσεων να ανακτήσει τα διαγεγραμμένα αρχεία, όποτε αυτός το επιθυμούσε. Εμμέσως θέση επί του ζητήματος, άλλωστε, φαίνεται να παίρνει και η υπ' αριθμ. 1189/2011 Απόφαση του ΕφΠειρ που δέχεται πως δεν υπάρχει κατοχή επί των διαγεγραμμένων αρχείων από τον κατηγορούμενο, καθώς αυτός δεν είχε δυνατότητα φυσικής εξουσίασης επ' αυτών, με σκεπτικό που θα θίξουμε παρακάτω⁷⁹.

2. Αξιολόγηση θέσεων νομολογίας ενόψει θέσεων θεωρίας

Θέση επί του ζητήματος των διαγεγραμμένων ηλεκτρονικών αρχείων παιδικής πορνογραφίας και επί του αν και κατά πόσο μπορεί να θεμελιωθεί κατοχή του δράστη επ' αυτών έχει λάβει και η θεωρία. Κατά μια άποψη είναι ιδιαίτερα κρίσιμο το γεγονός πως υπάρχει ευρέως διαθέσιμο λογισμικό με τη δυνατότητα να ανακτά αρχεία, τα οποία έχουν διαγραφεί από ένα αποθηκευτικό μέσο, κάτι το οποίο θέτει σε

---

⁷⁹ Π. Ανδρεάδη-Παπαδημητρίου, οπ. π., σελ. 454.

αμφισβήτηση το κατά πόσο η διαγραφή των αρχείων σημαίνει και άρση της κατοχής επί αυτών⁸⁰.

Το ζήτημα απασχόλησε εκτενώς και την αγγλική νομολογία⁸¹, η οποία κατέληξε πως το κρίσιμο είναι υποκειμενικά η γνώση του δράστη περί του τρόπου ανάκτησης των αρχείων που έχει διαγράψει. Έτσι, κατοχή επί διαγεγραμμένων αρχείων παιδικής πορνογραφίας φαίνεται να έχει μόνο εκείνος ο δράστης που διαθέτει τεχνικές γνώσεις για την ανάκτησή τους⁸². Σύμφωνα με την ίδια άποψη, η διαπίστωση ύπαρξης των τεχνικών αυτών γνώσεων, δεν θα σχετίζεται με την ύπαρξη αντικειμενικών ενδείξεων που αφορούν τη συγκεκριμένη πράξη, όπως λόγου χάρη την ύπαρξη εγκατεστημένου προγράμματος ανάκτησης αρχείων στον υπολογιστή του δράστη, αλλά με ένα γενικότερο συμπέρασμα που ανάγεται στις ιδιότητες του δράστη ως γνώστη ή μη των αρχών λειτουργίας των πληροφοριακών συστημάτων.

Περαιτέρω, η άποψη αυτή διερευνά το ζήτημα από τη σκοπιά της παράλειψης και δέχεται πως και αν ακόμη μπορούσαμε να δεχτούμε ότι το αδίκημα της κατοχής υλικού παιδικής πορνογραφίας μπορεί να τελεστεί και δια παραλείψεως, ερευνητέα θα ήταν η κοινωνικά αναμενόμενη συμπεριφορά του δράστη. Η κοινωνικά αναμενόμενη διαγραφή των αρχείων, λοιπόν, δεν θα μπορούσε στην περίπτωση αυτή να συναρτάται με ειδικές τεχνικές γνώσεις, πολύωρες διαδικασίες και μια εξαιρετικά τεχνολογικά προηγμένη πράξη που εκφεύγει από τις δυνατότητες ενός μέσου χρήστη ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή αλλά κοινωνικά αναμενόμενη θα ήταν η διαγραφή των δεδομένων ακόμα και με το απλό «άδειασμα» του κάδου ανακύκλωσης του υπολογιστή από τον δράστη, έτσι ώστε να μην τίθεται θέμα κατοχής πορνογραφικού υλικού δια παραλείψεως επειδή ο δράστης παρέλειψε να απαλείψει τελειωτικά τα αρχεία που διέγραψε ώστε να μην υπάρχει κανένας τρόπος ανάκτησής τους⁸³. Η θεωρητική αυτή άποψη φαίνεται να βρίσκεται σε σύμπτωση με την ανωτέρω εκτεθείσα νομολογιακή άποψη που εκφράζεται στο υπ' αρ. 428/2015 βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών, το οποίο για να θεμελιώσει κατοχή επί των διαγεγραμμένων αρχείων τονίζει τη δυνατότητα του δράστη *«όποτε το επιθυμούσε να ανακτήσει τα διαγεγραμμένα αρχεία, αφού όπως προέκυψε και αναφέρθηκε ανωτέρω, διέθετε ικανές προς τούτο γνώσεις και είχε επαρκή ενασχόληση με τα θέματα αυτά»*.

---

⁸⁰ Β. Πολυζωίδου, Το αξιόποino της παιδικής πορνογραφίας, 2015, σελ. 335.

⁸¹ Υπόθεση R v. Ross Warwick Porter, 2006.

⁸² Π. Ανδρεάδη-Παπαδημητρίου, οπ. π.

⁸³ Θ. Παπακυριάκου, Οριοθέτηση της ποινικής ευθύνης για παραλείψεις : πηγές και περιεχόμενο ιδιαίτερων νομικών υποχρεώσεων κατά την έννοια του άρθρου 15 ΠΚ, 2014.

Στην υπ' αριθμ. 1189/2011 Απόφαση του ΕφΠειρ δε, ο δράστης αθρώνεται για την κατοχή των διαγεγραμμένων αρχείων παιδικής πορνογραφίας καθώς «δεν είχε δυνατότητα φυσικής εξουσίασης». Ενώ η απόφαση δεν αναφέρεται άμεσα στο ζήτημα που εξετάζουμε, προκύπτει από την κατάθεση της μάρτυρος υπεράσπισης, ότι ο δράστης που είχε διαγράψει τα αρχεία «πίστευε ότι [αφού τα διέγραψε] τελείωσε το θέμα», εννοώντας ότι ο δράστης αγνοούσε την ύπαρξη δυνατότητας ανάκτησης, κατάθεση την οποία ως αποδεικτικό μέσο έλαβε υπόψη το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του.

Μια άλλη θεωρητική άποψη, εκκινώντας από την ίδια αφετηρία με την προηγούμενη, αρχικά, επικρίνει την ως άνω αναφερθείσα άποψη της αγγλικής νομολογίας περί αναζήτησης του υποκειμενικού στοιχείου των τεχνικών γνώσεων του δράστη σχετικά με την ανάκτηση διαγεγραμμένων αρχείων, σημειώνοντας ότι η θέση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιεικές αποτέλεσμα καθώς ένας χρήστης δύναται να βρεθεί σε δυσμενέστερη θέση από κάποιον άλλον εξαιτίας του τυχαίου γεγονότος ότι είχε περισσότερες τεχνικές γνώσεις. Η άποψη αυτή προκρίνει ως ορθότερη λύση, το ζήτημα της κατοχής των διαγεγραμμένων αρχείων να λύνεται σε επίπεδο πράξης και όχι των γνώσεων του δράστη⁸⁴.

Η θεωρητική αυτή άποψη, εν συνεχεία, θίγει και μια ακόμη σημαντική παράμετρο αναφορικά με την κατοχή επί διαγεγραμμένων ηλεκτρονικών αρχείων, αυτή του αναγκαίου χρόνου που απαιτείται για τη θεμελίωση της κατοχής. Σύμφωνα με αυτήν, η κατοχή θα πρέπει να έχει μια ελάχιστη αξιόλογη διάρκεια, με την έννοια ότι δεν αναιρείται αμέσως με μια πράξη διαγραφής ενός αρχείου που μόλις αποθηκεύτηκε. Αυτό, εξάλλου, συμφωνεί και με την άποψη που γίνεται δεκτή από θεωρία και νομολογία και κατά την οποία για τη θεμελίωση κατοχής πρέπει να υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης και πραγματικής επενέργειας του δράστη στα πορνογραφικά δεδομένα. Η περίπτωση, λοιπόν, της ΕφΠειρ 1189/2011 στην οποία το δικαστήριο δέχτηκε πως μερικά αρχεία ο δράστης δεν τα άνοιξε καν, όσα δε άνοιξε τα διέγραψε αμέσως όταν αντιλήφθηκε το περιεχόμενό τους, είναι κατ' αυτή την άποψη ακριβώς μια τέτοια περίπτωση κατά την οποία ο δράστης δεν θεμελίωσε καν κατοχή επί των αρχείων που στη συνέχεια διέγραψε κι έτσι για κατοχή επ' αυτών δεν μπορεί να γίνει λόγος.

Αντίθετα με τα ανωτέρω, στην υπ' αριθμ. 768/2019 Απόφαση του ΑΠ παρατηρούμε ότι η κατοχή εντοπίζεται ενιαίως είτε πρόκειται για διαγεγραμμένα είτε για υπάρχοντα αρχεία⁸⁵. Συγκεκριμένα στο σκεπτικό

---

⁸⁴ Π. Ανδρεάδης-Παπαδημητρίου, *οπ. π.*, σελ. 454.

⁸⁵ ΑΠ 768/2019 «Στον έτερο σκληρό δίσκο (P2-HD) ανακτήθηκαν 53 διαγεγραμμένα αρχεία βίντεο ενώ εντοπίστηκαν και 540 αρχεία εικόνας σε ένα αρχείο εικονικού δίσκου. Τα ανωτέρω αρχεία εικόνας και βίντεο που ανευρέθησαν

αυτής αναφέρεται «Ο κατηγορούμενος χρησιμοποιούσε τα ανωτέρω αρχεία εικόνας και βίντεο, όποτε το επιθυμούσε, αφού είχε τη δυνατότητα να ανασύρει από την μνήμη του, τις φωτογραφίες και τα βίντεο, να τα επεξεργάζεται και σε κάθε περίπτωση να τα διαχειρίζεται για ηδονιστικό σκοπό, με τον τρόπο που κάθε φορά θεωρούσε κατάλληλο και με προσωπική του ενέργεια, γεγονός που αποκαλύπτει την εντελώς υποκειμενική του αυτή (σεξουαλική) επιλογή, που τον χαρακτηρίζει.» Θεωρείται λοιπόν, ότι επί διαγεγραμμένων αρχείων υπάρχει de facto εξουσίαση καθώς δέχεται το Δικαστήριο ότι είναι σε θέση ο δράστης να τα ανασύρει όποτε επιθυμεί.

Τέλος, σύμφωνα με την άποψη αυτή του Α. Παπαδημητρίου⁸⁶, εφόσον έχει θεμελιωθεί κατοχή, η εκ των υστέρων διαγραφή των αρχείων, ελλείψει ειδικής ρύθμισης θα πρέπει να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 παρ. 2 δ' ΠΚ, καθώς ο δράστης διαγράφοντας το αρχείο παιδικής πορνογραφίας αίρει ολοκληρωτικά τις συνέπειες της πράξης του, ενώ η ίδια άποψη συνεχίζει έτι περαιτέρω και στο πλαίσιο της περιορισμένης βλαπτικότητας της συμπεριφοράς της κατοχής πορνογραφικού υλικού, προτείνει μια de lege ferenda εξάλειψη του αξιοποίνου λόγω μιας «οιονεί έμπρακτης μετάνοιας». Παρατηρούμε πως η άποψη αυτή περί αναγνώρισης ελαφρυντικής περίπτωσης, πολλώ δε μάλλον περί εξάλειψης του αξιοποίνου δε γίνεται δεκτή από τη νομολογία, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το βούλευμα 428/2015 του ΣυμβΠλημμΑθ, κατά το οποίο εφόσον έχει θεμελιωθεί κατοχή, η διαγραφή δεν επηρεάζει ουδαμώς το αξιοποίνο της πράξης.

3. Συμπεράσματα

Πράγματι, φαίνεται πως για να απαντήσουμε στο ζήτημα πώς θα αντικατοπτριστεί η διαγραφή των ηλεκτρονικών αρχείων παιδικής πορνογραφίας στο αξιοποίνο της πράξης, οι τεχνικές γνώσεις και η δυνατότητα του δράστη να ανακτήσει τα διαγεγραμμένα αρχεία, είναι κρίσιμα στοιχεία που δεν μπορούν να παραβλεφθούν. Έτσι, σε περίπτωση που κάποιος γνωρίζει πώς να ανακτήσει τα δεδομένα που έχει διαγράψει από την υλικό φορέα αποθήκευσης δείχνει να συνεχίζει να έχει φυσική εξουσίαση επ' αυτών καθώς δύναται να εξακριβώσει με τη δική του θέληση την ύπαρξη του υλικού και να διαθέσει αυτό πραγματικώς και συνεπώς συνεχίζει να είναι κάτοχος αυτών.

Αντίθετα, κάποιος που αγνοεί πώς μπορεί να ανακτήσει τα αρχεία που διέγραψε, δεν δύναται να (συνεχίζει να) έχει δόλο κατοχής αυτών. Οι τεχνικές γνώσεις περί ανάκτησης ή η έλλειψη αυτών, θα αποτελέσουν προφανώς αντικείμενο απόδειξης της δίκης, ενώ η κατάφαση τεχνικών

στους ανωτέρω σκληρούς δίσκους που κατασχέθηκαν αποτελούν υλικό παιδικής πορνογραφίας

⁸⁶ Α. Παπαδημητρίου, ο. π.

γνώσεων ανάκτησης, θα αποτελεί κατ' ουσίαν ενδείκτη του δόλου του δράστη να συνεχίσει να κατέχει τα αρχεία που διέγραψε, ο οποίος δόλος επίσης παραμένει αποδεικτέος. Για παράδειγμα, δεν μπορούμε να δεχθούμε ότι η «απλή» διαγραφή αρχείων παιδικής πορνογραφίας από έναν τεχνικό υπολογιστών εκφράζει τη βούλησή του για οριστική αποξένωση από τη φυσική εξουσίαση αυτών, ενώ συνεχίζει αντικειμενικά να έχει δυνατότητα να εξακριβώσει την ύπαρξη τους και να τα διαθέσει. Πάντως, ορθότερο φαίνεται να δεχθούμε πως οι τεχνικές γνώσεις ανάκτησης αποτελούν ενδείκτη του δόλου (διατήρησης) κατοχής επί των διαγεγραμμένων αρχείων παιδικής πορνογραφίας, ο οποίος δόλος, ωστόσο πρέπει να αποδεικνύεται και από άλλες αντικειμενικές ενδείξεις (όπως λόγου χάρη εγκατεστημένου προγράμματος ανάκτησης στον υπολογιστή ή αποδεδειγμένων προηγούμενων ανακτήσεων αρχείων μέσω της ανάλυσης του σκληρού δίσκου), ώστε να αποφεύγονται οι άδικες λύσεις κατά των πληροφοριακά καταρτισμένων. Εξάλλου, σημαντικό είναι να διευκρινιστεί πως δεν αρκεί ο δράστης να γνωρίζει ότι υπάρχει η δυνατότητα ανάκτησης των διαγεγραμμένων αρχείων, με την έννοια ότι μπορεί να το αναθέσει σε κάποιον άλλον, αλλά να έχει ο ίδιος την τεχνογνωσία περί τούτου, καθώς στην πρώτη περίπτωση αναιρείται ένα βασικό στοιχείο της νομολογικά διαμορφωμένης έννοιας της κατοχής επί αρχείων παιδικής πορνογραφίας, η οποία αμέσως παρακάτω θα αναλυθεί εκτενώς, ήτοι η δυνατότητα ακώλυτης πρόσβασης και επενέργειας σ' αυτά. Η πρόσβαση στα διαγεγραμμένα αρχεία με αναγκαία την παρεμβολή τρίτου προσώπου δεν είναι σε καμία περίπτωση ακώλυτη κι έτσι κατοχή στην περίπτωση αυτή δεν νοείται.

Κρίσιμο είναι, εξάλλου, πως σε κάθε περίπτωση αν αποδειχθεί πως τα αρχεία έμειναν για ικανό διάστημα στον υλικό φορέα του δράστη, ώστε να έχει θεμελιωθεί η κατοχή, το αξιόποινο της κατοχής φαίνεται να καταφάσκει για το διάστημα που υπήρχαν στον υλικό φορέα, ακόμα κι αν εκ των υστέρων διεγράφησαν. Η διαγραφή ωστόσο, δεν θα μπορούσε να στερείται σημασίας αναφορικά με το αξιόποινο της κατοχής κι έτσι η διαγραφή, όπως ορθά επισημαίνεται από τη θεωρία, δέον να εκτιμηθεί στο πλαίσιο του ελαφρυντικού του ά. 84 παρ. 2 δ' ΠΚ, καθώς η διαγραφή αποτελεί τον κατεξοχήν τρόπο με τον οποίο ο δράστης επιδιώκει να άρει τις συνέπειες της κατοχής εκ μέρους του, υλικού παιδικής πορνογραφίας.

IV. Κατοχή ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας όταν υπάρχει ετερότητα κατόχου υλικού φορέα και συλλέκτη του υλικού

1. Οι θέσεις της νομολογίας

Σε ένα πρώτο επίπεδο, η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων δε φαίνεται να προβληματίζεται αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο ορίζει την έννοια της κατοχής στο αδίκημα της πορνογραφίας ανηλίκων, καθώς

σε όλες τις αποφάσεις συναντήθηκε μια όμοια διατύπωση σύμφωνα με την οποία «ως κατοχή νοείται η φυσική εξουσία του δράστη, ώστε να μπορεί να εξακριβώσει με τη δική του θέληση την ύπαρξη του υλικού και να το διαθέσει πραγματικά και αν ακόμη προορίζεται για προσωπική χρήση του δράστη»⁸⁷.

Μία εξίσου ενδιαφέρουσα προβληματική που ανακύπτει ενόψει της κατοχής ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας, στην οποία παίρνει θέση η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων είναι το αν για να θεμελιωθεί κατοχή του δράστη επί των δεδομένων παιδικής πορνογραφίας απαιτείται αυτός να κατέχει και τον υλικό φορέα εγγραφής και αποθήκευσης των δεδομένων. Η νομολογία φαίνεται να παίρνει σαφή θέση επί τους ζητήματος αυτού, καθώς όπως ανωτέρω εντοπίστηκε, κάνει δεκτό ότι «ως κατοχή νοείται η φυσική εξουσία, ώστε να δύναται να εξακριβώσει με τη δική του θέληση την ύπαρξη του υλικού και να διαθέσει αυτό πραγματικώς και εάν ακόμη προορίζεται για προσωπική χρήση του δράστη»⁸⁸. Η νομολογία, λοιπόν, δεν φαίνεται να συνδέει με κανέναν τρόπο την κατοχή επί των ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας με την αναγκαστική κατοχή των υλικών φορέων εγγραφής και σταθερής αποθήκευσής τους, αλλά μόνο με το αποφασιστικό στοιχείο της πραγματικής δυνατότητας του κατόχου τους στην πρόσβαση, διαχείριση και διάθεση των δεδομένων αυτών⁸⁹.

2. Οι θέσεις της επιστήμης

Το ζήτημα του ποιος εν τέλει θεωρείται ότι κατέχει ηλεκτρονικά δεδομένα παιδικής πορνογραφίας, ζήτημα το οποίο ανακύπτει λόγω της εν γένει ιδιομορφίας της κατοχής σε ηλεκτρονικό περιβάλλον, έχει αποτελέσει αντικείμενο θεωρητικής διερεύνησης από την επιστήμη του ποινικού δικαίου. Ειδικότερα διερευνάται το ερώτημα, αν κάτοχος του ψηφιακού υλικού παιδικής πορνογραφίας είναι μόνον αυτός που κατέχει τον υλικό φορέα αποθήκευσής τους ή αρκεί αυτός που ενέγραψε τα δεδομένα να έχει πρόσβαση στον υλικό φορέα που βρίσκεται στην κατοχή άλλου. Γίνεται σαφές, λοιπόν, σε ένα πρώτο επίπεδο πως κρίσιμη είναι η διάκριση μεταξύ αφενός της κυριαρχίας επί των δεδομένων και αφετέρου στην αντικειμενική υλική εξουσία του απλού φορέα εμφάνισής ή αποθήκευσής τους.

Κατά την κλασική αντίληψη, ως κατοχή νοείται η φυσική εξουσία του προσώπου πάνω σε ένα πράγμα, που ασκείται με θέληση εξουσιάσεως

---

⁸⁷ ΑΠ 2092/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 319/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁸⁸ ΣυμβΑΠ 810/2007, ΠοινΔικ2007, σελ. 813.

⁸⁹ Γ. Μπουρμάς, Προσπάθειες εννοιολογικού προσδιορισμού της κατοχής ηλεκτρονικών δεδομένων με χαρακτήρα παιδικής πορνογραφίας, ΠοινΔικ 2007, σελ. 813.

του⁹⁰. Βέβαια κατά τον Άρειο Πάγο κατοχή «δεν είναι μόνο η σχέση φυσικής εξουσιάσεως του πράγματος από τον κατέχοντα αυτό κατά τη βούλησή του, αλλά και η πραγματική σχέση που καθιστά δυνατή σύμφωνα με τις αντιλήψεις των συναλλαγών την εξουσίαση του πράγματος από το δράστη κατά τη βούλησή του»⁹¹.

Όταν, ωστόσο γίνεται λόγος για κατοχή επί ηλεκτρονικών δεδομένων, η παραδοσιακή αντίληψη περί κατοχής θα προσέγγιζε μια απάντηση που θα ταύτιζε τον κάτοχο των δεδομένων με τον κάτοχο του υλικού φορέα, στον οποίο αυτά είναι αποθηκευμένα. Η απάντηση αυτή, ωστόσο, δε θα ήταν ικανοποιητική. Στην περίπτωση αυτή, όπως υποστηρίζεται από τη θεωρία, κατά μια πιο σύγχρονη αντίληψη, για κατοχή ηλεκτρονικών δεδομένων μπορεί να γίνει λόγος όχι μόνο όταν κάποιος εξουσιάζει τον υλικό φορέα στον οποίο αυτά είναι αποθηκευμένα, αλλά και όταν αυτός που αποθήκευσε τα δεδομένα στο φορέα, έχει πραγματική δυνατότητα ακώλυτης πρόσβασης και επενέργειας σ' αυτά χωρίς να είναι απαραίτητο να εξουσιάζει και τον υλικό φορέα⁹².

Άλλη θεωρητική άποψη, καταλήγει στη λύση πως κάτοχος πορνογραφικών δεδομένων είναι εκείνος που τα συνέλεξε και αποθήκευσε σταθερά σε μνήμη υπολογιστή. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, ωστόσο, πρέπει να γίνει μια αναγκαία συστολή της έννοιας της κατοχής, κατά την οποία ο κάτοχος δεν αρκεί να έχει μόνο την πραγματική δυνατότητα ακώλυτης πρόσβασης και διαχείρισης των δεδομένων παιδικής πορνογραφίας και την θέληση εξουσιάσεώς τους αλλά θα πρέπει επιπλέον να έχει προβεί σε μία πράξη δημιουργίας, διατήρησης ή μελλοντικής ενεργοποίησης αυτής της δυνατότητας πρόσβασης και διαχείρισης των δεδομένων. Έτσι, λόγου χάρη, δεν αρκεί κάποιος να γνωρίζει ότι σε έναν υπολογιστή υπάρχουν ηλεκτρονικά δεδομένα παιδικής πορνογραφίας, να γνωρίζει τους κωδικούς πρόσβασης σε αυτόν και να έχει βούληση εξουσίασης των δεδομένων, αλλά θα πρέπει να έχει προβεί και σε οποιαδήποτε πράξη διαχείρισης ή πρόσβασης σε αυτά. Ορθότερη θεωρούν την αυτή άποψη και οι Παρασκευόπουλος και Φυτράκης, οι οποίοι μάλιστα εύστοχα επισημαίνουν πως η άποψη αυτή (περί μη αναγκαστικής κατοχής του υλικού φορέα) «αντιλαμβάνεται την κατοχή ψηφιακού υλικού ως μια μάλλον μοντέρνα έννοια, η οποία, ενώ ταυτίζεται ως προς το αποτέλεσμα με την ενσώματη κατοχή, διαφέρει από αυτήν ως προς τον τρόπο της εξουσίασης»⁹³.

---

⁹⁰ Ι. Μανωλεδάκης – Ν. Μπιτζιλέκη, Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας: Άρθρα 372-384 ΠΚ, 2013, σελ. 31.

⁹¹ ΑΠ 1967/2006, ΠοινΧρ 2007, σελ. 820.

⁹² Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, οπ. π., σελ. 161.

⁹³ Ν. Παρασκευόπουλος – Ε. Φυτράκης, οπ. π., σελ. 303.

Κι ενώ έως τώρα θίχτηκαν οι περιπτώσεις κατά τις οποίες η σχέση του δράστη με τον υλικό φορέα αποθήκευσης είναι περιορισμένη, την ίδια απάντηση φαίνεται να δίνει η θεωρία και στην περίπτωση εκείνη που η σχέση του δράστη με τον υλικό φορέα είναι ανύπαρκτη, και συγκεκριμένα στην περίπτωση που τα δεδομένα είναι αποθηκευμένα στον υπολογιστικό νέφος (cloud)⁹⁴. Πράγματι και στην περίπτωση του υπολογιστικού νέφους, ακόμα και αν οι υλικοί φορείς, στους οποίους τα δεδομένα είναι αποθηκευμένα, βρίσκονται εκατομμύρια χιλιόμετρα μακριά από τον δράστη και αυτός δεν θα έρθει ποτέ σε υλική επαφή με αυτούς, το κρίσιμο στοιχείο το οποίο οδηγεί στο να γίνει δεκτή κατοχή και σε αυτήν την περίπτωση, είναι οι εξουσίες που έχει ο χρήστης της υπηρεσίας του υπολογιστικού νέφους στα δεδομένα αυτά. Από τη στιγμή, λοιπόν, που ο χρήστης του νέφους έχει δυνατότητα ακώλυτης πρόσβασης και επενέργειας στα δεδομένα, ήτοι έχει δυνατότητα να τα αναπαραγάγει, να τα προωθεί σε τρίτους, να τα διαγράφει ή να τα τροποποιεί, τίποτα δεν εμποδίζει να θεωρηθεί κάτοχος των εν λόγω ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας⁹⁵. Αν ωστόσο, ο χρήστης της υπηρεσίας του υπολογιστικού νέφους έχει επί των αρχείων παιδικής πορνογραφίας περιορισμένα δικαιώματα, όπως για παράδειγμα μόνο δικαίωμα αναπαραγωγής, η συμπεριφορά προσεγγίζει περισσότερο την τυποποιημένη στην παράγραφο 5 του άρθρου 348Α ΠΚ, απόκτηση πρόσβασης σε πορνογραφικό υλικό, και δε θα πρέπει να θεωρηθεί κατοχή αυτού.

3. Συμπεράσματα

Όπως ήδη παρατηρήθηκε ανωτέρω, η άποψη αυτή της θεωρίας βρίσκεται σε σύμπτωση με τη νομολογία η οποία χωρίς να αναφέρεται άμεσα στο ζήτημα, αποσυνδέει την κατοχή των ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας με την κατοχή των υλικών φορέων εγγραφής και αποθήκευσης, δεχόμενη ότι *«κατοχή νοείται η φυσική εξουσίαση του δράστη, ώστε να δύναται να εξακριβώσει με την δική του θέληση την ύπαρξη του υλικού και να διαθέτει αυτό πραγματικώς και εάν ακόμη προορίζεται για προσωπική χρήση του δράστη»*⁹⁶.

Συγκεκριμένα στην υπ' αριθμ. 1348/2020⁹⁷ Απόφαση του ΑΠ αναφέρεται *« Η προμήθεια και κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, που αποκτάται ελεύθερα από τον χρήστη του διαδικτύου με σποραδικές επισκέψεις στις ιστοσελίδες αυτού και η διαφύλαξη [αποθήκευση] τούτου, είτε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή είτε σε άλλους υλικούς φορείς [Cd-Rom κ.λ.π],*

⁹⁴ Π. Ανδρεάδη-Παπαδημητρίου, οπ. π., σελ. 454.

⁹⁵ ΣυμβΠλημμΑθ 613/2016, ΠοινΔικ 2016, σελ. 424.

⁹⁶ ΣυμβΑΠ 628/2006, ό.π.

⁹⁷ Δημοσιευμένη στη ΝΟΜΟΣ

για αποκλειστικά του ιδίου χρήστη, είτε προς ικανοποίηση της περιέργειάς του είτε ακόμη προς διέγερση των όποιων φαντασιώσεων ή γενετήσιων διαστροφών του, δεν αναβαθμίζει αυτόματα την πράξη σε κακουργηματική, εάν συγχρόνως δεν συντρέχουν ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία επεξεργασίας, διαχειρίσεως, αξιοποιήσεως, διαθέσεως ή περαιτέρω διακινήσεως του υλικού αυτού σε τρίτους μέσω e-mail, φωτογραφιών και cd-Rom ή ανταλλαγής των φωτογραφιών και των βίντεο ανηλίκων μέσω του διαδικτύου ή, τέλος, συνεργασίας με άλλους χρήστες του διαδικτύου για εμπλουτισμό και βελτίωση του υλικού, ώστε να ανακύπτει κίνδυνος διαδόσεως και μεταδόσεως της πορνογραφίας ανηλίκων.» Προκύπτει λοιπόν ότι η έννοια της κατοχής, της φυσικής εξουσίας, συνδέεται με την δυνατότητα χρήσης του υλικού.

Η ως άνω προσέγγιση της κατοχής επί ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας, δεν θα ήταν παράλογο να εκληφθεί από κάποιον ως διεύρυνση της έννοιας της κατοχής, ως μια απαγορευμένη διασταλτική ερμηνεία και προσκρούει σε δογματικά εμπόδια που αφορούν την έννοια της κατοχής στο ποινικό δίκαιο. Δεν είναι, εξάλλου, δίχως σημασία πως η κρατούσα στη Γερμανία άποψη δέχεται πως για να στοιχειοθετηθεί κατοχή ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας (ήτοι το αντίστοιχο 184 StGB) ο δράστης θα πρέπει να εξουσιάζει υλικά και τον υλικό φορέα αυτών, δηλαδή είτε τα μαγνητικά (σκληρός δίσκος ή δισκέτες) ή τα οπτικά μέσα (CD, DVD κλπ.) στα οποία τα δεδομένα έχουν αποθηκευθεί ή εγγραφεί⁹⁸.

Η άποψη αυτή της γερμανικής ποινικής επιστήμης, εκφράζει μια σαφή επιμονή σε έναν ελάχιστο βαθμό εξάρτησης της έννοιας της κατοχής ηλεκτρονικών δεδομένων παιδικής πορνογραφίας από την κατοχή του ενσώματου φορέα αποθήκευσής τους, υπό το φόβο μιας οριστικής απομάκρυνσης της έννοιας της κατοχής από τον παραδοσιακό νοηματικό της πυρήνα. Ωστόσο ένας τέτοιος φόβος δεν φαίνεται δικαιολογημένος. Και τούτο, διότι η έννοια της κατοχής σχετίζεται άμεσα με το αντικείμενο αυτής. Κι εφόσον γίνεται λόγος για κατοχή επί ηλεκτρονικών και συνεπώς άυλων δεδομένων, το να προσδιορίσουμε την έννοια της κατοχής με κρίσιμο κριτήριο τις εξουσίες που έχει ο δράστης επ' αυτών δεν αποτελεί υπέρμετρη διαστολή της έννοιας παρά εύλογη και αναγκαία προσαρμογή της στη φύση των άυλων ηλεκτρονικών δεδομένων. Όπως είδαμε, ωστόσο, ο προβληματισμός της ετερότητας κατόχου υλικού φορέα και κατόχου ηλεκτρονικών δεδομένων δεν έχει τεθεί άμεσα σε κάποια δημοσιευμένη δικαστική απόφαση των ελληνικών δικαστηρίων και συνεπώς μένει να παρατηρήσουμε πώς θα χειριστεί η νομολογία μια τέτοια περίπτωση, αν θα εμείνει στην έως τώρα εκφρασθείσα εμμέσως αλλά με ξεκάθαρο τρόπο

---

⁹⁸ Γ. Μπουρμά, ό.π.

άποψή της ή θα παρατηρήσουμε μεταβολή της νομολογίας που θα τείνει στην προστασία της παραδοσιακής έννοιας της κατοχής.

V. Η τιμώρηση της κατοχής σε βαθμό κακουργήματος

Στην παράγραφο 4 του άρθρου 348Α ΠΚ τυποποιούνται οι διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος, οι οποίες έχουν μάλιστα κακουργηματικό χαρακτήρα. Η διάταξη η οποία έχει απασχολήσει περισσότερο τη θεωρία και τη νομολογία είναι αυτή της περ. β' της παραγράφου, σύμφωνα με την οποία οι πράξεις των παρ. 1 και 2 τιμωρούνται με κάθειρξη, αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης, της ψυχικής ή της διανοητικής ασθένειας ή της σωματικής δυσλειτουργίας, λόγω οργανικής νόσου ανηλίκου ή με την άσκηση ή απειλή χρήσης βίας ανηλίκου ή με τη χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος ή αν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας εξέθεσε τη ζωή του ανηλίκου σε σοβαρό κίνδυνο.

Ο κυριότερος προβληματισμός που δημιουργήθηκε από την καθιέρωση της διάταξης ερείδεται στην αναφορά του άρθρου σε παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας. Ειδικότερα, το ερμηνευτικό ζήτημα που ετέθη είναι το κατά πόσο η αποκλειστική αυτή αναφορά αντανakλά τη βούληση του νομοθέτη να περιοριστεί η δυνατότητα επιβολής ποινής κάθειρξης μόνο σε πράξεις παραγωγής, αποκλεισμένων των άλλων τρόπων τέλεσης, ή αποτελεί απλώς μια κακότεχνη διατύπωση, η οποία δε χρήζει περαιτέρω ανάλυσης.

Η συζήτηση σχετικά με την επιλογή της ορθότερης ερμηνευτικής λύσης δεν περιορίζεται σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά έχει και βαρύνουσα πρακτική σημασία. Ειδικότερα, δεχόμενοι ότι με κακουργηματική ποινή δύνανται να τιμωρηθούν αποκλειστικά πράξεις παραγωγής παιδοπορνογραφικού υλικού, συστέλλουμε σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της διάταξης, αποκλείοντας όλους τους υπόλοιπους τρόπους τέλεσης. Συνεπεία αυτού, άτομα τα οποία λ.χ. πωλούν υλικό το οποίο συνδέεται με την εκμετάλλευση διανοητικής ασθένειας ανηλίκου θα τιμωρηθούν με ποινές φυλάκισης, οι οποίες κατά πάσα πιθανότητα θα ανασταλούν ή θα μετατραπούν. Τα ίδια άτομα, με την υιοθέτηση της αντίθετης εκδοχής, η οποία ισοδυναμεί με την εφαρμογή των διακεκριμένων μορφών σε όλες τις πράξεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του άρθρου, θα αντιμετώπιζαν βαρύτερες ποινές κάθειρξης, η οποίες θα τους οδηγούσαν, εκτός σοβαρού απροόπτου, στη φυλακή.

1. Οι θέσεις της νομολογίας

Στην πράξη, το πρόβλημα εμφανίζεται συνήθως στην περίπτωση της κατοχής πορνογραφικού υλικού με τη χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν

έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του. Τα δικαστήρια καλούνται να αποφανθούν σχετικά με το αποδεκτό ή μη της τιμώρησης μιας πράξης κατοχής σε βαθμό κακουργήματος, προβαίνοντας, πολύ συχνά, σε ενδελεχείς θεωρητικές αναλύσεις και σε πολύ ενδιαφέρουσες νομικές θεμελιώσεις, χωρίς όμως μέχρι στιγμής να έχουν καταλήξει σε μία κοινή γραμμή. Δηλονότι, και παρά τη λεπτή φύση του και το ιδιαίτερο κοινωνικό ενδιαφέρον, το ζήτημα παραμένει μέχρι και σήμερα ανοικτό.

Η θέση του Αρείου Πάγου επί του θέματος αποτυπώνεται στη με αριθμό 1517/2018 απόφασή του, η οποία τυγχάνει ιδιαίτερα πρόσφατη⁹⁹.

---

⁹⁹ ΑΠ 1517/2018, www.areiospagos.gr. Τέλος, να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το σαφές γράμμα της διατάξεως του άρθρου 348Α παρ. 4 του Π.Κ., όλες οι πράξεις των παραγράφων 1 και 2 (δηλαδή και αυτή της κατοχής) τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος, όταν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με την χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος, και, επομένως, η επίταση της ποινής δεν αφορά μόνον την πράξη της παραγωγής. Η εν λόγω περίπτωση (χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος), η οποία επηρεάζει την αρνητική αξιολόγηση της πράξεως, ούτως ώστε αυτή να αναβιβάζεται, κατά νόμον, από πλημμέλημα (παράγραφος 1 και 2 του άρθρου 348Α του Π.Κ.) σε κακούργημα, αφορά βεβαίως την πράξη του δράστη της παραγωγής του υλικού παιδικής πορνογραφίας, επιπλέον όμως, συγκαθορίζει, επιτείνοντας, το άδικο και των λοιπών πράξεων των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 348Α του Π.Κ., ήτοι αυτών της προσφοράς, πωλήσεως, διαθέσεως, διανομής κ.λ.π.-μεταξύ των οποίων και της πράξεως της κατοχής-υλικού παιδικής πορνογραφίας, επισειόντας την βαρύτερη τιμωρία των δραστών όταν το υλικό αυτό αφορά σε ανηλικούς νεώτερους των δέκα πέντε ετών. Και να μεν ο δράστης της παραγωγής είναι, ως εκ του πράγματος, σε εγγύτερη επαφή με το ίδιο το θύμα της πράξεώς του, του οποίου η ηλικία είναι αντιστρόφως ανάλογη με την απαξία της πράξεως, όσο δε αυτή (ηλικία) μειώνεται τόσο αυξάνει η απαξία, συνεπαγόμενη διαφορετική ποινική αξιολόγηση, αντίστοιχη, ωστόσο, διαβάθμιση της ποινικής αξιολογήσεως αρμόζει και στις λοιπές πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 348Α του Π.Κ.-όπως και σε αυτή της κατοχής-ο δράστης της οποίας να μεν δεν τελεί σε εγγύτητα προς το ίδιο το θύμα, πλην όμως είναι αυτός που αποδέχεται και φέρνει στην σφαίρα της εξουσίας του το εν λόγω πορνογραφικό υλικό, το οποίο διαβαθμιζόμενο αναλόγως της ηλικίας των ανηλικών των οποίων η εικόνα αποτυπώνεται σε αυτό, συνεπάγεται διαβάθμιση και της ποινικής τους αξιολογήσεως, σε πρώτο μεν στάδιο από το νομοθέτη, ο οποίος, με την θέσπιση ηλικιακού ορίου, καθορίζει πότε η πράξη είναι πλημμέλημα και πότε κακούργημα, σε δεύτερο δε στάδιο από το δικαστή, κατά την επιμέτρηση της ποινής που πρέπει να επιβληθεί. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να σημειωθεί ότι, αντίθετη ερμηνεία, ώστε να θεωρηθεί ότι η εν λόγω επιβαρυντική περίπτωση αφορά μόνον στον "παραγωγό" τέτοιου υλικού, θα ερχόταν σε αντίθεση τόσο προς το σαφές γράμμα του νόμου όσο και προς την βούληση του νομοθέτη (βλ. αιτιολογική έκθεση του Νόμου 3727/2008), η οποία συνίσταται, στην αποτελεσματικότερη αποτροπή από την τέλεση του εγκλήματος της πορνογραφίας ανηλικών, και, συνακόλουθα, στη μεγαλύτερη προστασία των ανηλικών, στόχοι οι οποίοι δύνανται να επιτευχθούν με την απειλή των ιδίων, δυσμενών (ποινικά) συνεπειών σε βάρος του παραγωγού του υλικού παιδικής πορνογραφίας όσο και του αποδέκτη του εν λόγω υλικού, όπως είναι ο κάτοχος, αφού, σύμφωνα με τον κανόνα της προσφοράς και της ζήτησης, η μειωμένη

Το δικαστήριο απεφάνθη υπέρ της κακουργηματικής κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, κάνοντας χρήση τόσο γραμματικής, όσο και ιστορικοβουλευτικής ερμηνείας της διάταξης. Ειδικότερα, στο σκεπτικό του το Ανώτατο Ακυρωτικό, προχώρησε σε μία αξιολογική διαβάθμιση των επί μέρους τρόπων τέλεσης του εγκλήματος, καταλήγοντας στην πλήρη εξομοίωση τους. Το δικαστήριο δείχνει να αντιπαρέρχεται χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία την παραδοχή που κάνει το ίδιο, ότι ο δράστης της παραγωγής είναι, ως εκ του πράγματος, σε εγγύτερη επαφή με το ίδιο το θύμα της πράξης του, και εστιάζει στο κρίσιμο κατ' αυτό στοιχείο της ηλικίας του θύματος, η οποία είναι αντιστρόφως ανάλογη προς την απαξία της πράξης. Με γνώμονα, λοιπόν, τη πρόβλεψη βαρύτερης τιμώρησης της παραγωγής, όταν το θύμα είναι κάτω από 15 ετών, το δικαστήριο καταλήγει στην παραδοχή ότι διαβάθμιση της ποινικής αξιολόγησης αρμόζει και στις λοιπές πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 348Α ΠΚ, συμπεριλαμβανομένης και της κατοχής.

Περαιτέρω, αποπειρώμενος να ερμηνεύσει τη βούληση του νομοθέτη, ο Άρειος Πάγος κατέληξε στην παραδοχή ότι αυτή συνίσταται στην αποτελεσματικότερη αποτροπή από την τέλεση του εγκλήματος και, συνακόλουθα, στη μεγαλύτερη προστασία των ανηλίκων. Οι στόχοι αυτοί, κατά το σκεπτικό του δικαστηρίου, καθίστανται εφικτοί με την απειλή των ίδιων, δυσμενών (ποινικά) συνεπειών τόσο σε βάρος του παραγωγού του υλικού παιδικής πορνογραφίας όσο και του αποδέκτη του εν λόγω υλικού, όπως είναι ο κάτοχος, χρησιμοποιώντας ως επιχείρημα, μάλιστα τον κανόνα της προσφοράς και της ζήτησης. Οι βαρύτερες ποινές, κακουργηματικού χαρακτήρα, δικαιολογούνται, σύμφωνα με το Ακυρωτικό, καθώς κατατείνουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος, όπως επιτάσσει η βούληση του νομοθέτη. Στην ίδια κρίση, και μάλιστα με ιδιαίτερος παρόμοια αιτιολογία κατέληξαν επί παρομοίου ιστορικού και οι υπ' αριθμ. 1648/2016, 1517/2016, 1033/2014 του Ακυρωτικού, καθώς και κατά πλειοψηφία η 881/2015 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Αθηνών¹⁰⁰.

Ο ΑΠ με την 1517/2018 απόφασή του, αναίρεσε την υπ' αριθμ. 134/2017 απόφαση του Μικτού Ορκωτού Εφετείου Κρήτης, το οποίο πήρε θέση υπέρ της αντίθετης άποψης, με σκεπτικό το οποίο τυχάνει ιδιαίτερος ενδιαφέρον: ειδικότερα, το δικαστήριο ήγειρε ζήτημα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας σε περίπτωση που γίνει δεκτή η τιμώρηση της κατοχής σε βαθμό κακουργήματος, λόγω της εξομοίωσης των πλαισίων ποινής απλού κατόχου και παραγωγού, παρά το γεγονός ότι η πράξη του δεύτερου ενέχει μεγαλύτερο άδικο. Η διαφορά, σύμφωνα με

ζήτηση εκ μέρους του δευτέρου συμπαρασύρει σε περιορισμό τη δράση του πρώτου (Α.Π. 1648/2016, Α.Π. 1517/2016, Α.Π. 1033/2014)

¹⁰⁰ Όλες δημοσιευμένες σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

το δικαστήριο έγκειται στο ότι το πρόσωπο που παράγει πρωτογενώς ή μετά από επεξεργασία τέτοιο υλικό προσβάλλει ευθέως την ανηλικότητα του παιδιού, και ειδικότερα το δικαίωμά του σε σεξουαλική αυτοδιάθεση, ενώ επίσης παρασύρει συνήθως τα παιδιά σε τέτοιες ενέργειες με χρηματικές ή άλλες ανάλογες παροχές είτε στα ίδια είτε στα πρόσωπα που ασκούν την επιμέλειά τους. Αντιθέτως, το άδικο της πράξης του απλού κατόχου περιορίζεται στο ότι με την ενέργειά του αυτή συμβάλλει στη διάδοση της παιδικής πορνογραφίας με κίνδυνο να παρασυρθούν και άλλοι ανήλικοι από μιμητισμό σε τέτοιου είδους πράξεις. Τέλος, γίνεται αναφορά και στη διαφορετική ποινική μεταχείριση του κατόχου και του παραγωγού σε αλλοδαπές νομοθεσίες.

Στο ίδιο μήκος κύματος, και με παρόμοια νομική θεμελίωση κινήθηκε η μειοψηφία της προαναφερθείσας, υπ' αριθμ. 881/2015 απόφασης του ΜΟΔ Αθηνών, η οποία μάλιστα σχηματίστηκε από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου και δύο ενόρκους. Η μειοψηφία εστίασε κυρίως στο στοιχείο της επαφής του δράστη με το ανήλικο θύμα, η οποία υπάρχει μόνο στην περίπτωση της παραγωγής, καθώς και στη βούληση του νομοθέτη να τιμωρήσει βαρύτερα εκείνον που προσέβαλε όχι σε αφηρημένο επίπεδο την ανηλικότητα, αλλά το συγκεκριμένο ανήλικο θύμα, έχοντας συγκεκριμένη σχέση μ' αυτόν.

Στην κατεύθυνση αυτή έχει δημιουργηθεί και μία ακόμη άποψη, η οποία τείνει στον περιορισμό των προϋποθέσεων κατάφασης κακουργηματικής κατοχής, η οποία, μάλιστα, έχει υιοθετηθεί κατά καιρούς και από τον ΑΠ. Πιο συγκεκριμένα, με την υπ' αριθμ. 1648/2016 απόφασή του¹⁰¹, το Ακυρωτικό αποφάσισε να μην υπαγάγει την κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας που απεικονίζει ανήλικο κάτω των 15 ετών στη διακεκριμένη μορφή του εγκλήματος, προβαίνοντας σε μία αρκετά ενδιαφέρουσα, αλλά και ρηξικέλευθη νομική κατασκευή: η πράξη, σύμφωνα με το Δικαστήριο δεν αναβαθμίζεται αυτομάτως σε κακούργημα, αν συντρέχουν οι περιστάσεις της περ. β' του άρθρου 348Α, παράγραφος 2 ΠΚ, αλλά χρειάζεται και ένα επιπλέον στοιχείο, αυτό είναι ο κίνδυνος διάδοσης και μετάδοσης της πορνογραφίας ανηλίκων. Ο κίνδυνος αυτός εντοπίζεται όταν συντρέχουν ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία επεξεργασίας, διαχείρισης, αξιοποίησης, διάθεσης ή περαιτέρω διακίνησης του υλικού αυτού σε τρίτους μέσω e-mail, φωτογραφιών και CD-ROM ή ανταλλαγής των φωτογραφιών και των video ανηλίκων μέσω ή τέλος, συνεργασίας με άλλους χρήστες του διαδικτύου για εμπλουτισμό και «βελτίωση» του υλικού.

Την αιτιολογία αυτή, εντοπίζουμε και στην υπ' αριθμ. 111/2015 απόφαση του Πενταμελούς Στρατοδικείου Αθηνών, στην οποία ο κατηγορούμενος τιμωρήθηκε σε βαθμό πλημμελήματος, αλλά και στο

---

¹⁰¹ ΑΠ 1648/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

14/2012 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Κέρκυρας, με το οποίο ο κατηγορούμενος παραπέμφθηκε χωρίς τη συνδρομή της αρχικά αποδοθείσας επιβαρυντικής περιστάσεως.

Η πάγια άποψη της Νομολογίας εκφράζεται και με την υπ' αριθμ. 359/2019 Απόφαση του ΕΦ ΑΘ¹⁰², στο σκεπτικό της οποίας αναφέρεται «Ο δόλος καλύπτει τη γνώση και τη θέληση της παραγωγής, διανομής, προμήθειας, κατοχής κ.λπ. υλικού παιδικής πορνογραφίας, (βλ. Στρωθεσ 279/2012 ΤΝΠ Ισοκράτης, όπου περαιτέρω παραπομπές σε θεωρία και νομολογία), καθώς και - αναφορικά με την επιβαρυντική περίπτωση β', εδ. τελευταίο της παρ. 4 του ίδιου άρθρου - τη γνώση ότι η παραγωγή του συγκεκριμένου υλικού έγινε με τη χρησιμοποίηση ανήλικου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας του, η οποία (γνώση) είναι δεδομένη στην περίπτωση απεικονίσεων εμφανώς ανήλικων σωμάτων. Τέλος η επιβαρυντική περίπτωση της χρησιμοποίησης ανήλικων νεότερων των 15 ετών για την παραγωγή του πορνογραφικού υλικού δεν αφορά μόνο τον παραγωγό αλλά και τον κάτοχο αυτού ή τον άλλως πως τελούντα το βασικό αδίκημα. Αντίθετη ερμηνεία, ώστε να θεωρηθεί ότι η εν λόγω επιβαρυντική περίπτωση αφορά μόνου στον παραγωγό τέτοιου υλικού, θα ερχόταν σε αντίθεση τόσο προς το σαφές γράμμα του νόμου, όσο και προς την βούληση του νομοθέτη, (βλ. αιτιολογική έκθεση του ν. 3727/2008), η οποία συνίσταται, στην αποτελεσματικότερη αποτροπή από την τέλεση του εγκλήματος της πορνογραφίας ανήλικων, και συνακόλουθα, στη μεγαλύτερη προστασία των ανήλικων, στόχοι οι οποίοι δύνανται να επιτευχθούν με την απειλή των ίδιων, δυσμενών (ποινικά) συνεπειών, τόσο σε βάρος του παραγωγού του υλικού παιδικής πορνογραφίας, όσο και του αποδέκτη του εν λόγω υλικού, όπως είναι ο κάτοχος, αφού, σύμφωνα με τον κανόνα της προσφοράς και της ζήτησης, η μειωμένη ζήτηση εκ μέρους του δεύτερου συμπαρασύρει σε περιορισμό την δράση του πρώτου, (ΜΟΔ Αθ.. 881/2015, Αρμ 2016, 1214).» Η συγκεκριμένη απόφαση αποτυπώνει ακριβώς την άποψη που έχει διαμορφωθεί στην Νομολογία αναφορικά με την κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας και μάλιστα αποτυπώνει ιδιαίτερα διαφωτιστικά την τελολογική ερμηνεία που δίνεται στον νόμο. Μάλιστα στο σκεπτικό της ως άνω απόφασης δεν διατάζει ο Δικαστής να αναλύσει και την κοινωνική συνθήκη που διαμορφώνεται από μια αυστηρότερη ή ηπιότερη ερμηνεία της κατοχής του συγκεκριμένου υλικού.

---

¹⁰² ΕΦ ΑΘ 359/2019, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

Το ως άνω ζήτημα αποκρυσταλλώνεται¹⁰³ στην υπ' αριθμ. 1348/2020¹⁰⁴ Απόφαση του ΑΠ στην οποία ρητώς αναφέρεται «*Η προμήθεια και κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, που αποκτάται ελεύθερα από τον χρήστη του διαδικτύου με σποραδικές επισκέψεις στις ιστοσελίδες αυτού και η διαφύλαξη [αποθήκευση] τούτου, είτε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή είτε σε άλλους υλικούς φορείς [Cd-Rom κ.λ.π], για αποκλειστικά του ιδίου χρήστη, είτε προς ικανοποίηση της περιέργειάς του είτε ακόμη προς διέγερση των όποιων φαντασιώσεων ή γενετήσιων διαστροφών του, δεν αναβαθμίζει αυτόματα την πράξη σε κακουργηματική, εάν συγχρόνως δεν συντρέχουν ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία επεξεργασίας, διαχειρίσεως, αξιοποίησεως, διαθέσεως ή περαιτέρω διακινήσεως του υλικού αυτού σε τρίτους μέσω e-mail, φωτογραφιών και cd-Rom ή ανταλλαγής των φωτογραφιών και των βίντεο ανηλίκων μέσω του διαδικτύου ή, τέλος, συνεργασίας με άλλους χρήστες του διαδικτύου για εμπλουτισμό και βελτίωση του υλικού, ώστε να ανακύπτει κίνδυνος διαδόσεως και μεταδόσεως της πορνογραφίας ανηλίκων. Διότι, σε αντίθετη περίπτωση, η γενίκευση της κατηγορίας για κάθε επίσκεψη σε ιστοσελίδα αυτού του περιεχομένου οδηγεί σε κίνδυνο ποινικοποίησεως, με την βαρύτερη μάλιστα μορφή, της ελεύθερης χρήσεως του διαδικτύου, ακόμη και για λόγους περιέργειας ή από τύχη γεγονός που δεν ανήκε στις προθέσεις του νομοθέτη [ΑΠ 1133/2018, ΑΠ 643/2020]. Επισημαίνεται ότι η κακουργηματική περίπτωση του άρθρου 348 Α παρ.1 περ.β δεν αφορά μόνο τον "παραγωγό" του υλικού παιδικής πορνογραφίας, αλλά και τον "κάτοχο" με την προαναφερόμενη έννοια του όρου, ο οποίος γνωρίζει και αποδέχεται τον υπό στοιχ. β τρόπο παραγωγής αυτού.» Με την σκέψη του αυτή το Ακυρωτικό Δικαστήριο θέτει το ζήτημα του δόλου, μέσω της αποδοχής από τον κάτοχο*

---

¹⁰³ Αντίθετη άποψη ΑΠ 1133/2018, ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ «προμήθεια και κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας, που αποκτάται ελεύθερα από τον χρήστη του διαδικτύου με σποραδικές επισκέψεις στις ιστοσελίδες αυτού και η διαφύλαξη (αποθήκευση) τούτου, είτε στον ηλεκτρονικό υπολογιστή είτε σε άλλους υλικούς φορείς (Cd-Rom κ.λ.π.), για αποκλειστικά του ιδίου χρήση, είτε προς ικανοποίηση της περιέργειάς του είτε ακόμη προς διέγερση των όποιων φαντασιώσεων ή γενετήσιων διαστροφών του, δεν αναβαθμίζει αυτόματα την πράξη σε κακουργηματική, εάν συγχρόνως δεν συντρέχουν ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία επεξεργασίας, διαχειρίσεως, αξιοποίησεως, διαθέσεως ή περαιτέρω διακινήσεως του υλικού αυτού σε τρίτους μέσω e-mail, φωτογραφιών και Cd-Rom ή ανταλλαγής των φωτογραφιών και των βίντεο ανηλίκων μέσω του διαδικτύου ή, τέλος, συνεργασίας με άλλους χρήστες του διαδικτύου για εμπλουτισμό και "βελτίωση" του υλικού, ώστε να ανακύπτει κίνδυνος διαδόσεως και μεταδόσεως της πορνογραφίας ανηλίκων. Διότι, σε αντίθετη περίπτωση, η γενίκευση της κατηγορίας για κάθε επίσκεψη σε ιστοσελίδα αυτού του περιεχομένου οδηγεί σε κίνδυνο ποινικοποίησεως, με την βαρύτερη μάλιστα μορφή, της ελεύθερης χρήσεως του διαδικτύου, ακόμη και για λόγους περιέργειας ή από τύχη, γεγονός που δεν ανήκε στις προθέσεις του νομοθέτη.»

¹⁰⁴ ΑΠ 1348/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

ότι το εν λόγω πορνογραφικό υλικό έχει παραχθεί με τον προβλεπόμενο στην παρ. 4 περ. β τρόπο.

2. Κριτική αξιολόγηση-αποτίμηση

Η κρατούσα (και ίσως μοναδική) στη θεωρία, άποψη, απορρίπτει αναφανδόν την τιμώρηση της απλής κατοχής σε κακουργηματικό βαθμό. Τα επιχειρήματα που έχουν χρησιμοποιηθεί περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την προϋπόθεση επαφής με το ανήλικο θύμα για την κατάφαση κακουργήματος, τη λογικοσυστηματική ερμηνεία και σύνδεση της διάταξης με τις υπόλοιπες κακουργηματικές μορφές, καθώς και την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας¹⁰⁵. Παρά το γεγονός, όμως, ότι η άποψη της θεωρίας βρίσκει, σποραδικά τουλάχιστον, αποδοχή και στις αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων.

Κρατούσα στη νομολογία θα πρέπει να θεωρηθεί η άποψη που εκφράζει ο Άρειος Πάγος, ότι η απλή κατοχή πορνογραφικού υλικού, το οποίο απεικονίζει ανηλικούς κάτω των 15 ετών τιμωρείται σε βαθμό κακουργήματος. Η άποψη αυτή σίγουρα επιδέχεται κριτική.

Για να καταλήξει κανείς σε μία ορθή και εμπειριστατωμένη άποψη περί του προβλήματος, επιβάλλεται πρώτα απ' όλα, μία ψύχραιμη ματιά. Κι' αυτό, γιατί το έγκλημα της παιδικής πορνογραφίας, ακόμα και όταν τελείται με απλή κατοχή, αποτελεί ένα ζήτημα ιδιαίτερος ευαίσθητο, το οποίο εξάπτει το κοινωνικό ενδιαφέρον και οδηγεί στο σιγματισμό του δράστη, ακόμα περισσότερο, μάλιστα, όταν πρόκειται για υλικό στο οποίο απεικονίζονται παιδιά κάτω των 15 ετών.

Άλλωστε, δεν είναι τυχαίο ότι, πέραν των «κλασσικών» βαρέων κακουργημάτων, λίγα αδικήματα τυγχάνουν τόσο αποτρόπαια στη συνείδηση της κοινωνίας όσο αυτό της παιδικής πορνογραφίας. Ακόμα και στην περίπτωση της αποκλειστικής κατοχής, για το μέσο κοινωνό του δικαίου η πράξη είναι συνδεδεμένη με «διαστροφή» ή «ανωμαλία» του δράστη, ο οποίος πρέπει να τιμωρηθεί παραδειγματικά και με βαριά ποινή. Σε αυτό, άλλωστε, έχει οδηγήσει και η αυξημένη ευαισθησία των σύγχρονων κοινωνιών για τις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι κατ' εξοχήν τα παιδιά.

Το μείζον ζήτημα είναι, όμως, η νομική επιστήμη να διαχωρίζει την ορθή επιβολή του νόμου από την ικανοποίηση του πάντα αδηφάγου λαϊκού αισθήματος, και να επιλέγει την κύρωση με γνώμονα τη βαρύτητα της πράξης και από το απ' αυτή προσβαλλόμενο έννομο αγαθό. Εν προκειμένω, όμως, ο ΑΠ δείχνει να μη θεωρεί αυτή τη διάκριση επιβεβλημένη και να προβαίνει σε μια υπερβολική για την απαξία της πράξης, κρίση, χαρακτηρίζοντας εν τέλει ως κακούργημα μια πράξη απλής κατοχής.

---

¹⁰⁵ *Ε. Φυτράκης*, οπ. π., σελ. 304-305.

Αρχικά, δε θα πρέπει να παροράται, ότι αν και η εν γένει τιμώρηση αυτής της κατοχής είναι κατ' αρχήν ορθή, δεν παύει να είναι και οριακή. Και αυτό γιατί η αφηρημένη διακινδύνευση της ανηλικότητας στην πράξη της κατοχής είναι μεν υπαρκτή, δεν παύει όμως να είναι και συζητήσιμη, καθώς αποτελεί ένα μέγεθος που δύσκολα διαπιστώνεται εμπειρικά. Η κατοχή υλικού αυτού του είδους είναι πιθανό, βέβαια, να προδίδει μια τάση του δράστη να προβεί στο μέλλον σε εγκλήματα κατά της ανηλικότητας, συνεπώς και μια επικινδυνότητα αυτού, είναι όμως εξίσου πιθανό ο τελευταίος να «εκτονώνει» τα πάθη του αυτά μέσω της παρακολούθησης παιδοπορνογραφικού υλικού και να καταστεί, έτσι, λιγότερο επικίνδυνος από ό,τι ίσως ήταν πριν. Εκτεθειμένη σε αντίλογο είναι και η άποψη ότι η κατοχή και η επέκεινα παρακολούθηση τέτοιου υλικού μπορεί να ωθήσει το δράστη σε τέτοιου είδους εγκλήματα, καθώς, με την ίδια λογική, θα έπρεπε να ποινικοποιηθεί κάθε είδους βίντεο που απεικονίζει παράνομες πράξεις, όπως είναι π.χ. τα ιστορικά ντοκιμαντέρ με πραγματικό υλικό από πολεμικές συρράξεις¹⁰⁶.

Με δεδομένη, έτσι, την τιμώρηση μιας οριακά αξιόποινης συμπεριφοράς με ποινή κάθειρξης, δε θα ήταν νομίζω υπερβολικό να ειπωθεί ότι ορθά έχει τεθεί θέμα παραβίασης της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας. Η αρχή αυτή, η οποία έχει κεφαλαιώδη σημασία και για το ποινικό δίκαιο επιβάλλει η επιβληθείσα ποινή να τελεί σε αναλογία με την τελεσθείσα πράξη, ενώ οποιαδήποτε παρέκκλιση από αυτή συνιστά ρωγή στα θεμέλια του ποινικού δικαίου, υποβαθμίζοντας συχνά την ποινή σε μοχλό ικανοποίησης της λαϊκής βούλησης και κατευνασμού της κοινωνικής αντίδρασης. Τέτοια παρέκκλιση συνιστά και η εξίσωση της απαξίας της παραγωγής του υλικού με την απλή κατοχή αυτού, η οποία οδηγεί στο άτοπο να τιμωρείται με την ίδια ποινή αυτός που έχει επενεργήσει στο σώμα του παιδιού άμεσα, παράγοντας το υλικό, και αυτός που απλώς κατέχει στον Η/Υ του το ίδιο αρχείο, χωρίς να έχει καμία άμεση επαφή με το θύμα.

Η θέση του ΑΠ, περαιτέρω, φαίνεται να πηγαίνει και κόντρα στο γράμμα του νόμου. Και αυτό, γιατί, παρά το γεγονός ότι ακόμα και η γραμματική ερμηνεία της διάταξης έχει αποτελέσει αντικείμενο διαφωνιών, καθώς ακόμα και ορισμένοι υποστηρικτές της άποψης ότι η κατοχή μπορεί να τιμωρηθεί μόνο ως πλημμέλημα θεωρούν πως η γραμματική ερμηνεία της διάταξης οδηγεί στο αντίθετο αποτέλεσμα, καθίσταται σαφές, ότι η αποκλειστική αναφορά στην παραγωγή, ενδεικνύει το δίχως άλλο την πρόθεση του νομοθέτη να αποκλείσει τους άλλους τρόπους τέλεσης¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Δ. Κιούπης, Πορνογραφία ανηλικών· ερμηνευτικές προσεγγίσεις του άρθρου 348Α ΠΚ, ΠΛογ 1/2008, σελ. 5 επ.

¹⁰⁷ Γ. Νούσκαλης, ο.π., σελ. 89.

Δε θα πρέπει να παροράται, επίσης, ότι η ευρωπαϊκή οδηγία¹⁰⁸, με την οποία ενσωματώθηκαν οι σχετικές διατάξεις στον ΠΚ προβλέπει χαμηλότερες ποινές για την απλή κατοχή. ο ευρωπαίος νομοθέτης δεν εξισώνει σε καμία περίπτωση όλους τους τρόπους τέλεσης εξ απόψεως εγκληματικής αξίας, αφού πράγματι στο άρθρο 5, καταγράφει αυτούς σε 5 διαφορετικές παραγράφους με διαβάθμιση του πλαισίου ποινής. Η οδηγία, βέβαια, θεσπίζει κατώτατα όρια τιμώρησης, η πρόβλεψη αυτή του ευρωπαϊκού νομοθέτη, όμως, ενδεικνύει ότι, και σε εθνικό επίπεδο, η αξιολογική διαβάθμιση των διαφορετικών τρόπων τέλεσης σε επίπεδο ποινής είναι επιβεβλημένη. Παρ' ολ' αυτά, ο Έλληνας νομοθέτης, ακολουθώντας για ακόμα μια φορά την τάση του να μην είναι ιδιαίτερα φειδωλός στις προβλεπόμενες ποινές, αποφάσισε να βάλει «στο ίδιο τσουβάλι» όλους τους τρόπους τέλεσης στην απλή μορφή του άρθρου, ορίζοντας ακριβώς το ίδιο πλαίσιο ποινής.

Όσον αφορά την άποψη ότι για τη στοιχειοθέτηση κακουργήματος απαιτείται ένας επιπλέον κίνδυνος διάδοσης και μετάδοσης της πορνογραφίας ανηλικών, αυτή καταλήγει ορθά στην ερμηνευτική συστολή του εύρους εφαρμογής της διάταξης, δεν μπορεί, όμως, να προσφέρει μια ασφαλή βάση, καθώς, εκτός του γεγονότος ότι εκκινεί, έστω και όχι ρητά, από την αποδοχή ότι το γράμμα του νόμου επιτρέπει την κακουργηματική τιμώρηση, εξαρτά την κρίση από έννοιες ιδιαίτερες εύπλαστες και δυσσιμωτικές. Περαιτέρω, το επιπλέον στοιχείο που απαιτεί φαίνεται να αντιστοιχεί ακριβώς σε έτερους τρόπους τέλεσης του εγκλήματος, όπως είναι η διανομή ή η πώληση, εκφεύγοντας έτσι από τα στενά όρια της κατοχής και υπονοώντας ότι ναι μεν η απλή κατοχή δεν μπορεί να τιμωρηθεί ως κακούργημα, κάτι τέτοιο είναι, όμως, δυνατό αν το έγκλημα έχει τελεστεί με πάνω από έναν τρόπους, χωρίς να συντρέχει απαραίτητα και παραγωγή. Φαίνεται, λοιπόν, ότι αποτελεί μια «ενδιάμεση» άποψη, η οποία ναι μεν είναι προτιμότερη από τη σκληρή γραμμή του ΑΠ, πλην όμως δεν είναι σε καμία περίπτωση η ιδανική.

Το μόνο επιχείρημα της νομολογίας που ίσως μπορεί να χαρακτηριστεί πειστικό, μπορεί κανείς να πει ότι είναι η παραδοχή ότι η απειλή των ιδίων, δυσμενών (ποινικά) συνεπειών σε βάρος του παραγωγού του υλικού παιδικής πορνογραφίας όσο και του αποδέκτη του εν λόγω υλικού, όπως είναι ο κάτοχος, δικαιολογείται αφού, σύμφωνα με τον κανόνα της προσφοράς και της ζήτησης, η μειωμένη ζήτηση εκ μέρους του δευτέρου συμπαρασύρει σε περιορισμό τη δράση του πρώτου¹⁰⁹. Πράγματι, ο κατέχων το υλικό φαίνεται να συμβάλλει με την πράξη του στην ύπαρξη και διατήρηση ενός «φαύλου κύκλου» παραγωγής αυτού του είδους υλικού, καθώς, αν δεν υπήρχε η δική του πράξη, η παραγωγή του

---

¹⁰⁸ Οδηγία 2011/93/ΕΕ

¹⁰⁹ ΑΠ 1648/2016, ΑΠ 1517/2016, ΑΠ 1033/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

υλικού πιθανότατα να μην είχε αντίκρισμα και εν τέλει να μειωνόταν ή να εξέλιπε. Από την άλλη, όμως, με μια δεύτερη ματιά το επιχείρημα αυτό φαίνεται να μπορεί να βρει έδαφος μόνο στις περιπτώσεις που ο δράστης αγόρασε το υλικό και έτσι ενίσχυσε τον παραγωγό, και όχι όταν το προμηθεύτηκε δωρεάν, καθώς τότε ουδέν συνεισέφερε στον παραγωγό και ουδόλως τον «βοήθησε» να συνεχίσει την πράξη του.

3. Συμπεράσματα

Εν κατακλείδει, κατόπιν σύγκρισης των ως άνω διατυπωθεισών απόψεων και των επ' αυτών επιχειρημάτων, ορθότερη και δογματικά συνεπέστερη φαίνεται η θέση που στηρίζει συλλήβδην η ελληνική θεωρία, από την καθιέρωση της διάταξης μέχρι σήμερα. Το γεγονός ότι το θέμα στη νομολογία παραμένει ανοικτό, καθώς και η ύπαρξη σημαντικών αποφάσεων που ακολουθούν το δρόμο της θεωρίας αποτυπώνουν στο μέγιστο βαθμό τη δυσπιστία προς την αντίθετη άποψη, η οποία, ως προελέχθη, εγείρει πλείστα νομικά ζητήματα και δεν οδηγεί σε ασφαλή αποτελέσματα. Τα δικαστήρια, λοιπόν, θα πρέπει να καταλήγουν στην τιμώρηση της απλής κατοχής υλικού παιδικής πορνογραφίας σε βαθμό πλημμελήματος, ακόμα και στην περίπτωση που ο εικονιζόμενος ανήλικος ή οι εικονιζόμενοι ανήλικοι είναι κάτω των 15 ετών.

Από την άλλη, δογματικά δε θα ήταν απαγορευμένη η τιμώρηση άλλων τρόπων τέλεσης με αυστηρότερες ποινές σε σχέση με την απλή κατοχή, χωρίς όμως να μετατρέπονται σε κακούργημα. Ειδικότερα, η τιμώρηση με αυξημένη ποινή μοιάζει επιβεβλημένη στην περίπτωση που η πράξη αποτελεί «κρίκο μιας αλυσίδας παραγωγής» του προϊόντος της παιδικής πορνογραφίας. Ως τέτοια, όπως προελέχθη, μπορεί να χαρακτηριστεί η αγορά παιδοπορνογραφικού υλικού, η οποία, αποφέροντας κέρδος στους παραγωγούς, εμμέσως συντελεί, ως μία περιφερειακή μορφή συμμετοχής, στη διαδικασία παραγωγής του. Αντιθέτως, αν η κατοχή συνδέεται με δωρεάν προμήθεια (π.χ. μέσω κατεβάσματος σε υπολογιστή με τη μέθοδο torrent), δε φαίνεται να έχει κάποια αυξημένη απαξία¹¹⁰.

Λύση στο σημαντικό αυτό ζήτημα θα μπορούσε να προσφέρει η νομοθετική αλλαγή της διάταξης, με αντικατάσταση της κακότεχνης και καθόλου ακριβούς διατύπωσης, και την πρόβλεψη διαβαθμισμένων ποινών, ανάλογα με τον τρόπο τέλεσης. Υπό τις παραδοχές αυτές, θα ήταν ορθότερος ένας διαχωρισμός, μία τριχοτόμηση, μεταξύ πράξεων παραγωγής του υλικού, των πράξεων προώθησης αυτού και τέλος απόκτησης αυτού, τόσο στις παραγράφους 1 και 2 του αρ. 348Α ΠΚ, όσο και στην παράγραφο 4 υπό το πρίσμα των ειδικών περιστάσεων αυτής.

---

¹¹⁰ Δ. Κιούπης, ο.π., σελ. 15.

4ο Κεφάλαιο

A) Ειδικές μορφές εμφάνισης του εγκλήματος

I. Η απόπειρα του εγκλήματος

Συμφώνα με τις διατάξεις του άρθρου 42 ΠΚ, οι προϋποθέσεις της απόπειρας είναι να υπάρχει αρχή εκτέλεσης ενός κακούργου ή πλημμελήματος, χωρίς ωστόσο να έχει ολοκληρωθεί το έγκλημα και ενώ υπάρχει απόφαση ολοκλήρωσης του εγκλήματος. Με άλλα λόγια πρέπει να έχει καλυφθεί όλη η υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος, δίχως να υπάρχει πλήρωση της όλης της αντικειμενικής υποστάσεως, αλλά μέρους. Σχετικά με το πότε υπάρχει αρχή τελέσεως ενός εγκλήματος, στην νομολογία κυριαρχεί η διευρυμένη τυπική-αντικειμενική θεωρία. Σύμφωνα με την τελευταία, αρχή εκτελέσεως ενός εγκλήματος νοείται κάθε ενέργεια που είτε αποτελεί τμήμα της αντικειμενική υπόστασης, είτε τελεί σε τέτοια συνάφεια με αυτήν, ώστε κατά την κοινή αντίληψη να οδηγεί άμεσα σε αυτήν, αν δεν ανακοπεί από κάποιο λόγο.

Με αυτά τα δεδομένα, στην περίπτωση της παραγωγής παιδοπορνογραφικού υλικού, απόπειρα τέλεσης του εγκλήματος μπορεί να εκκινήσει από το σημείο που ο δράστης κινηματογραφεί τον ανήλικο, μέχρι πριν την ολοκλήρωση του τελικού βίντεο. Για την περίπτωση της πώλησης του υλικού αυτού, το σημείο αυτό προσδιορίζεται στην ολοκλήρωση της ενοχικής συμφωνίας, δίχως να έχει λάβει χώρα η παράδοσή του, ενώ στην περίπτωση της εισαγωγής του παιδοπορνογραφικού υλικού στην Ελλάδα, όταν καταλαμβάνεται αυτό στον τελωνειακό έλεγχο.

Από την άλλη πλευρά, τα πράγματα δεν είναι τόσο ξεκάθαρα στην περίπτωση της κατοχής παιδοπορνογραφικού υλικού. Για την μορφή τέλεσης που περιλαμβάνει τον συμβατικό τρόπο υλικής κατοχής του υλικού, υποστηρίζεται πως δεν μπορεί να νοηθεί προηγούμενο στάδιο από το τετελεσμένο έγκλημα και άρα δεν μπορεί να θεμελιωθεί απόπειρα. Αντίθετα, όσον αφορά την ηλεκτρονική κατοχή του υλικού, απόπειρα μπορούμε να δεχτούμε μόνο στην περίπτωση που ο δράστης ξεκινά να διαμοιράζεται το σχετικό βίντεο ή να κατεβάζει αυτό, και ο υπολογιστής παρουσιάζει κάποιο ελάττωμα ή δεν παθαίνει σφάλμα η ιστοσελίδα με το αναρτημένο υλικό.

Μια δυσδιάκριτη περίπτωση αποτελεί αυτή της παραγράφου 5 του άρθρου 348Α ΠΚ, όταν δηλαδή η πρόσβαση στο παιδοπορνογραφικό υλικό γίνεται εν γνώσει του δράστη. Στην περίπτωση αυτή το στάδιο που ποινικοποιείται είναι αρκετά πρώιμο, τόσο που θα μπορούσε να θεωρηθεί και προπαρασκευαστικό στάδιο μιας πράξης κατοχής του υλικού. Οι προπαρασκευαστικές πράξεις, σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο, δεν τιμωρούνται. Δεν θα ήταν, λοιπόν, δογματικά ορθό, σύμφωνα με το ποινικό δίκαιο, να διευρυνθεί το αξιόποιο σε προπαρασκευαστικές πράξεις, κατά

τις οποίες το προστατευμένο έννομο αγαθό δεν έχει κλονισθεί ακόμα και, έτσι, να γίνει δεκτή απόπειρα του εγκλήματος. Μία δογματικά ορθή λύση θα ήταν να ακολουθηθεί η πρόβλεψη της παραγράφου 2 του άρθρου 7 της Οδηγίας 2011 /93/ΕΕ, ώστε να προβλεφθούν κάποιες εξαιρέσεις, κατά τις οποίες ο έλληνας νομοθέτης θα εξαιρούσε την στοιχειοθέτηση απόπειρας στην περίπτωση της εν γνώσει απόκτησης πρόσβασης.

Πολύ μεγάλο ζήτημα προκύπτει στην διακεκριμένες μορφές της παραγράφου 4, τελευταίο εδάφιο, οι οποίες αφορούν σε δύο εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα. Το ζήτημα αυτό συμπίπτει με την γενικότερη προβληματική που υπάρχει για να κατά πόσο μπορεί να υπάρξει απόπειρα στην περίπτωση των εκ του αποτελέσματος τελούμενων εγκλημάτων. Ο προβληματισμός, ειδικότερα, εντοπίζεται στο πως θα αξιολογηθεί η απόπειρα για το βαρύτερο αποτέλεσμα που θα επέλθει. Βασικό επιχείρημα των αρνητών σε αυτήν την περίπτωση είναι, πως δεν μπορεί να υπάρξει απόπειρα αφού το παραπέρα αποτέλεσμα προέρχεται μόνο από αμέλεια και δεν υπάρχει δόλος για αυτό. Έτσι, υποστηρίζεται πως μπορεί ο δράστης να τιμωρηθεί για απόπειρα του βασικού εγκλήματος σε αληθινή κατ' ιδέα συρροή με το βαρύτερο έγκλημα που τελέσθηκε από αμέλεια. Από την άλλη, υποστηρίζεται πως η άποψη αυτή δεν είναι πειστική, αφού ο οπωσδήποτε απαιτούμενος από το άρθρο 42 ΠΚ δόλος πρέπει να επικαλύπτει μόνο εκείνα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, που δεν πληρώθηκαν, και έτσι μπορεί να νοηθεί απόπειρα του εκ του αποτελέσματος τελούμενου εγκλήματος¹¹¹.

II. Οι μορφές αξιόποινης συμμετοχής στο έγκλημα

Η δεύτερη ειδική μορφή εμφάνισης του εγκλήματος είναι η συμμετοχή. Γενικά ως προς αυτό το ζήτημα δεν αντιμετωπίζονται σοβαρά ζητήματα, εφόσον εφαρμοστούν ορθά οι διατάξεις των άρθρων 45 επόμενα ΠΚ. Ο ανήλικος, που αποτελεί και το θύμα του εγκλήματος αποτελεί αναγκαίο συμμετόχο στο έγκλημα και γι' αυτό δεν τιμωρείται, εκτός αν κριθεί πως η δράση του υπερβαίνει τα όρια της αναγκαίας συμμετοχής.

Αιχμή δημιουργείται μόνο στο κομμάτι της ηθικής αυτουργίας και πάλι στην περίπτωση των διακεκριμένων μορφών του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 4, για τα εκ του αποτελέσματος διακρινόμενα εγκλήματα. Σε αυτές τις περιπτώσεις για να καταλογισθεί ευθύνη και για το παραπέρα αποτέλεσμα στον ηθικό αυτουργό απαιτείται αυτός να είχε επιδείξει αμέλεια προς το βαρύτερο αποτέλεσμα. Μόνο σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να τιμωρηθεί ο ηθικός αυτουργός κατά την κρατούσα άποψη. Στην αντίθετη περίπτωση που δεν συντρέχει αμέλεια ως προς το αποτέλεσμα

---

¹¹¹ Γ. Μπέκας, Πρακτική Διδασκαλία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, 2005, σελ. 195-199.

αυτό, ο ηθικός αυτουργός μπορεί να τιμωρηθεί μόνο ως προς το βασικό έγκλημα¹¹².

Β) Διακεκριμένες μορφές του εγκλήματος της παιδικής πορνογραφίας και της ηλεκτρονικής παιδικής πορνογραφίας δια της χρήσεως ηλεκτρονικού υπολογιστή (άρθρο 348 Α παρ.4 ΠΚ)

Ι. Κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος

Στο άρθρο 348Α ΠΚ οι πράξεις τέλεσης του εγκλήματος στις παραγράφους 1 και 2 καθίστανται διακεκριμένες μορφές στην περίπτωση που τελούνται κατ' επάγγελμα. Για να ερμηνευθεί η κατ' επάγγελμα τέλεση θα πρέπει να αξιοποιηθεί το άρθρο 13, περίπτωση στ'.

Πολυποικιλότητα απόψεων έχει ανακύψει σχετικά με την οριοθέτηση της κατ' επάγγελμα τέλεσης της πράξης, άλλες υποστηρίζοντας ότι αυτή αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος, άλλες τοποθετώντας την στην υποκειμενική υπόσταση της πράξης, άλλες την αντιμετωπίζουν ως εξωτερικό □ όρο του αξιοποιήσιμου.

Νομολογιακά, στο σκεπτικό της υπ' αριθμ. 713/2008 Απόφασης του ΑΠ συναντάμε ότι «για τη συνδρομή της επιβαρυντικής περίπτωσης της τέλεσης του συγκεκριμένου εγκλήματος κατ' επάγγελμα, απαιτείται αντικειμενικά με επανειλημμένη τέλεση αυτού, δηλαδή τέλεση του εγκλήματος με περισσότερες από μια φορές, χωρίς απαραίτητως να έχει προηγηθεί και καταδίκη του δράστη, υποκειμενικά δε σκοπός του δράστη να πορισθεί εισόδημα από την επανειλημμένη τέλεσή του. Επίσης, κατ' επάγγελμα τέλεση συντρέχει και όταν η αξιόποινη πράξη τελείται για πρώτη φορά, όχι όμως ευκαιριακά, αλλά βάσει σχεδίου, δηλαδή, όταν από την υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης και την οργανωμένη ετοιμότητά του με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης, προκύπτει σκοπός του για πορισμό εισοδήματος, ενώ κατά συνήθεια τέλεση της πράξεως υπάρχει, όταν από την επανειλημμένη τέλεση αυτής προκύπτει σταθερή ροπή του δράστη προς διάπραξη του συγκεκριμένου εγκλήματος, ως στοιχείο της προσωπικότητάς του.»¹¹³

Στην δε κρίση του, στην υπ' αριθμ. 1771/2010 Απόφαση «Υπευθυμίζουμε ότι για την κατ' επάγγελμα τέλεση δεν απαιτείται και υποδομή αλλ' αρκεί η επανειλημμένη τέλεση από την οποία προκύπτει σκοπός πορισμού εισοδήματος. Η κατ' επάγγελμα δηλ. τέλεση έχει δύο περιπτώσεις και δη εκείνη της επανειλημμένης τέλεσης και εκείνη της υποδομής, εκάστη των οποίων και αρκεί.»¹¹⁴

---

¹¹² Α. Χαλαμπάκης, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, Δίκαιο και Οικονομία Σάκκουλας, 2010, σελ. 852.

¹¹³ ΑΠ 713/2008 ΤΠΙΝ ΝΟΜΟΣ

¹¹⁴ ΑΠ 1771/2010 ΤΠΙΝ ΝΟΜΟΣ

Από τον συνδυασμό των δύο παραπάνω αναφορών προκύπτει, πως για να συστήσει η συμπεριφορά ενός προσώπου κατ' επάγγελμα τέλεση ενός εγκλήματος θα πρέπει το πρόσωπο αυτό να έχει προχωρήσει ή να έχει εκδηλώσει πρόθεση να προχωρήσει σε επανειλημμένη τέλεση ή και να αποσκοπεί στον προσπορισμό χρηματικού κέρδους. Τα επιπλέον αυτά στοιχεία, λοιπόν, μαζί με το βιοποριστικό στοιχείο που συνεπάγεται η αποκόμιση κέρδους πρέπει να συνοδεύουν την επαναλαμβανόμενη συμπεριφορά και αυτή με τη σειρά της να καλύπτει τα υποκειμενικά στοιχεία του προσώπου, για να μπορέσει να συσταθεί η κατ' επάγγελμα τέλεση¹¹⁵.

II. Ο εξαναγκασμός ή εκμετάλλευση της αδυναμίας του θύματος ή με την χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος ή όταν εκτέθηκε η ζωή του σε σοβαρό κίνδυνο.

Στη συνέχεια, οι ίδιες πράξεις τέλεσης των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 348Α ΠΚ μετατρέπονται σε διακεκριμένες μορφές τέλεσης του εγκλήματος, όταν η παραγωγή του υλικού της παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης, της ψυχικής ή διανοητικής ασθένειας ή σωματικής δυσλειτουργίας λόγω οργανικής νόσου ή με την άσκηση ή απειλής χρήσεως βίας ανηλίκου ή με την χρησιμοποίηση ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος ή όταν εκτέθηκε η ζωή του σε σοβαρό κίνδυνο. Απαιτείται, λοιπόν, να έχει περιέλθει ο ανήλικος σε μια αδύναμη κατάσταση, που σχετίζεται με κοινωνικές και βιοτικές ανάγκες και τον καθιστά ευάλωτο.

Νομολογιακά έχει κριθεί ότι «Ως ανάγκη νοείται όχι μόνο η οικονομική αλλά και η προσωπική, λαμβανόμενη αντικειμενικά, ανεξάρτητα από το αν είναι παροδική ή μόνιμη, πρέπει όμως να είναι επιτακτική και ανεπίδεκτη αναβολής. Επίσης μπορεί να είναι υπαίτια ή αναίτια. Ως ανάγκη μπορεί να θεωρηθεί και η κατάσταση που συνεπάγεται κίνδυνο της ζωής ή της υγείας και της οποίας η ικανοποίηση δεν επιδέχεται αναβολή. Ως εκμετάλλευση της ανάγκης νοείται η συνειδητή και ιδιαίτερα ανάρμοστη αξιοποίηση προς όφελος του δράστη της ανάγκης του θύματος προς κτήση υπέρμετρων περιουσιακών ωφελημάτων.»¹¹⁶ Στην θεωρία έχει αναπτυχθεί η άποψη¹¹⁷ ότι στην έννοια της ανάγκης περιλαμβάνονται καταστάσεις εξαθλίωσης των βιοτικών και κοινωνικών

---

¹¹⁵ *Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου*, Η έννοια της κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια τέλεσης στο άρθρο 13 ΠΚ, Υπερ1996, σελ.1160 επ.

¹¹⁶ ΕΦ Θεσ 80/2012 ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ

¹¹⁷ ΑΠ 566/1989 ΕΛΛΔΝΗ, 1991, σελ. 96 επ., Πολυζωίδου, Το αξιόποινο της πορνογραφίας ανηλίκων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 350.

συνθηκών από τις οποίες προκύπτει επιτακτικότητα και κρισιμότητα μιας κατάστασης σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι ανεπίδεκτη αναβολής.

Η εκμετάλλευση ψυχικής ή διανοητικής ασθένειας καθώς και σωματικής δυσλειτουργίας έγκειται στην πρόβλεψη από τον νομοθέτη κάποιων ψυχικών νοσημάτων ή σωματικών και νοητικών λειτουργιών (π.χ. αυτισμός) που στερούν από τον ανήλικο τη δυνατότητα να υπερασπιστεί την βούλησή του. Μάλιστα στην αιτιολογική έκθεση της Οδηγίας 2011/93/ΕΕ διευκρινίζεται ότι «Η αναπηρία αυτή καθεαυτή δεν συνιστά αυτομάτως αδυναμία συναίνεσης σε σεξουαλικές σχέσεις. Ωστόσο, η εκμετάλλευση της ύπαρξης αναπηρίας αυτού του είδους για την τέλεση σεξουαλικών δραστηριοτήτων με παιδί θα πρέπει να ποινικοποιηθεί.» καθώς και « Η σωματική ή ψυχική ανικανότητα στο πλαίσιο της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να εξυπακούεται ότι περιλαμβάνει και καταστάσεις σωματικής ή ψυχικής ανικανότητας που οφείλονται στην επήρεια ναρκωτικών και οίονοπνεύματος». Αφενός λοιπόν προκύπτει ότι πρέπει να θεωρηθεί de facto εκμετάλλευση οι πράξεις που οδηγούν στην παραγωγή πορνογραφικού υλικού όταν σε αυτές μετέχουν άτομα που δεν μπορούν να καθορίσουν την βούληση τους και αφετέρου ότι είτε η πρόκληση σε ανήλικο ψυχικής ανικανότητας μέσω της χορήγησης ναρκωτικών και οίονοπνεύματος είτε η εκμετάλλευση της περιέλευσης του σε ανικανότητα λόγω χρήσης αυτών, αποτελούν πράξεις εκμετάλλευσής και αντιμετωπίζονται επιβαρυντικά από τον Νόμο.

Η προσβολή της ανηλικότητας και συγκεκριμένα η χρήση ανηλικού κάτω των 15 ετών αντιμετωπίζεται ιδιαίτερα απαξιωτικά από τον δικανικό κόσμο. Αυτό αποτυπώνεται ξεκάθαρα στην σκέψη της υπ' αριθμ. 1648/2016 Αποφάσεως του ΑΠ¹¹⁸, η οποία απέρριψε την αναίρεση κατά της υπ' αριθμ. 3457/2015 αποφάσεως του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, δεχόμενη την γνώση του δράστη ότι το πορνογραφικό υλικό που κατέχει παρουσιάζει ανήλικα κάτω των 15 ετών¹¹⁹.

Η άσκηση βίας ή η απειλή άσκησης αυτής προς τον ανήλικο με σκοπό την παραγωγή πορνογραφικού υλικού αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση κατά τον νόμο. Η βία ή η απειλή αυτής έχουν ως σκοπό την

---

¹¹⁸ ΑΠ 1648/2016, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹¹⁹ «Ειδικότερα, διαλαμβάνονται και προσδιορίζονται στην προσβαλλομένη απόφαση και αιτιολογούνται με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις ή λογικά κενά, οι εξής, κρίσιμες και αναγκαίες για την θεμελίωση καταδικαστικής κρίσεως, ουσιαστικές και νομικές παραδοχές: 1) Οι συγκεκριμένες περιστάσεις υπό τις οποίες διαπιστώθηκε η κατοχή από τον κατηγορούμενο του υλικού της παιδικής πορνογραφίας, 2) ο μεγάλος αριθμός των αρχείων και βίντεο του παιδικού πορνογραφικού υλικού που βρέθηκε στην κατοχή του και συγκεκριμένα στον εξωτερικό σκληρό δίσκο του υπολογιστή του, 3) ο τρόπος με τον οποίον προμηθεύθηκε το υλικό αυτό, 4) το περιεχόμενο του παιδικού αυτού πορνογραφικού υλικού, καθώς και 5) η γνώση της ηλικίας των ανηλίκων που απεικονίζονταν σ' αυτό (πορνογραφικό υλικό).»

κάμψη των αντιστάσεων του ανηλίκου. Η βία -σε οποιαδήποτε μορφή της- αποτελεί στοιχείο αντικειμενικής υπόστασης. Θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η βία περιλαμβάνει τόσο την σωματική βία, η οποία αποτελεί έννοια είδους αυτής¹²⁰, αλλά και την ψυχολογική βία, κατ' αντιστοιχία με το περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 330 ΠΚ. Το πρόσωπο δε προς το οποίο μεταβιβάζεται η βία δεν χρειάζεται να ταυτίζεται με τον εξαναγκαζόμενο.

III. Η κατάχρηση των σχέσεων εμπιστοσύνης με τον ανήλικο

Πρόσθετη περίπτωση διακεκριμένης μορφής του εγκλήματος είναι αν ο δράστης συνδέεται με σχέση εμπιστοσύνης με τον ανήλικο. Για να προσδιοριστούν τα πρόσωπα που συνδέονται με αυτόν τον τρόπο τον ανήλικο, πρέπει να ελεγχθεί η διάταξη του άρθρου 343, παράγραφος 2, περιπτώσεις α-στ, στην οποία παραπέμπει το άρθρο 348Α ΠΚ. Συγκεκριμένα, τα πρόσωπα αυτά πρέπει να έχουν μία από τις παρακάτω αναφερόμενες ιδιότητες: α) οικείος, β) πρόσωπο που συνοικεί με τον ανήλικο ή διατηρεί φιλικές σχέσεις με τους οικείους του, γ) εκπαιδευτικός, παιδαγωγός, γυμναστής ή άλλο πρόσωπο που παραδίδει μαθήματα στον ανήλικο και έχει αναλάβει την εκπαίδευση του ανηλίκου με κάθε τρόπο, δ) πρόσωπο που δέχεται τις υπηρεσίες του ανηλίκου, ε) κληρικός με τον οποίο ο ανήλικος διατηρεί πνευματική σχέση, στ) ψυχολόγος, ιατρός, νοσοκόμος ή ειδικός επιστήμονας που παρέχει τις υπηρεσίες του στον ανήλικο¹²¹.

Η παραπάνω διάταξη επιδιώκει να επιτύχει έναν διπλό σκοπό: από τη μια να προστατεύσει τη γενετήσια ελευθερία του ανηλίκου και από την άλλη να κρατήσει ορισμένες σχέσεις εμπιστοσύνης καθαρές από γενετήσιες επιθυμίες και επιδιώξεις, οι οποίες όταν και όπου εμφανιστούν καταλύουν την εμπιστευτικότητα και διαστρέφουν το ρόλο που έχει δώσει η κοινωνία σε ορισμένα πρόσωπα σχετιζόμενα με ανηλίκους, και ο οποίος πρέπει να παραμένει ανέπαφος από ερωτικά κίνητρα. Το κοινωνικό συμφέρον διασφαλίζεται με τη απουσία των γενετήσιων επιδιώξεων από ορισμένες σχέσεις εμπιστοσύνης ενηλίκων και ανηλίκων¹²².

IV. Οι ιδιαίτερα διακεκριμένες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος

Στην παράγραφο 4 του άρθρου 348Α ΠΚ, πέρα από την ανωτέρω αναφερόμενη διακεκριμένη μορφή του βασικού εγκλήματος,

---

¹²⁰ Ελ. Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών», 4^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ 219

¹²¹ ΑΠ 1274/2011, ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ.

¹²² Σ. Γεωργιάδης, Η επιβαρυντική περίπτωση της πνευματικής σχέσης κληρικού με ανήλικο στο άρ. 342 ΠΚ: Νομολογιακή προσέγγιση και θεωρία Crime in Crisis, 2016.

παρατηρούνται και δύο ιδιαίτερα διακεκριμένες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος. Και οι δύο μορφές αποτελούν εκ του αποτελέσματος διακρινόμενο έγκλημα, καθώς εξαρτούν τον χαρακτηρισμό τους «ιδιαίτερα διακεκριμένο» από την επέλευση ενός αποτελέσματος. Στην πρώτη περίπτωση από την πρόκληση βαριάς σωματικής βλάβης στον ανήλικο και στην δεύτερη θανάτου του ανηλίκου.

Πέρα από το είδος του αποτελέσματος που απαιτούν να επέλθει, οι ιδιαίτερα διακεκριμένες μορφές εδράζονται στην ίδια αντικειμενική και υποκειμενική βάση. Πιο συγκεκριμένα, και στις δύο περιπτώσεις απαιτείται να πληρούνται οι όροι της παραγράφου 1 ή 2, σχετικά με την παραγωγή παιδοπορνογραφικού υλικού, και οι όροι της παραγράφου 4, περίπτωση β ή γ, ενώ πολύ σημαντικό είναι να μπορεί να αποδοθεί αμέλεια στον δράστη για το περαιτέρω αποτέλεσμα, όπως ορίζει το άρθρο 29 ΠΚ. Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, πως αποτελεί προϋπόθεση των μορφών αυτών η επαφή του δράστη με το θύμα. Για την περίπτωση, μάλιστα, της βαριάς σωματικής βλάβης, αυτή περιγράφεται στον ΠΚ ως «*κάκωση του σώματος ή βλάβη της υγείας που είναι τόσο σοβαρές ώστε έχουν ως παρεπόμενο την βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση, ή την πρόκληση κινδύνου ζωής ή μακροχρόνιας ασθένειας*»¹²³.

VI. Η αντιμετώπιση της πρόσβασης στο πορνογραφικό υλικό μέσω πληροφορικών συστημάτων

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω ο Νομοθέτης με τον Ν. 4619/2019 επεφύλασσε ειδική μεταχείριση στους δράστες που αποκτούν πρόσβαση σε υλικό παιδικής πορνογραφίας μέσω πληροφορικών συστημάτων. Η ως άνω ανάγκη αναγνωρίζεται και στο υπ' αριθμ. 831/2019 βούλευμα του ΣυμβΕφΘες το οποίο αναφέρει μεταξύ άλλων «*Η ως άνω ανάγκη προέκυψε καθώς η επέκταση της χρήσης του διαδικτύου και της τεχνολογίας γενικότερα έχει αναπτύξει και την τάση της διάδοσης του διαδικτυακού εγκλήματος μεταξύ των οποίων είναι και η παιδική πορνογραφία. Οι χρήστες του διαδικτύου εισέρχονται ή διαδίδουν αυτού (διαδίκτυο) απεικονίσεις ή αναπαραστάσεις παιδικής πορνογραφίας. Οι χρήστες του διαδικτύου επισκέπτονται ιστοσελίδες ή δημιουργούν τέτοιες σελίδες με υλικό παιδικής πορνογραφίας έναντι αμοιβής ή για λόγους ερωτισμού και ερεθισμού της γενετήσιας επιθυμίας τους .....Οι χρήστες του διαδικτύου δημιουργούν σελίδες πορνογραφικού περιεχομένου και για την πρόσβαση των επιθυμούντων την επίσκεψη σ' αυτές συντελείται μόνο με την παράδοση των κωδικών έναντι κάποιου ποσού, που καθορίζεται από τον δημιουργό της ιστοσελίδας. Η διάδοση του πορνογραφικού υλικού από χρήστη σε χρήστη, γίνεται και με την αποστολή διά του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, facebook, twitter κ.λπ. Η διέγερση της γενετήσιας επιθυμίας με τη χρήση του*

¹²³ Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, οπ. π., σελ. 138 επ.

διαδικτύου επιδεικνύει άτομο διαταραγμένο ψυχολογικά κρήζοντα θεραπείας βλ. Εισηγ. Έκθεση). Οι χρήστες του διαδικτύου αποθηκεύουν στον σκληρό δίσκο του υπολογιστή τους το πορνογραφικό υλικό, το οποίο στη συνέχεια είτε τυπώνουν και διανέμουν είτε αποστέλλουν σε άλλους χρήστες του διαδικτύου διά του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ή δημιουργούν ιστοσελίδα με πορνογραφικό περιεχόμενο, ή με ειδικούς μηχανισμούς αναζήτησης αρχείων (jhttp olochan org) καθιστούν προσβάσιμα τα αρχεία πορνογραφικού περιεχομένου σε όλους τους χρήστες του προγράμματος αναζήτησης. Η τροποποιημένη παρ. 2 της ανωτέρω διατάξεως διευρύνει τη χρήση του διαδικτύου και προς όλα τα τεχνολογικά μέσα sms, mms. .... Η διά του διαδικτύου κατοχή πορνογραφικού υλικού αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση έναντι των λοιπών γιατί καθιστά προσιτές τις πορνογραφικές απεικονίσεις σε ευρύτερο κύκλο προσώπων. Ο χρήστης του διαδικτύου έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει αρχεία πορνογραφικού περιεχομένου τα οποία να εγκαταστήσει στον υπολογιστή του και να καταστούν αυτά με ειδικό λογισμικό προσβάσιμα σε άλλους χρήστες, που χρησιμοποιούν τον αυτό μηχανισμό αναζήτησης (ΑΠ 628/2006, ΑΠ 810/2007, ΑΠ 1145/2008, ΑΠ 734/2014, ΑΠ 770/2015, ΑΠ 1648/2016, ΑΠ 1033/2016, ΑΠ 1517/2016, ΑΠ 319/2017, ΑΠ 2092/2017, ΑΠ 636/2017, ΑΠ 1519/2017 ΤΝΠ ΔΣΑ).»

Πλέον, η δικανική κοινότητα φαίνεται να αντιλαμβάνεται την ποικιλομορφία που παρέχει το διαδίκτυο στους χρήστες για πρόσβαση¹²⁴ σε υλικό παιδικής πορνογραφίας, καθώς και την ανάγκη θέσπισης ενός αυστηρότερου θεσμικού πλαισίου ώστε να αντιμετωπιστεί αυτή.

---

¹²⁴ ΑΠ 1133/2018, ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ «την χρήση συστήματος ηλεκτρονικού υπολογιστή και τη σύνδεση αυτού στο διαδίκτυο, προμηθεύτηκε, κατείχε, διέθεσε, διένειμε και εν γένει διακίνησε προς τρίτους υλικό παιδικής πορνογραφίας κατά την έννοια του νόμου, ήτοι πολλαπλές αναπαραστάσεις και αποτυπώσεις σε ηλεκτρονικούς και υλικούς φορείς του σώματος των ανηλίκων κατά τρόπο του αποσκοπεί στην γενετήσια διέγερση, καθώς και ασελών πράξεων, που διενεργούνται από και με ανηλίκους, την πράξη του δε αυτή πραγματοποίησε εν γνώσει του ότι η παραγωγή του υλικού παιδικής πορνογραφίας συνδέεται με χρησιμοποίηση ανηλίκων που δεν συμπλήρωσαν το 15^ο έτος της ηλικίας του. Ειδικότερα, στον ανωτέρω τόπο και κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα, χρησιμοποιώντας τον προσωπικό ηλεκτρονικό του υπολογιστή που είχε τοποθετημένο στο ιατρείο που διατηρεί ως ψυχίατρος επί της ..., και αποκτώντας πρόσβαση στο διαδίκτυο δια της παραπάνω εταιρίας παροχής υπηρεσιών διαδικτύου και με προαναφερόμενη ηλεκτρονική διεύθυνση συνδέθηκε με το λογισμικό διαμοιρασμού αρχείων eDONKEY2000", που επιτρέπει την απευθείας σύνδεση με 1 υπολογιστών συνδεδεμένων στο διαδίκτυο για το διαμοιρασμό αρχείων καθιστά τα αρχεία κάθε χρήστη διαθέσιμα σε οποιονδήποτε άλλου χρήστη του εν λόγω προγράμματος.»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε ανωτέρω γίνεται κατανοητό, πως η πορνογραφία ανηλίκων και ειδικότερα αυτή που τελείται μέσω διαδικτύου αποτελεί ένα έγκλημα με ιδιαίτερη ηθική απαξία. Το γεγονός πως κάποιοι άνθρωποι προχωρούν στην εκτέλεση σειράς πράξεων, που αφορούν τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση της γενετήσιας ελευθερίας ανηλίκων, όπως η συλλογή ή παραγωγή φωτογραφικού υλικού, προκαλεί εντόνως το κοινό αίσθημα και απαιτεί αυστηρή τιμώρηση, όπως και προβλέπεται.

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, η σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση της γενετήσιας ελευθερίας των ανηλίκων τυποποιούνται ποινικά στις προστατευτικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, μετά από αλληπάλληλες τροποποιήσεις, ώστε να υιοθετηθούν αποτελεσματικότερα οι ρυθμίσεις του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου. Ως προς τις διεθνείς συμβάσεις εξετάστηκαν οι σημαντικότερες, όπως η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την Εμπορία Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία και άλλες διατάξεις. Στην ευρωπαϊκή επικράτεια, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει από την πλευρά του τη Σύμβαση για τον Κυβερνοχώρο, καθώς και την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας κακοποίησης και εκμετάλλευσης. Τέλος, στο πλαίσιο του ενωσιακού η Απόφαση 2000/375/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29-05-2000, για την καταπολέμηση της παιδικής πορνογραφίας στο Ίντερνετ και η Απόφαση-Πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 22-12-2003, για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας ξεχωρίζουν ανάμεσα στις υπόλοιπες.

Στην ελληνική έννομη τάξη, τυποποιήθηκε το αδίκημα της παιδικής πορνογραφίας στο άρθρο 348Α ΠΚ, για πρώτη φορά με τον Ν. 3064/2002, ο οποίος τροποποιήθηκε με τους 3625/2007, 3727/2008, 4267/2014, 4619/2019 και τέλος 4855/2021. Ο έλληνας νομοθέτης ανέλαβε ένα εξαιρετικά δύσκολο έργο, καθώς το φαινόμενο αυτό υπάγεται στα εγκλήματα που μπορούν να τελεστούν και με τη βοήθεια της τεχνολογίας, γεγονός που καθιστά το έγκλημα αυτό πολύτροπο και τις ενέργειες των δραστών ιδιαίτερες ευέλικτες. Ωστόσο, στην προσπάθειά του αυτή ο νομοθέτης δεν θα πρέπει να παρασύρεται, εξαιτίας της ιδιαίτερα μεγάλης κοινωνικής απαξίας του φαινομένου, και να προβλέπει ποινικές διατάξεις που παραβιάζουν ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά να προβλέπει εγγυήσεις για τις θεμελιώδεις ελευθερίες και τα δικαιώματα των δραστών, δίχως να μειώνεται η αποτελεσματικότητα των διατάξεων.

Με αυτά τα δεδομένα, όπως προκύπτει και από την παρούσα εργασία, ο εθνικός μας νομοθέτης περιορίστηκε στην εύκολη επιλογή της αλόγιστης υιοθέτησης και πρόχειρης μεταφοράς των διεθνών κειμένων στην ελληνική έννομη τάξη, δίχως περαιτέρω επεξεργασία των προβλέψεων αυτών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αδικαιολόγητη ποινικοποίηση συμπεριφορών, δίχως να προσβάλλουν κάποιο έννομο αγαθό και την άσκοπη αυστηροποίηση των ποινών για τις διάφορες μορφές εμφάνισης του εγκλήματος, ώστε τελικά να περιοριστεί το φιλελεύθερο πνεύμα που διακατέχει το Ποινικό Δίκαιο. Καθώς, λοιπόν, εντός του αχανούς διαδικτύου δεν είναι ποτέ δυνατόν να παταχθούν εξ ολοκλήρου εγκλήματα, όπως η παιδική πορνογραφία, μέριμνα του νομοθέτη θα πρέπει να γίνει ο όσο το δυνατόν μεγαλύτερος περιορισμός τους, με μια αναλυτικότερη περιπτώσιολογία, και όχι η άκριτη ποινικοποίηση του φαινομένου με παράπλευρες απώλειες. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθεί αποτελεσματικότερα η εξασφάλιση ενός ασφαλέστερου ψηφιακού περιβάλλοντος για τους ανηλίκους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνικές

Α. Χαραλαμπάκης, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, Δίκαιο και Οικονομία Σάκκουλας, 2010.

Β. Πολυζωΐδου, Το αξιόποιο της πορνογραφίας ανηλίκων – Άρθρο 348 Α ΠΚ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.

Γ. Μπαμπινιώτης, «Λεξικό νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή χρήση της γλώσσας, Κέντρο λεξικολογίας», Αθήνα, 1998.

Γ. Μπέκας, Πρακτική Διδασκαλία Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, 2005.

Γ. Μπουρμάς, Προσπάθειες εννοιολογικού προσδιορισμού της κατοχή ηλεκτρονικών δεδομένων με χαρακτήρα παιδικής πορνογραφίας, ΠοινΔικ 2007.

Γ. Νούσκαλης, Πόρνογραφία ανηλίκων: Τα κρίσιμα ζητήματα του άρθρου 348Α ΠΚ, ΠοινΔικ 2006.

Δ. Κιούπης & Α. Ιωαννίδου, Η παιδική πορνογραφία στο διαδίκτυο, 2007, Νομική Βιβλιοθήκη.

Δ. Κιούπης, Πορνογραφία ανηλίκων· ερμηνευτικές προσεγγίσεις του άρθρου 348Α ΠΚ, ΠΛογ 1/2008.

Ε. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2013.

Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Εγκλήματα κατά προσωπικών αγαθών», 4^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.

Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, Η έννοια της κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια τέλεσης στο άρθρο 13 ΠΚ, 1996.

Ε. Συμεωνίδου-Καστανίδου, «Ο Νέος Νόμος 3064/2002 για την εμπορία των ανθρώπων», 2003, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος.

Ε. Φυτράκης, Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη-Αθήνα, 2011.

Θ. Ι. Δαλακούρας, «Ηλεκτρονικό Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.

Θ. Παπακυριάκου, Οριοθέτηση της ποινικής ευθύνης για παραλείψεις : πηγές και περιεχόμενο ιδιαίτερων νομικών υποχρεώσεων κατά την έννοια του άρθρου 15 ΠΚ, 2014.

- I. Μανωλεδάκης*, Γενική θεωρία του ποινικού δικαίου, τ. Β', 1978.
- I. Μανωλεδάκης*, Ερμηνεία κατ' άρθρο των όρων του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα, 1996.
- I. Μανωλεδάκης – Ν. Μπιτζιλέκη*, Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας: Άρθρα 372-384 ΠΚ, 2013.
- Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι*, Διαδικτυακές προσβολές της ανηλικότητας, ΠοινΧρ 2012.
- Μ. Καϊάφα- Γκμπάντι*, «Ποινικό Δίκαιο και Καταχρήσεις της Πληροφορικής», Αρμενόπουλος, 2007, 1062.
- Ν. Κουράκης*, Η πορνογραφία ανηλίκων στο διαδίκτυο. Τα όρια μιας δημοκρατικής και εφικτής ποινικής καταστολής της, εισήγηση στην ημερίδα με θέμα την «Αντιμετώπιση του Εγκλήματος της Παιδικής Πορνογραφίας» της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών και του Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.
- Ν. Παρασκευόπουλος & Ε. Φυτράκης*, Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις, άρθρα 336-353 Π.Κ., εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011.
- Π. Ανδρεάδη-Παπαδημητρίου*, Η πορνογραφία ανηλίκων στην εποχή του υπολογιστικού νέφους. Σκέψεις με αφορμή το Ν 4267/2014, ΠοινΔικ 2015.
- Σ. Γεωργιάδης*, Η επιβαρυντική περίπτωση της πνευματικής σχέσης κληρικού με ανήλικο στο άρ. 342 ΠΚ: Νομολογιακή προσέγγιση και θεωρία Crime in Crisis, 2016.
- Φ. Ανδρέου*, Ποινικός Κώδικας Κατ' άρθρο ερμηνεία-νομολογία-βιβλιογραφία.
- Χ. Δοροβίτσα*, «Online Grooming»: Προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους - Φαινομενολογία και ζητήματα Αντεγκληματικής Πολιτικής, Πειραϊκή Νομολογία, 1/2019.
- Χ.Χ. Μυλωνόπουλος*, Το Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, [<http://www.mylonopoulos.gr/publication/article/49/to-eyropaiko-poiniko-dikaio-meta-ti-synthiki-tis-lisavonas.html>] ανακτήθηκε στις 10/09/2021.

Ξενογλώσσες

- B. Galm & R. Derr*, Combating Child Abuse and Neglect. Child Protection in Germany, National Report, 2011.

Darkness to Light, Child Abuse Protection Laws, 2021, [<https://www.d21.org/get-help/reporting/protection-laws/>] retrieved at 18/10/2021.

NSPCC, Child protection system in the UK, 2020, [<https://learning.nspcc.org.uk/child-protection-system>] retrieved at 17/10/2021.

T. Forester and M. Perry, Computer ethics: Cautionary tales and ethical dilemmas in computing. Mit Press, 1994.

UNHR, Convention on the Rights of the Child, [<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>] retrieved at 08/09/2021.

Y. Akdeniz, Internet Child Pornography and the Law, 2008.